

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Tjaša Pregelj

**POMEN IN KAKOVOST ODNOSA V REŠEVANJU
KONFLIKTA MED STARŠI IN MLADOSTNIKI**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Tjaša Pregelj

Naslov dela: Pomen in kakovost odnosa v reševanju konflikta med starši in mladostniki

Kraj: Ljubljana

Leto: 2017

Št. Strani: 113

Št. tabel: 3

Št. slik: 1

Št. prilog: 16

Mentorica: doc. dr. Lea Šugman Bohinc

Deskriptorji: medosebni odnos, družina, zaupanje, komunikacija, strategije reševanja konfliktov

Povzetek: V teoretičnem delu magistrskega dela najprej na kratko predstavim, kaj so medosebni odnosi, podrobneje pa se osredotočim na starševski odnos. V nadaljevanju sledi kratek pregled družinske strukture ter pomembnost meja, pravil in vlog v družini. Sledijo poglavja o komunikaciji, konfliktih ter reševanju konfliktov, ki v veliki meri vplivajo na kvaliteto medosebnega odnosa med mladostniki in starši. Proti koncu se osredotočim še na življenje in spremembe v družini, kadar otrok prestopi iz otroštva v obdobje mladostništva. V zadnjem poglavju prvega dela povežem mladostnike kot uporabnike s stroko socialnega dela.

V drugem delu predstavim raziskavo, v kateri so sodelovali trije starši ter njihovi mladostniki. Zanimalo me je, ali se strategije reševanja konfliktov posameznikov povezuje s kvaliteto odnosa med starši in mladostniki. Spraševala sem o odnosu in o nanj vezanem zadovoljstvu ter o spremembah, zaupanju, komunikaciji ter o konfliktih v njem. Iz vprašalnikov, ki so jih rešili pred intervjujem, sem izvedela, katero strategijo reševanja konfliktov najpogosteje uporabljajo, in po končanem zbiranju podatkov iskala povezave med strategijami reševanja konfliktov ter kvaliteto odnosa.

Title: The importance and quality of the relationship in resolving the conflict between parents and adolescents

Descriptors: interpersonal relationships, family, trust, communication, conflicts strategies

Abstract: In the theoretical part of my master's thesis I firstly introduce what interpersonal relationships are and then focus on the parental relationship. Secondly comes a short overview

of family structure and the importance of boundaries, rules and roles in a family. Later chapters are on the topic of communication, conflict and resolving conflict, which are key influences on quality of interpersonal relations between adolescents and parents. Next I focus on the life and family changes in the period of the child crossing from his childhood into his adolescent years. Lastly in the final chapter of the first part, I connect adolescents as users, with the social work profession.

In the second part, I present to you a study involving three parents and their adolescents. I was interested if a conflict resolving strategy of individuals is connected to the quality of interpersonal relations between parents and adolescents. Secondly I was wondering about the relationship and contentment linked to it and about changes, trust, communication and conflict that occur in relationship. From the questionnaires, that the involved answered before the interview, I found out which strategy of resolving conflict to they use most often and after gathering all the data, I could look for links between conflict resolving strategies and quality of the adolescent-parent relationship.

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Tjaša Pregelj

**POMEN IN KAKOVOST ODNOSA V REŠEVANJU
KONFLIKTA MED STARŠI IN MLADOSTNIKI**

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Lea Šugman Bohinc

Ljubljana, 2017

PREDGOVOR

Skozi leta študija sem se srečevala z različnimi področji socialnega dela. Od vseh sem se najbolj našla na področju socialnega dela z mladimi. Največji navdih in željo za opravljanje tovrstnega dela sem doživela v času študija na magistrski stopnji, ko sem opravljala prakso na Centru za socialno delo Šiška na področju mladih. Občudovala sem delo svoje mentorice. Z leti dela na tem področju si je nabrala ogromno izkušenj. Mladostniki so radi prihajali k njej in prihajali redno, vzpostavili so dober in trden odnos, tako da je sodelovanje med njimi teklo. Iz njihovih izjav. kot so na primer: »To pa ni bilo, kot sem pričakoval,« »Rad prihajam sem, ker se lahko vsaj z nekom pogovarjam,« sem dobila občutek, da so pričakovali še nekoga, ki bo z njimi razpravljal o morali, o tem, kaj je prav, kaj ni, ali še enega od odraslih, ki bo slej kot prej obupal nad njimi, a so dobili zaupnico, podpornico in nekoga, s komer se lahko odkrito pogovarjajo. Težave, s katerimi so mladostniki prihajali, so bile različne, a vsakdo je bil enako pomemben. Ko sem sama pri sebi razmišljala o vsem, kar sem na praksi slišala in doživela, sem ugotovila, da nekaterim mladostnikom manjka odrasla oseba, ki jih bo poslušala, podpirala in jim pomagala. Če je prepuščen sam sebi, tava, se išče, se lovi in nima nikogar, ki ga bi usmeril. Nekateri mladostniki staršev nimajo, nekateri jih imajo, vendar so na nek način v mladostnikovem življenju prisotni le fizično. Spraševala sem se, kaj je tisto, kar loči starše mladostnikov, njihova vloga je v tem obdobju namreč izrednega pomena.

Tako sem se odločila, da bo tema magistrskega dela odnos med mladostnikom in starši.

Prva tri poglavja teoretičnega dela sem posvetila kratkemu pregledu medosebnih odnosov, predvsem starševskega, ter družinski strukturi. Kaj vse mora biti v družini zagotovljeno, da se lahko v njej razvijajo vsi posamezniki. V nadaljevanju sem se bolj široko osredotočila na konflikt in komunikacijo, ki sta pomembna dejavnika v vsakem odnosu. Večina ljudi ima stik z nekom, se z nekom pogovarja, kakšna pa je ta komunikacija, katere so teme, o katerih teče pogovor, je tisto, kar je za odnos pomembno. Ravno tako pri konfliktu. Spremo se zaradi različnih stvari, vsakdo pa v konfliktih ravna drugače. Konfliktne situacije odnos krepijo, vendar če vanje ne vstopamo pravilno in konstruktivno, ga lahko razdirajo. Visoko število različnih konfliktov je eden od razlogov, zakaj je obdobje mladostništva za nekatere starše težko, naporno. V predzadnjem poglavju prvega dela opišem, kakšne spremembe mladostnik doživlja

v tem obdobju ter kako pomembni so takrat starši. Nazadnje predstavim področje socialnega dela z mladimi, podrobneje tudi delo z neprostovoljnimi uporabniki, ki so velikokrat prav mladostniki.

Ker so konflikti v obdobju mladostništva zelo pogosti, sem poskušala najti povezavo med strategijo reševanja le-teh ter kakovostjo odnosa med mladostnikom in starši. Zanimal me je odnos med starši in mladostnikom, predvsem spremembe v odnosu, zadovoljstvo in bližina v njem, komunikacija ter konflikti. Intervjuje, ki sem jih zbrala, sem kodirala ter predstavila rezultate in razpravo.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Lei Šugman Bohinc za pomoč in vodenje pri pisanju magistrskega dela.

Hvala vsem staršem in mladostnikom, ki ste s sodelovanjem v raziskavi pripomogli, da je delo nastalo.

Hvala prijateljem za vse vzpodbudne besede in nasvete v času pisanja.

Hvala družini za trdno podporo in oporo skozi vsa leta študija!

A brief history of my 20's:

lost, found, lost,

found, lost, found,

lost, found, lost,

found, lost, found.

(B. G. Blank)

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD.....	1
1.1. MEDOSEBNI ODNOSI	1
1.1.1. Klasifikacija medosebnih odnosov.....	1
1.1.2. Starševski odnosi.....	2
1.2. STRUKTURA DRUŽINE	3
1.2.1. Transakcijski vzorci	5
1.2.2. Pod sistemi družine	6
1.2.2.1. Partnerski in starševski pod sistem.....	6
1.3. MEJE, PRAVILA IN VLOGE V DRUŽINI.....	7
1.3.1. Meje.....	7
1.3.2. Pravila	8
1.3.3. Vloge	9
1.3.3.1. Otrok v vlogi razbremenjevala konfliktov	9
1.4. KOMUNIKACIJA	10
1.4.1. Učinkovita komunikacija	11
1.4.1.1. Komunikacijske ovire.....	11
1.4.2. Zakoni komunikacije.....	12
1.4.3. Komunikacija v družini.....	15
1.4.3.1. Posredna komunikacija v družini	18
1.5. KONFLIKT V DRUŽINI.....	20
1.5.1. Vpliv konflikta med zakoncema na starševstvo in družino.....	21
1.5.2. Zakonski spor: izogibanje konfliktu ali dinamika zahteva – umik.....	22
1.6. REŠEVANJE KONFLIKTOV.....	24
1.6.1. Strategije reševanja konfliktov	24
1.6.2. Konstruktivno reševanje konfliktov	26
1.6.3. Pogoste napake pri reševanju konfliktov.....	27
1.6.4. Uspešno komuniciranja staršev z otrokom ali mladostnikom	28
1.6.4.1. (Pro)aktivno poslušanje.....	29
1.6.4.2. Odpiranje vrat.....	29
1.7. MLADOSTNIK V DRUŽINI	30
1.7.1. Oblikovanje identitete	32
1.7.2. Starši in mladostnik.....	33

1.8. DELO Z MLADOSTNIKOM V SOCIALNEM DELU	34
1.8.1. Socialno delo z neprosto voljnimi uporabniki.....	36
2. PROBLEM.....	40
3. METODOLOGIJA.....	41
3.1. VRSTA RAZISKAVE	41
3.2. MERSKI INSTRUMENTU IN VIRI PODATKOV	41
3.3. POPULACIJA IN VZOREC.....	41
3.4. ZBIRANJE PODATKOV	42
3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	42
4. REZULTATI IN RAZPRAVA	45
5. SKLEPI	67
6. PREDLOGI.....	68
7. UPORABLJENA LITERATURA	69
8. PRILOGE.....	73
8.1. Vprašalnik: strategije reševanja konfliktov	73
8.2. Vprašalnik za starše.....	75
8.3. Vprašalnik za mladostnike	75
8.4. Intervjuji.....	76
8.5. Oprto kodiranje	90
8.6. Osno kodiranje (starši)	105
8.7. Osno kodiranje (mladostniki).....	108
POVZETEK	111

Kazalo slik:

Slika 1.1: spreminjane sporočila med kodiranjem (Vec, 2005: 48) 14

Kazalo tabel:

Tabela 1.1: Jezik nesprejemanja (Vec, 2005:35)..... 12

Tabela 3.1: Primer odprtega kodiranja (celoten postopek je v prilogi)43

Tabela 4.1: Najpogostejše strategije reševanja konfliktov45

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. MEDOSEBNI ODNOSI

Medosebni odnosi so odnosi med dvema ali več osebami. Zanje je značilna močna in raznolika dlje časa trajajoča soodvisnost (Ule, 2009: 316).

Ustvarjanje in ohranjanje medosebnih odnosov, ki temeljijo na soodvisnosti in sodelovanju, so glavni znaki uspešnega psihičnega delovanja. Ljudje, ki ne morejo ustvarjati dobrih odnosov, pogosto doživljajo tesnobo, depresijo, odtujenost, osamljenost, počutijo se manjvredne in nemočne (Lamovec, 1993: 9). Posameznik se v odnosih razvija. Vsak odnos, ki ga oseba z nekom vzpostavi, je drugačen, zato se ta v nekaterih odnosih bolj razvija kot v drugih. Več kot je individuacije, osebnega izražanja ter enakovrednosti med partnerjema, bolj bo takšen odnos vplival na osebni razvoj posameznika (Krajnc, 2014: 171).

Medosebni odnosi so za posameznika zelo pomembni, saj si v odnosih z drugimi ljudmi ustvarjamo identiteto. V stiku z drugimi ljudmi lahko vidimo, kako se na nas odzivajo, kako nas zaznavajo, ter se učimo na podoben način zaznavati tudi sebe in hkrati razvijamo predstavo o sebi. Lastnosti, ki so nam všeč pri drugih, bomo poskusili razviti tudi pri sebi. Skozi odnose z drugimi se naučimo tudi prevzemati različne socialne vloge. Drugi ljudje nam pomagajo validirati (potrditi) zaznave in vtise, pomagajo nam razlikovati med stvarnostjo in domišljijo, najpomembnejše pa je, da nas drugi potrdijo kot osebo. To pomeni, da se ljudje odzivajo na nas na načine, ki kažejo, da smo dojeti kot normalni in vredni spoštovanja. Nasprotni odzivi, pri katerih imamo občutek, da smo neumni, nevredni, nepomembni in podobno, pomenijo invalidacijo. Validacija je obojestranski proces, zato se moramo naučiti tudi, kako potrjevati druge (Lamovec, 1993: 9–10).

1.1.1. Klasifikacija medosebnih odnosov

Medosebni odnosi se klasificirajo po različnih kriterijih. Watzlawik (v Ule, 2009: 337) je odnose razdelil glede na interakcije v njem:

- simetrični odnosi: udeleženci si izmenjujejo podobne vedenjske oblike. Simetričnost pomeni, da sta posameznika v odnosu enakovredna, oba enako dajeta in prejemata. V takšnem odnosu pride do občutka soodvisnosti ter močnega zaupanja (Ule, 1993: 68);
- komplementarni odnosi: udeleženci si izmenjujejo nasprotno vedenjske oblike. Največkrat gre za dajanje ukazov, informacij, navodil (Vec, 2002:79);
- vzporedni odnosi: udeleženci si izmenjujejo recipročne in kompenzacijske vedenjske oblike.

Ena od klasifikacij odnosov je tudi glede na vrste odnosov: prijateljski, ljubezenski in intimni, starševski, sorodniški ter delovni odnos (Ule, 2009: 348–351).

1.1.2. Starševski odnosi

Sorodniki so nam dani in jih ne moremo izbirati. Ravno to ter intenzivnost odnosov so razlogi, da v sorodstvenih razmerjih največkrat prihaja do konfliktov. Ti se pojavljajo med sorojenci v boju za ljubezen in naklonjenost staršev, zaradi medsebojne primerjave, zaradi dediščine in drugega. V konflikte lahko posamezniki vlagajo veliko energije in čustev, lahko so zelo boleči ter trajno poškodujejo odnose. Starši in otroci pa so navadno tesno povezani. Navezanost se najbolj izoblikuje v otroštvu, saj je med njimi veliko fizičnega kontakta, takrat je otrok tudi odvisen od svojih staršev, nato pa se postopoma osamosvaja. Ko se zaključi obdobje mladosti, oseba navadno zapusti družino, kar lahko povzroči večjo ali manjšo krizo. Mladostniki in starši postanejo enakopravni, v poznih letih pa starši postanejo odvisni od svojih otrok.

S prvim otrokom se odnosi v družini spremenijo. Predvsem se spremeni partnerski odnos; lahko se poglobi, lahko pa okrepi napetosti, ki so bile že prej prisotne, in se odnos prekine, od tega odnosa pa so odvisni starševski odnosi. Tudi rojstva naslednjih otrok spremenijo starševske ter partnerske odnose. Pojavijo se razni konflikti, kot je na primer tekma med otroki za starševsko naklonjenost, razrešitev teh pa je precej odvisna od odzivov staršev. Problem je, da lahko tekmovalnost sproži razpad odnosov ter začasno izolacijo posameznika. Ross Parke (Hinde, 1997, v Ule, 2009: 350) je razvil tipologijo interakcij v družini:

- neposredne interakcije: mama se nasmehne otroku, otrok se nasmehne mami;
- tranzitivne interakcije: oče poljubi mamo, ta poljubi otroka;

- krožne interakcije: oče poboža otroka, otrok se zasmeje obema, mama se zasmeje otroku;
- vzporedne interakcije: ko oče poboža otroka, ga mama posnema in ga poboža še ona.

V družini je zelo pomembno, da se člani počutijo kot enota.

1.2. STRUKTURA DRUŽINE

Družina je temelj človekovega obstoja. »Družina je svet, življenje, človeštvo in družba v malem« (Musek, 1995: 19). Je življenje v malem, vse, kar je za posameznika najbolj dragocenega, se nahaja v družini: duhovna sreča, prostor, delo, materialno zadovoljstvo, partnerstvo, družba (Musek, 1995: 181). Strokovnjaki se strinjajo, da je družinsko življenje nujno za obstoj človeštva že od začetkov; s sistemom vlog namreč omogoča, da ena generacija skrbi za mlajšo generacijo vrsto let (Musek, 1995: 128).

Mara Selvini Palazzoli (v Čačinovič Vogrinčič, 1992: 70) definira družino kot *»[...] sistem, ki sam sebe regulira na osnovi zakonov, ki so se izoblikovali v njeni zgodovini na osnovi poskusov in zmot.«* Sistem je množica elementov, ki so med seboj povezani in vplivajo drug na drugega. Sestavljajo ga trije elementi: objekti, lastnosti le-teh ter odnosi med objekti. V družini so tako imenovani objekti družinski člani, lastnosti so vse karakteristike družine, odnosi pa predstavljajo komunikacijo družinskih članov. Vsak del sistema vpliva na druge, nobeden od sistemov ni v izolaciji. Sprememba enega dela sistema vpliva na celoten sistem (Gostečnik, 2010: 21–23). V socialnem delu je pomembno, da se vsi člani izvirnega delovnega projekta pomoči dogovorijo o tem, kaj so značilni vzorci posameznika in družine in kako bodo opredelili odnose med njimi. Družina je mnogo več kot skupina posameznikov. Je množica odnosov med partnerjema, med staršem in otrokom ter med sorojenci. Za razvoj otroka ter delovanje družinskega sistema je pomembna tudi razširjena družina: stari starši, strici, tete (Perko, 2008: 144). Skozi razvoj družine, naloge, dejavnosti, skupno delovanje, premagovanje težav se vzpostavi kakovost družinskih odnosov med člani, zlasti vzajemnost ter zaupanje. Kakovost družinskih odnosov lahko označimo za navezanosti, ki so različne, na eni strani je ekstremna simbioza, na čisto drugi je navezanost odsotna (Ule, 2008: 84).

Lidz (Čačinovič Vogrinčič, 1992: 40–43) je v sedemdesetih letih razvil koncept o pogojih, ki morajo biti zagotovljeni v družinski skupnosti, da se bo lahko otrok v njej razvijal. Navaja tri pogoje: *koalicijo staršev, ohranitev generacijskih razlik ter sprejemanje vloge lastnega spola*.

1. *Koalicija staršev*: starša morata biti enotna, povezana, se medsebojno podpirati, saj tako otroku zagotavljata občutke varnosti. Starša v odnosu do otroka spoštujeta drug drugega in s tem ustvarjata pogoje, da se vlogi zakoncev in staršev ne izključujeta, ampak dopolnjujeta; lahko rečemo, da je njun odnos demokratičen. Otrok se nauči, da je zakon vir čustvene zadovoljitve, ki mu tako postane cilj. V družinah, kjer se starša med seboj ne spoštujeta, tekmujeta za otrokovo naklonjenost ter v odnosu z otrokom rešujeta lastne konflikte, koalicija ni mogoča. Otrok mora izbrati enega od njiju, s tem pa občuti krivdo. Otrok bo v taki situaciji morda skušal pomiriti prepire, poskušal ustreči obema v vseh pričakovanih ali prevzel vlogo krivca. Starša ga silita, da je v vlogi razbremenjevalca konfliktov.
2. *Ohranitev generacijskih razlik*: starši ne smejo postati odvisni od svojih otrok, ampak morajo oni skrbeti zanje in jim omogočiti, da se bodo počutili varno. Pogoj za oblikovanje vloge otroka, ki ni v konfliktu z vlogo svojega starša, je ravno ohranitev generacijskih razlik. Le zakonca, ki iščeta podporo drug v drugem, bosta lahko dala otroku del sebe. Če se generacijske razlike porušijo, to pomeni, da je eden od staršev v vlogi otroka. Otroku to onemogoča njegov osebnosti razvoj, ukinitvev generacijskih razlik pa ogroža obstoj družine.
3. *Sprejemanje vloge lastnega spola*: za otroka je zelo pomembno, da bo pridobil gotovost v svoji spolni identiteti. Usodno za otroka je, če je en spol razvrednoten ter ponižan.

Z zagotovljenimi vsemi tremi pogoji postanejo odnosi v družini enakopravni ter nehierarhični.

Cilj vsake družine so uresničene in zadovoljene čustvene potrebe ter zagotovljena skupna in osebna varnost (Gradišar, 2005: 45).

Družina se strukturira, kar pomeni, da se v družini odnosi izoblikujejo in relativno ustalijo, da lahko družina dosega svoje cilje oziroma zadovoljuje potrebe posameznika in družine v celoti. Delo v družini si je potrebno razdeliti in vzpostaviti vzajemna pričakovanja. Vsaka družina mora na svoj način določiti, kaj in kako bo posameznik prispeval k zadovoljevanju družinskih potreb, v čustvene odnose ter kakšen bo delež posameznika v njihovem komunikacijskem sistemu.

Struktura v družini je tisto, kar so njeni člani v interakciji ustalili kot pravilo, red, zakonitost (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 153–155). Gre za to, da si člani porazdelijo delo, vzpostavijo vzajemna pričakovanja, določijo prispevek vsakega posameznika za zadovoljevanje svojih potreb in izdelajo čustvene odnose. Nekatere strukturne značilnosti so družinskim članom razvidne, nekatere pa podzavestne (Čačinovič Vogrinčič, 1992: 126).

Družina se mora strukturirati, da se bo lahko ohranila ter hkrati spreminjala. Družina gre skozi številne razvojne faze – imenujemo jih stopnja mladoporočencev, faza rojevanja, odraščanja, odhajanja otrok in stopnja staranja. Vsaka od teh zahteva prestrukturiranje, ki ohranja kontinuiteto družine ter predstavlja okvir za razumevanje psihodinamike družine (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 153–155). Za vsako fazo v razvoju družine so potrebna nova pravila, spreminjajo se pravila, potrebe, urnik, razporeditev v prostoru, družinska dinamika. Za dojenčka je potreba telesne bližine tistega, ki ga neguje, nujna, vendar je v kasnejših obdobjih, ko otrok potrebuje več zasebnosti, nesmiselna. Bližino mu kasneje zagotavljajo pogovori, skupne aktivnosti ali skupno sproščanje z družinskimi člani. Mladostnik bo potreboval več zasebnega prostora, ker so se njegove potrebe po intimnosti spremenile, zato se je potrebno dogovarjati o razporeditvi prostorov. Skozi razvoj ima vsak član družine več različnih dejavnosti, zato je potrebno spreminjati urnik. Razvoj vsakega člana družine vpliva na razvoj vseh drugih (Tomori, 1994: 38).

Skyner (v Čačinovič Vogrinčič, 1992: 128) opozarja še na eno nalogo družine, in sicer, da se strukturne vzorce prenese na novo generacijo, s čimer je zagotovljena človeška in družinska kontinuiteta

1.2.1. Transakcijski vzorci

Minuchin opredeljuje družinsko strukturo »[...] kot nevidni set funkcionalnih zahtev, ki organizira (set) načine, kako člani družine delujejo« (Čačinovič Vogrinčič, 1992: 67). Družina je sistem, ki deluje skozi transakcijske vzorce. Ponavljajoče se transakcije vzpostavljajo relativno trajen vzorec tega, kako, kdaj in s kom se vzpostavljajo odnosi (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 155, 156). Te vzorce imenujemo ponavljajoče se interakcije med družinskimi člani, ki definirajo, kaj pomenijo člani drug drugemu v tem kontekstu in času (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 156–157). Transakcijske vzorce, preko katerih se družina ohranja, vzdržujeta dva sistema opor (prisil). Prvi model je generični, pri katerem gre za splošna pravila družine (struktura moči,

vloge), drugi sistem pa je specifični in se izoblikuje skozi leta družinskega življenja na osnovi pravil in sporazumov iz vsakdanjega življenja. Če se kdo ne drži vodila, se vključijo zaščitni mehanizmi, kot je na primer občutek krivde. Vsaka družina se mora odzivati na spremembe (Čaćinovič Vogrinčič, 1992: 67, 68). Moč družine se kaže v njeni sposobnosti mobiliziranja transakcijskih vzorcev, kadar zunanji ali notranji pogoji od družine zahtevajo prestrukturiranje (Čaćinovič Vogrinčič, 1998: 156–157).

1.2.2. Podsistemi družine

Posamezni člani družine se povezujejo v podsisteme, ki se oblikujejo po generacijah (podsistem staršev, podsistem otrok), spolu, nalogah, ki jih imajo v družini, čustvenih vezeh in drugih značilnostih. Vsak družinski član je vključen v več podsistemov (Tomori, 1994: 23–24); v vsakem ima različno moč, se uči različnih znanj in vstopa v različne odnose (Čaćinovič Vogrinčič, 1992: 68).

1.2.2.1. Partnerski in starševski podsistem

Partnerski podsistem in sistem staršev se med seboj dopolnjujeta. Dober partnerski odnos ne zagotavlja, da bosta partnerja tudi dobra starša, vendar se pogosto izkaže, da če se znata partnerja dobro usklajevati, dopolnjevati, si biti v spodbudo in oporo, boljše izpolnjujeta starševske naloge. V družini pridejo obdobja, ko je na prvem mestu starševstvo in je partnerstvo potisnjeno na stran; na primer, ko je otrok še nemočen ali kasneje, ko je bolan ali v hudi duševni stiski, potrebuje starševsko navzočnost in čustveno pozornost. Če sta partnerja v nezadovoljujočem partnerskem odnosu, lahko to privede do pretirane čustvene navezanosti na otroke. Na primer mati, ki se v partnerskem odnosu ne počuti dovolj sprejeta, lahko nase začne pretirano navezovati otroke, saj tako dobi občutek, da je vsaj nekomu pomembna. V tem primeru so otroci predolgo v dobi otroštva, saj jim vsak poskus osamosvajanja zbudi občutek krivde. Tudi vsi starši, ki so s svojim partnerskim odnosom zadovoljni, niso vedno dobri starši. Največkrat je v teh primerih problem, ker so jim nekatere starševske vloge odveč in se težko odpovejo udobju. Večinoma takšno krizo prej ali slej osebe prerastejo in uskladijo partnersko in starševsko vlogo. Dobro lahko opravljata starševsko vlogo tudi partnerja, ki sta ločena ali sta si že vsak ustvarila novo družino. Pomembno je, da se med seboj sporazumevata tako, da otroci niso vključeni v reševanje problemov, ki so vezani na njuno partnersko vlogo (Tomori, 1994: 24–26). Kadar pridejo otroci v obdobje mladostništva, je v partnerskem odnosu že prisotno ravnotežje, ne glede

na to, ali sta prisotna oba starša ali je eden od njiju samohranilec. Partnerski odnos vpliva na celoten družinski sistem. Če se partnerja dobro razumeta, sta empatična. Bolj kot je je v družini dovoljena drugačnost, boljši bodo odnosi in vzdušje v družini na splošno. Kadar partnerji spremenijo svoj odnos na boljše, se navadno spremeni tudi vedenje otrok. Bolj kot sta partnerja povezana, manj je napetosti v družini, več je miru in toleriranja, kar ustvarja varno okolje za otrokovo odraščanje (Mrgole, Mrgole, 2013: 54–56).

1.3. MEJE, PRAVILA IN VLOGE V DRUŽINI

1.3.1. Meje

Meje v podsistemu določajo, kdo in kako v njem sodeluje. V podsistemih, kjer se ne morejo postaviti jasne meje, lahko pride do motenj. Nepovezana družina se na spremembe, ko bo potrebno, ne bo odzvala, vpletena pa se bo nanje odzvala prehitro ter intenzivno (Čačinovič Vogrinčič, 1992: 68, 69).

Meje imajo v otrokovem življenju pomembno vlogo. Ščitijo otrokovo zdravje ali celo življenje (npr. varnost v prometu), spodbujajo razvijanje posameznikovega jaza ter otroka učijo usklajevati lastne potrebe s potrebami drugih (Kržišnik, Novak, 2010: 75–76).

Meje morajo biti jasne. Tako se otrok nauči, kje je njegovo mesto, nima občutka, da ne ve, kam spada, ter hkrati dobi možnost, da izkusi svoja skrajna čustva, jih spozna ter se jih nauči obvladovati (Skynner, Cleese, 1994: 187). Otroku se s postavitvijo meja zariše črta, do kam lahko gre, in s tem mu starši pomagajo, da zariše svoj notranji zemljevid sveta (Skynner, Cleese, 1994: 191). Pomembno je tudi, da so meje postavljene tako, da se otroci znotraj njih počutijo varno. Nenehno spreminjanje pravil s strani staršev bo otroke zmedlo. Pomembno je, da sta starša v koaliciji, skupaj postavita pravila in stojita drug drugemu ob strani, saj tako okrepita svoj položaj. Pravila pa ne smejo biti toga, potrebno jih je prilagajati. Otroci se bodo vedno upirali mejam, zato jih je dobro ovrednotiti in premikati, ko otroci rastejo in se spreminjajo. Če pravil otroci in starši ne postavijo skupaj, obstaja velika verjetnost, da bo prihajalo do nesporazumov (Grant, 2004: 103–104). Postavljanje mej je znak ljubezni. Otroci se počutijo

varni, če vedo, kako daleč lahko grejo, kdaj se lahko sprostijo ali znorijo, ter so veliko bolj zadovoljni, če čutijo red (Skynner, Cleese, 1994: 183).

Če so meje obojestransko spoštovane, onemogočajo, da bi drug drugega prizadeli ali se odtujevali. Meje niso namenjene temu, da bi kogarkoli nadzirali, spreminjali ali silili, kako se mora počutiti ali delovati, temveč pomagajo ljudem, da prevzamejo odgovornost za svoje izbire, ne da bi prevzeli odgovornosti za občutke ali dejanja drugih (Bluestein, 1998: 38). Potrebno jih je postaviti že v otroštvu, z odraščanjem pa jih je potrebno spreminjati in prilagajati zrelosti in področjem, ki so za mladostnika pomembna. Mladostnik v iskanju sebe meje preizkuša in ruši (Strojin, 2006: 49).

1.3.2. Pravila

Pravila so napotki in navodila, ki določajo kaj, kdo in kako mora nekaj storiti. So nujno potrebna za učinkovito življenje prav vsake družine, saj bi brez njih zavladala zmeda. Navadno se nanašajo na teme, ki so pomembne za vse člane: razporejanje družinskih opravil, izvajanje dolžnosti, vedenje v različnih okoliščinah, zasebnost družinskih članov, sporazumevanje. V nekaterih družinah so pravila strožja kot v drugih, družine se razlikujejo po tem, kdo in zaradi česa pravila postavi, ter po sankcijah ob kršenju le-teh. Nekatere družine imajo toga in neprilagodljiva pravila, ki se s časom le malo spreminjajo; zoper ta pravila ni ugovora. Značilna so predvsem za zaprte družine, ki se slabše odzivajo na spremembe. Razvoj družine je v teh primerih težaven, naporen in prihaja do veliko konfliktov, hkrati pa preveč toga pravila zatirajo ustvarjalnost in izvirnost. Po drugi strani premalo pravil, nedoslednost in nepredvidljivost povzročajo zbežnost in negotovost v družini (Tomori, 1994: 167–168).

V družini poleg vseh jasnih pravil obstaja še veliko takšnih, ki jih je težko odkriti, so prikrita. Velikokrat obstajajo nenapisana pravila o temah, o katerih se, na primer, v družini ne sme govoriti. V več družinah so postavljena tudi pravila, kdaj je primerno izražati čustva, ne glede na to, kaj posameznik čuti (Satir, 1995: 99).

Kakor se spreminja družina, se morajo spreminjati tudi pravila v družini. Prilagajanje pravil v družini se kaže na vseh področjih njenega življenja. Funkcionalne družine postavijo trdna in predvidljiva pravila, ki so prilagojena družinskemu razvoju ter potrebam družinskih članov, o njih se je možno pogovarjati ter jih spreminjati (Tomori, 1994: 168–169).

1.3.3. Vloge

Lersch vlogo definira »kot celoto stališč, mnenj in vedenj, ki sodijo k socialnemu statusu posameznika; od posameznika jih pričakujemo, on sam pa jih doživlja in izvaja« (Čačinovič, Vogrinčič, 1998: 159,160). Tudi drugi strokovnjaki (Richter, Lidz in drugi) so razvili definicijo vloge, vsem pa je skupno, da je koncept socialne vloge osrednji koncept. Skozi vloge se določijo družinski tudi odnosi (Čačinovič Vogrinčič, 1992: 29), vlogo družinskih članov pa določajo spol, razvojno obdobje, osebnostne značilnosti, potrebe vsakega posameznika, socialnokulturne vrednote, mesto v družini, duševne in telesne lastnosti, biološka konstitucija ... Poleg tega, kako vsak posameznik v družini doživlja svojo vlogo, so pomembna tudi pričakovanja, predstave in potrebe drugih članov družine. Vsak član družine dobi nekakšno označbo (»ta mali«, »ta pameten«), ki jo prevzame kot svojo in jo postopoma vpeljuje v svojo identiteto. Ta lahko ostane veljavna celo življenje, do njega se drugi družinski člani vedejo v skladu z njo ter glede na to gojijo pričakovanja (Tomori, 1994: 19–22).

Vsakdo v družini prevzame več vlog, ki so si med seboj lahko zelo različne. Vloge spodbujajo razvoj osebnosti, omogočajo raznovrstno komunikacijo, učijo različnih spretnosti ter so vir različnih izkušenj. Vse vloge, ki jih član družine zavzame, sestavljajo njegovo samopodobo (Tomori, 1994: 22), te pa vplivajo tudi na to, kakšno vlogo bo član prevzel v odnosih z ljudmi zunaj družine ter na njegovo doživljanje in počutje v teh odnosih (prav tam).

1.3.3.1. Otok v vlogi razbremenjevala konfliktov

Richter (v Čačinovič Vogrinčič, 1992: 44–47) pojmuje vlogo kot skupek zavestnih in podzavestnih pričakovanj, ki jih imajo starši do otroka. Konflikti nekatere starše motivirajo, da otroku vsilijo ali vlogo nadomestnega partnerja ali vlogo lastnega jaza, v čemer Richter vidi transferne procese ter narcistične projekcije. Na osnovi poskusov in zmot se v družini oblikujejo vloge, ki služijo obrambnim procesom. H. E. Richter (v Čačinovič Vogrinčič, 1998: 58–59) pravi še, da se starši, ki imajo kronične nevrotične konflikte, podzavestno obračajo k otroku s čustvi, ki niso namenja njemu. Klasificiral je pet predpisanih vlog, ki imajo funkcijo zmanjšati pritisk neznosnih notranjih konfliktov:

- 1) vloga substituta: starš podzavestno prenese na otroka nerazrešene konflikte in pričakuje, da jih bo otrok v vlogi starih staršev ali sorojencev razrešil;
- 2) vloga kopija podobe: starš od otroka pričakuje, da bo uresničil njegovo samopodobo;

- 3) vloga idealnega sebe: starš poskuša otroka usmeriti k temu, da uresniči tiste ideale, ki jih sam ni mogel;
- 4) vloga negativne podobe: starš poskuša v otroku najti grešnega kozla, da bo lahko nanj prenesel slabo podobo, ki jo ima o sebi;
- 5) vloga zaveznika: potrebuje ga en starš ali oba, ki sta v stalnem konfliktu, za podporo ali boj.

Starš poskuša prek otroka zadovoljevati svoje potrebe, otrok pa se s svojimi potrebami obrača na starše. Problem nastane, kadar zgoraj opisane vloge postanejo rigidne. Namesto da bi se starš sprijel z notranjimi konflikti, mu teh pet vlog otroka omogoča, da jih sprošča.

1.4. KOMUNIKACIJA

»Komunikacija je dvorezen meč: lahko združuje, lahko pa tudi odtuja, lahko zbližuje, lahko pa oddaljuje, lahko rešuje probleme, lahko pa nerešene probleme še bolj zaplete, lahko razsvetli, lahko pa še bolj zamegli, marsikaj lahko razjasni, marsikaj pa lahko zavije v še večjo temo, nasprotni strani lahko zbliža, lahko pa jih še bolj spre med seboj, ljudi lahko osreči, lahko pa jih še bolj onesreči.« (Brajša v Čačinovič Vogrinčič, 1992: 170.)

Virginia Satir (1995: 46) pravi, da je »[...] komunikacija največji samostojni dejavnik, ki odloča o tem, kakšne vrste odnosov bo kdo vzpostavil z ljudmi okrog sebe in kaj se bo s kom na tem svetu dogajalo,« že odkar se je na zemlji pojavil človek.

Proces komuniciranja je socialni proces in je za človeka pomemben za njegov osebni razvoj ter medosebne odnose. Ti sistemi so življenjskega pomena, saj posameznik skozi njih uresničuje svoje potrebe in vplivajo na njegov osebni razvoj. Ker je komunikacija glavni proces v delovanju teh sistemov, ga uvrščamo med temeljne socialne procese (Brečko, 1998: 111). »Medosebna komunikacija je proces, v katerem vsi udeleženci sprejemajo, pošiljajo in interpretirajo sporočila oziroma simbole, ki so povezani z določenim pomenom.« (Vec, 2005: 15.)

Komunikacija je tudi dvosmeren proces, saj gre hkrati za medsebojno zaznavo in izmenjavo sporočil. Kadar sporočila potekajo samo v eni smeri, govorimo o sporočanju, kjer sta zaznava

in proces poteka sporočil enosmerna. Medosebna komunikacija ni preprosto izmenjavanje sporočil, njeno bistvo je v kreiranju in izmenjavi pomenov. Vse, kar nekdo pove neverbalno, lahko drugi interpretira na številne načine. Od tu izvira veliko nesporazumov (prav tam).

Richard Dimbleby in Graeme Burton (po Vec, 2005: 15–19) ločujeta štiri kategorije komunikacije glede na to, kdo je v njej udeležen:

1. notranja komunikacija: kadar oseba komunicira sama s seboj (si govori, daje navodila in drugo);
2. medosebna komunikacija: neposredna komunikacija dveh ali več ljudi iz oči v oči;
3. skupinska komunikacija: poteka med različnimi malimi (družina, skupina prijateljev) ali velikimi (podjetje) skupinami;
4. množična komunikacija: kadar gre za zelo veliko število prejemnikov (poštni, telefonski sistem).

1.4.1. Učinkovita komunikacija

David in Frank Johnson (v Vec, 2005: 33) navajata, da je učinkovita komunikacija tista, ko si prejemnik sporočilo razlaga na enak način, kot je pošiljatelj želel, da bi si. Ker je učinkovitost komunikacije odvisna od učinkovitega pošiljanja in prejemanja sporočil, Owen Hargie (v Vec, 2002: 68) spretnosti komunikacije uvršča v socialne spretnosti.

1.4.1.1. Komunikacijske ovire

Pri učinkoviti komunikaciji pa lahko pride tudi do ovir, ki jih navajata Dimbleby in Burton (v Vec, 2005: 33–34):

- ovire pri procesu zaznavanja in filtriranja: filtriranje se dogaja v mišljenju. Ključnega pomena so predpostavke, ki jih imamo o drugih, na primer vnaprejšnje mnenje o priseljencih;
- mehanične ovire: dejavniki, ki otežujejo komunikacijo, na primer ropotanje, temperatura, del dneva in drugo;
- semantične ovire: uporabljanje besed na neustrezen način, z neustreznim pomenom, kar nosi za posledico napačno razumljenost;

- psihološke ovire: največkrat gre za predsodke in stereotipe o ljudeh, ki vplivajo na proces kodiranja in dekodiranja. Med psihološke ovire lahko uvrstimo tudi neučinkovite načine komuniciranja oziroma, kot to imenuje Thomas Gordon, jezik nesprejemanja.

Jezik nesprejemanja	
Skupina ovir, ki ponuja otroku rešitev za njegov problem	Ukazovanje
	Opozarjanje, grožnje
	Moraliziranje
	Svetovanje, sugeriranje
	Poučevanje, navajanje logičnih argumentov
Skupina ovir, ki se nanašajo na ocenjevanje, vrednotenje	Ocenjevanje, kritiziranje, sramotenje
	Etiketiranje, dajanje imen
	Interpretiranje, analiziranje, diagnosticiranje
Ovire zaradi želje, da bi se otrok bolje počutil, da problema ne bi več videl kot problem	Priznavanje vrednosti
	Ohrabrevanje, simpatiziranje, podpora
Ovire, ki jih predstavlja »zasliševanje«	Spraševanje, navzkrižno zasliševanje
Reakcije odraslega, s katerimi skuša spremeniti otroka, ga zabavati ali pa se izogniti problemu	Umik, sarkazem, humor

Tabela 1.1: Jezik nesprejemanja (Vec, 2005:35)

Takšna sporočila otroku dajejo občutek, da z njim nekaj ni v redu, da dela narobe, da ne misli prav.

1.4.2. Zakoni komunikacije

Za učinkovito komunikacijo je dobro poznati šest zakonov, ki so jih oblikovali sistemski strokovnjaki na Paloaltovski šoli (Kobolt, Žorga, 1999).

1. NEMOGOČE JE NEKOMUNICIRATI

Vse, kar neka oseba počne ali govori, pomeni za drugo osebo neko informacijo. Vsemu, kar oseba zazna, pripiše pomen; tudi v situaciji, ko se nekdo obrne stran od nas ali pošilja sporočilo, si lahko razlagamo, da nas oseba mogoče poskuša ignorirati, je jezna, žalostna ali v naglici.

Ljudje komuniciramo in se obnašamo skladno s pomenom, ki smo ga pripisali dogodku. Stvari, dogodki, ljudje, sporočila in tako naprej nimajo sami po sebi pomena, ampak jim ga dajemo mi sami.

2. VSAKA KOMUNIKACIJA IMA VSEBINSKI IN ODNOSNI VIDIK

Vsebinski vidik komunikacije je informacija, ki nam jo nekdo sporoča na primer mama sporoči sinu, da je zunaj 6 stopinj, odnosni vidik tega sporočila pa je skrb mame, da se bo njen sin prehladil, če se bo premalo oblekel. Mama s komunikacijo, s sporočilom kaže na svoj odnos do otroka. Terapevti pravijo, da je zelo pomembno ločevanje obeh vidikov komunikacije. Zlasti kadar gre za neko vedenje, ki se nam zdi nesprejemljivo, ne smemo tega izraziti na način, ki lahko ogroža odnos. Na primer, namesto da osebo, ki nekaj po našem mnenju ni naredila prav, označimo za nesposobno, raje kritično ovrednotimo vedenje in rečemo; »Ne želim se kregati s teboj, vendar bi jaz to naredil drugače.«

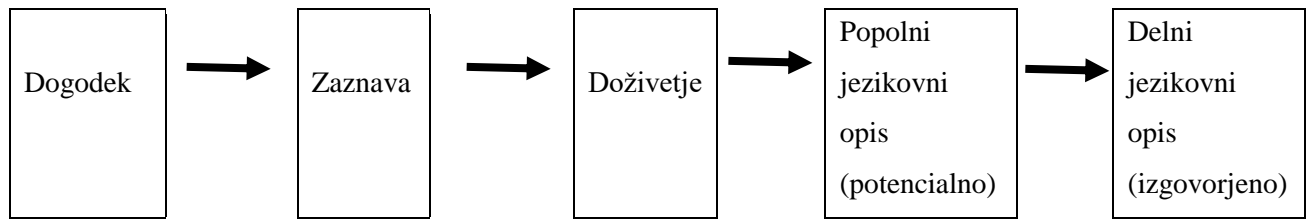
3. PROBLEM IZHODIŠČNE TOČKE (INTERPUNKCIJA) DOGODKOV

Ljudje imamo različne ideje o tem, kdaj se je komunikacija začela oziroma kdaj se je zgodil preobrat v komunikaciji, kot je na primer spor. Oče na primer meni, da se je spor s hčerko začel prejšnji teden, ker je zamudila domov, hčerka pa pravi, da se je z očetom sprla, ker ji je dan prej prepovedal iti zvečer ven. Težko je torej določiti izhodiščno točko pri komunikaciji, pri enosmernem besednem sporočanju pa teh težav navadno ni.

4. KOMUNIKACIJA LAHKO POTEKA NA DIGITALEN IN/ALI NA ANALOGEN NAČIN

Digitalna komunikacija je natančno označujoča, enoznačna, kar pomeni, da bodo uporabljeno vsi razumeli enako (Tjaša je visoka 176 cm). Pomembno pa je razumeti, da popolnoma enoznačnih sporočil ni, saj se problem skriva v procesu kodiranja in dekodiranja. Pri kodiranju ljudje ne moremo svojega videnja dogodkov ali doživetij natančno preliti v besede in obratno, pri dekodiranju ne moremo sporočil prevesti točno v tisti dogodek, ki si ga naj bi predstavljali.

- SPREMINJANJE SPOROČILA MED KODIRANJEM

Slika 1.1: spreminjane sporočila med kodiranjem (Vec, 2005: 48)

Prva faza je dogodek. Na primer, otrok za vrati poslušča prepri staršev.

Druga faza je zaznava dogodkov. Dogodek je potrebno ločevati od zaznave, saj naša zaznava ni enaka dogodku. Otrok namreč ni videl nebesednih sporočil med staršema, morda ni slišal vsega.

Do tretje faze, doživetja, pride, kadar se izoblikujejo misli, čustva, nameni in podobno. Doživetje je pod večjim vplivom kognitivnih in čustvenih procesov kakor zaznava. Otrok hitro pomisli na ločitev staršev in ga skrbi, kaj se bo zgodilo z njim.

V četrti fazi gre za popoln jezikovni opis, prevod misli, čustev in namenov v besedilo. Vendar dogodka, zaznav in doživetij ne moremo nikoli natančno opisati in tega navadno tudi ne počnemo.

Peta faza pa je vse, kar povemo o dogodku, zaznavah in doživetjih. Otrok bo na primer psihologinji povedal, da sta se včeraj starša zelo kregala in se bosta verjetno ločila.

Proces dekodiranja je ravno nasproten. Psihologinja bi iz otrokovih besed poskušala razbrati, kaj je otrok želel povedati (4. faza), kako to doživlja (3. faza), kakšne so bile njegove zaznave (2. faza) in kaj se je dejansko zgodilo (1. faza).

Pri **analogni komunikaciji** (komunikaciji s podobnostmi) pa gre za uporabo posrednih, prenesenih pomenov, ki jih razumemo na različne načine. Sem uvrščamo večino neverbalnih sporočil.

Digitalni in analogni vidik sta običajno prisotna v vsaki komunikaciji (Vec, 2005: 41–49).

5. KOMUNIKACIJA POTEKA NA SIMETRIČEN IN/ALI KOMPLEMENTAREN NAČIN

Komunikacija odraža odnose med ljudmi. Lahko se kažejo simetrični (enakovredni) ali komplementarni (dopolnjujoči) odnosi. Simetrični odnosi so na primer med prijatelji, kjer nihče ne prevladuje nad nekom, komplementarni pa se velikokrat enačijo s hierarhičnimi odnosi, saj gre pri teh za dajanje navodil, informacij, na primer odnos učitelji – učenci (Vec, 2005: 50–51).

Simetrična in komplementarna komunikacija se v nemotenih odnosih izmenjujeta. Do motenj pride, kadar komunikacija postane ali togo simetrična ali togo komplementarna. Simetrični komunikaciji sledi umik v komplementarni odnos, ko posameznik začne pristajati na argumente drugega. Če do tega ne pride, sledi boj. Toga komplementarnost, kjer je starš dominanten, otrok pa podrejen, otroku onemogoča simetrično komunikacijo ter priložnost, da bi spregovoril o konfliktu (Čačinovič Vogrinčič, 1992: 169).

6. POMEMBNA JE SKLADNOST MED VSEBINSKIM IN ODNOSNIM ASPEKTOM KOMUNIKACIJE

Vsebinska komunikacija se nanaša na sporočilo (kaj sporočamo), odnosna pa določa, kako mora na podlagi odnosa prejemnik sporočila interpretirati sporočilo (Ule, 2009: 260). Do konflikta lahko pride zaradi načina prenesene informacije in ne samo zaradi vsebine le-te (Kobolt, Žorga: 1999).

1.4.3. Komunikacija v družini

Sposobnost izražanja in komunikacijske spretnosti nam omogočajo življenje z drugimi, so pogoj za sporazumevanje in za vključevanje posameznika v družbo. Komunikacija je del socialnega jaza ter socialnega vedenja. Poleg besed in govora se izražamo tudi z nebesednimi sporočili, kot so obrazna mimika, pogled, ton glasu, kretnje in gibanje. Prve možnosti, spodbude in zglede za komuniciranje dobi otrok že v družini. Tu se otrok uči deliti svoj notranji svet, čustvovanja, hotenja in razmišljanja ter hkrati izve, kako se na to odzivajo drugi. Komunikacijske spretnosti, ki jih vsak posameznik razvije v družini, določajo vrsto, globino in trajnost odnosov, ki jih bo oseba oblikovala znotraj ali zunaj družine (Tomori, 1994: 57–59). Komunikacija v družini vpliva tudi na kakovost odnosa med starši ter omogoča zdravo funkcioniranje posameznika v njej ter celotne družine (Poljšak Škraban, 2002: 23).

Jasna komunikacija je pogoj za uspešno razreševanje problemov in hkrati določa kakovost medsebojnih odnosov. V veliko družinah člani težav ne rešijo, ker se o njih ne znajo, upajo oziroma ne zmorejo odkrito pogovoriti. Namesto da bi svoje nezadovoljstvo, nestrinjanje ali neodobravanja izrazili na nežaljiv način, gojijo družinski člani medsebojne zamere ter si posredno in zapoznelo med seboj očitajo, vendar takšen način odnose še bolj poslabša. Z ustrezno komunikacijo pa družinski člani drug drugemu pokažejo, kako drug drugega spoštujejo in upoštevajo. Ni pomembna samo vsebina komunikacija, temveč tudi način, kako je izražena (Tomori, 1994: 59–60). V veliko družinah se izogibajo pogovoru o odnosih, vidijo ga kot preveč intimno temo. Odnosov ne moremo spremeniti, če jih ne poznamo, zato je komunikacija o njih pomembna (Brajša, 1982). Na to opozarja tudi Čačinovič Vogrinčič (1992: 167), ko pravi, da mora biti posamezniku v družini omogočeno, da ovrednoti svoj prispevek h komunikaciji. Transparentnost družine se vidi tudi v tem, ali je družina sposobna metakomunikacije, torej komunikacije o komunikaciji.

Komunikacija v družini ima vedno dve funkciji, ki sta si na videz nasprotujoči. Komunikacija omogoča individualizacijo, razmejevanje posameznika, hkrati pa tudi integracijo, ustvarjanje celote; v družini potrebujemo oboje (Čačinovič Vogrinčič, 1992: 159). Virginia Satir (1995) je oblikovala pojmovanje štirih obrambnih komunikacijskih vzorcev, ki so značilni za družino:

1. pomirjanje, gladenje: sporočila poskušajo preprečiti jezo, napad;
2. obtoževanje, napad: z močjo hoče posameznik ustrahovati sogovornika;
3. racionaliziranje, navajanje strokovnih argumentov: stvarna razprava namesto čustev;
4. odvrčanje pozornosti: posameznik se obnaša, kot da grožnje ni, da se ji izogne.

Cilj vsakega vzorca je obramba posameznika pred strahom, pred izgubo samospoštovanja ter pred zavrnitvijo. Vzorci se lahko menjajo, lahko pa so stalni.

Našteti vzorci lahko postanejo razvidni in jih je mogoče razbrati ter dokazati. Največkrat družinski člani uporabljajo enega od omenjenih štirih vzorcev, k tem pa V. Satir dodaja še petega:

5. kongruentna (skladna) komunikacija: sporočilo o resničnosti, o doživetju. Družina potrebuje možnost, da za obrambnim vzorcem odkrije kongruentno vsebino ter kongruentno sporočilo sprejme takšno, kot je (Čačinovič Vogrinčič, 1992: 171).

Verbalna in neverbalna sporočila se pri kongruentni komunikaciji ujemajo. Takšna komunikacija je prepričljiva ter ima vpliv na sogovornika (Krajnc, 2014: 179).

Day (2010: 179-186) je oblikoval štiri vrste komuniciranja, ki nastanejo v odnosih bližine, torej tudi v družini:

- klepet: novice, aktualne, družinske teme, služba in drugo. Služi kot uvod v komunikacijo;
- tekmovalno ali kontrolirajoče pogovarjanje: sporočevalec želi narediti spremembo, zato nadzira in usmerja teme pogovora v smer, kamor želi priti. Za to uporablja različne načine:
 - prekinjanje: prekine tok pogovora z izjavo, ki ni logična prejšnjemu pogovoru, z namenom speljati tok pogovora v zastavljeno smer;
 - popravljanje in predavanje: dajanje nezaželenih nasvetov, pridige o morali in podobno;
 - superlativi: s pridevniki sporočevalec želi povečati pomen povedanega in s tem izkazovati nadzor in prevlado;
 - sarkazem: sporočevalec uporablja rezek humor z namenom, da osebo poniža;
 - distanciranje: namesto konfrontacije oseba izbere umik;
 - mučeništvo: vrsta distanciranja, ki ima namen manipulacije in nadzora (primer: »Vidim, da ti ni mar, bom šla kar v kuhinjo.«);
- metakomunikacija: pogovor o procesu komunikacije. V začetni fazi odnosa je pomembnejša, kasneje je lahko redkejša;
- sodelovalno ali direktno pogovarjanje:
 - raziskovanje pomena: posameznik si prizadeva razumeti pomen sogovornikovega govorjenja, pozorno posluša, ni nestrpen, ne razmišlja, kaj bo naprej povedal, lahko sprašuje podvprašanja;
 - iskanje pojasnitve: kadar pride do nejasnosti, oseba spodbudi drugo osebo, da pove več;
 - okrepljevanje, nagrajevanje: zaupanje in povezanost. Uporaba: »razumem«, »seveda«, »a res« in podobno;

- prizadevanje za kongruentnost (skladnost): če je med osebami nizka skladnost sporočanja, se bodo tudi člani nizko vrednotili.

Za dobre odnose je najpomembnejše, da je naša komunikacija sodelovalna. Tudi pri komunikaciji z mladostniki je izjemnega pomena, da smo pri pogovoru z njimi zbrani in jih poslušamo ter jim pustimo čas in prostor, da povedo svoje. Pomembno je, da vidijo, da smo lahko njihovi sogovorniki.

Pomembnost komunikacije se kaže že v otroštvu. Psihomotoričen razvoj otroka je namreč odvisen od neposredne interpersonalne komunikacije med njegovim negovalcem in njim. Čim bolj je komunikacija intimna, neposredna in intenzivna, hitreje bo otrok shodil, manj bo bolehal, njegove možnosti za preživetje so večje (Brečko, 1998: 109). Starši morajo svojim otrokom dati prostor za pogovor in dialog. Razpravljati morajo o vsakodnevnih problemih, iskati vzroke za stvari, ki se dogajajo okoli njih, razložiti jim morajo, zakaj je v določenih situacijah boljše eno ravnanje od drugega, analizirati lastna stališča in stališča drugih ter jih podpirati v samostojnem odločanju (Bajzek idr., 2003: 19).

Mladi velik pomen pripisujejo komunikaciji, ki temelji na razumevanju in zaupanju. Želijo si, da starši z njimi aktivno govorijo, jih poslušajo, jim zaupajo ter razumejo. Isto pričakujejo tudi od drugih odraslih, na primer učiteljev (Bajzek idr., 2008: 105).

Na komunikacijo z mladostniki se bom bolj osredotočila v naslednjih poglavjih.

1.4.3.1. Posredna komunikacija v družini

V družini se lahko razvijejo različne oblike posredne komunikacije.

Ena od oblik posredne komunikacije so **dvojna sporočila** (poklon, izgovorjen s posmehom, žaljiva beseda povedana s pomanjševalnico ...), ki jo Mertens (izvirni avtor koncepta je G. Bates) imenuje **dvojna vez** (v Čačinovič Vogrinčič, 1992: 168). Razlogi za takšno komunikacijo so lahko različni: strah pred prevelikim čustvenim odzivom, bojazen, da bodo nekoga videli kot agresivnega, strah pred tem, da bi nekoga prizadeli, in drugo. V družinah, kjer so dvojna sporočila precej razširjena, je družinskim članom težko izdelati trdno in jasno samopodobo. Posameznik nikoli ne ve, ali je izpolnil pričakovanja družinskih članov, saj je tako kakor komunikacija dvoumno tudi izražanje doživljanja drug drugega (Tomori, 1994: 61–62). V komunikaciji, kjer si verbalno in neverbalno sporočilo nasprotujeta, se lahko zgodi, da bo otrok

sposoben odzivanja le na eno obliko, običajno tisto na verbalni ravni (Čačinovič Vogrinčič, 1992: 168).

Druga oblika posredne komunikacije je **sporočanje prek drugega**. Takšen način otežuje razvijanje pristnih in neposrednih odnosov med družinskimi člani. Pogost primer sporočanja preko drugega je »Povej sestri, da sem jezna nanjo.« Ne glede na število posrednikov sporočila ali na njegovo zapletenost, družina točno razume sporočila, ki imajo dolgo pot. Če pa postane takšen način komuniciranja v družini navada, ni možno razvijati jasnih vlog ter razmejitev med podsistemi, kar lahko zaplete družinsko dinamiko. Posredna komunikacija je na nek način lahko tudi manipulacija. Takšen primer je, recimo, ko mož o svojem neustreznem ravnanju spregovori ženi tako, da se začne obtoževati in zgražati nad seboj. Ženin odziv, ki bi bil drugače zanj neprijeten, preusmeri ter svojo vlogo krivega spremeni v vlogo prizadetega. Žena s tolaženjem zmanjšuje pomen moževega deleža ali celo okrivi sebe. Takšen način komunikacije lahko postane reden in bo za družinske člane značilen tudi v okolju zunaj družine (Tomori, 1994: 62–64).

Tomori (1994: 64) še dodaja, da če je družinski član navajen na posredna in prikrita sporočila, potem tudi pri komunikaciji z drugimi išče prikrita sporočila in namene, kar mu otežuje sporazumevanje z drugimi ter oblikovanje jasnih odnosov z ljudmi.

Motnja pri komunikaciji je tudi poskus, da se posameznik umakne iz komunikacije, vendar umik ni mogoč, saj je tudi sam sporočilo (Čačinovič Vogrinčič, 1992: 169). Komuniciramo tudi z molkom. Nekateri družine imajo nenapisan dogovor, da se o določenih temah ne govori. Največkrat so to teme, ki zbudijo neprijetne občutke, kot so tesnoba, prizadetost, zadrega in drugo, ali pa prebudijo močan čustven naboj in se jih zato člani družine raje ne lotevajo. Molči pa velikokrat tudi tisti družinski član, ki je užaljen, prizadet, nezadovoljen, jezen ... in s tem ne izraža le svojega doživljanja, ampak tudi kaznuje povzročitelja. V slednjem zbuja občutke krivde in slabe vesti ter ga na nek način prisili, da razmisli, kaj je naredil narobe, da se mu opraviči, da je nanj še posebej pozoren ... Molčanje oziroma kuhanje zamere sproži napetost tudi med družinskimi člani, ki v situacijo niso neposredno vključeni. Kaznovanje in očitiranje z molkom lahko tako močno prodre v podzavest posameznika, da se ta še kasneje, ko je v situaciji, da nekdo poleg njega molči, sprašuje, kaj je naredil narobe (Tomori, 1994: 64–66).

1.5. KONFLIKT V DRUŽINI

Slovar slovenskega knjižnega jezika opredeljuje konflikt kot »duševno stanje nemoči zaradi nasprotujočih si teženj.« Pri konfliktu gre za dve stvari, prva je navzkrižje interesov, druga pa je soodvisnost posameznikov. Ker v družini dnevno prihaja do navzkrižja interesov ter so člani družine fizično in čustveno prepleteni, so ravno v družini konflikti najpogostejši (Kržišnik, Novak, 2010: 95). Čačinovič Vogrinčič (1992: 190) govori o naučeni sposobnosti za konflikt, ki je sposobnost posameznika, da v interakciji z drugimi uvidi konflikt ter o njem metakomunicira. Mertens (prav tam) dodaja, da mora družina usposobiti otroka, da starševskih pričakovanj in etiketiranja ne sprejme brez vprašanj, torej da se s konfliktnostjo spoprime in ne sprejema krivde nase.

V veliki meri življenje v družini določa tudi to, kako družina ravna s konflikti. Psihiater N. Ackermann (po Čačinovič Vogrinčič, 1992: 36–37) je v šestdesetih letih ugotovil šest načinov, ki so značilni za družinsko ravnanje s konfliktom:

1. skupno iskanje specifične in primerne rešitve za konflikt;
2. skupno izmikanje (izogibanje) ali zanikanje specifičnega konflikta;
3. oblikovanje bodisi racionalnega bodisi iracionalnega kompromisa; primeri:
 - a) emocionalni razcep družine: razpad skupine;
 - b) ukinitev ali izolacija konflikta:
 - I. prepiri, odtujevanje, pomiritev;
 - II. premik področja in vsebine konflikta s substitucijo ipd.;
 - III. iskanje zasilnega izhoda in kompenzacija;
4. kompenzacije: beg, diverzija, droge, alkohol, počitnice in seksualne eskapade;
5. skupni »acting out« – izživetje;
6. reorganizacija komplementarnosti družinskih vlog; možni načini:
 - a) zamenjava seksualnih in starševskih vlog, zamenjava vlog starši – otrok;
 - b) dodajanje ali odvzemanje članov družini;
 - c) zagotavljanje družinske organiziranosti: rigidnejša, ostrejša avtoriteta, delitev dela, zoževanje in drobljenje vlog;
 - d) rahljanje družinske organizacije;

- I. razpuščanje družinskih vezi, oddaljevanje, odtujevanje, zmanjšanje komunikacije in segregacija vlog;
- II. zooževanje meje med družino in skupnostjo, prenos (*displacement*) potreb in konfliktov iz družine navzven.

1.5.1. Vpliv konflikta med zakoncema na starševstvo in družino

Zakonski konflikt je glavni vzrok za zaostajanje razvoja družine in vsakega posameznika v njej, kar pomeni, da če se hoče družina razvijati, se mora razvijati tudi partnerski odnos, ki je lahko za partnerja varen kraj intime, medsebojnega spoštovanja in pomoči. Ker lahko partnerja to razvijeta le z medsebojno iskrenostjo, odprtostjo in ranljivostjo, je jasno, da konflikt med partnerjema onemogoča njun razvoj. Če zakon ni dovolj varen prostor, da lahko partnerja v njem drug drugemu pokažeta šibkost, strah, bolečino ali nemoč, se bosta teh občutenj ubranila tako, da jih bosta v sebi zanikala, pri drugem pa nezavedno povzročala in spodbujala. Dinamika nerazrešenega konflikta bo partnerja pripeljala v začaran krog ponavljajočih čustvenih stanj, ki jima ne omogočajo razvoja ter ju na paradoksen način varujejo pred ranljivostjo in intimnostjo. Ker partnerja ne moreta odgovoriti na čustvene potrebe sebe, otrok in družine kot celote, se bodo posledice tega pokazale naprej v razvoju otrok. (Kompan, Erzar, 2003: 37.)

Psiholog John Gottman (v Walsh, 2003: 494–498) je v svojem laboratoriju (*The Relationship Research Institute*) med drugim raziskoval, kakšna je razlika med srečnimi in nesrečnimi pari oziroma med stabilnimi in tistimi, ki jih življenje vodi v razvezo. Ugotovil je, da so dejavniki uspešne partnerske zveze interakcijski vzorci. Navaja štiri interakcijske značilnosti nesrečnih parov, ki so v postopku razveze ali se zanjo odločajo. Imenuje jih *štirje jezdec apokalipse* (*four horsemen of the apocalypse*):

- 1) kriticizem: poleg splošnega pritoževanja je dodan še napad na partnerja, kar stopnjuje negativizem in lahko na daljši rok zelo poškoduje odnos;
- 2) zaničevanje: bolj destruktiven od kriticizma. Partner izraža gnus in nespoštovanje do drugega partnerja, uporablja sarkazem in sovražni humor, zavija z očmi, se mu posmehuje, ga žali, ponižuje ali ga prezira. Partner je v drži superiornega ali omalovažujočega. Takšno delovanje razjeda odnos;

- 3) obrambnost: partner se brani s protinapadom, ki stopnjuje negativnost. Partnerja krivi za svoje vedenje. Velikokrat uporablja otročji ton, s katerim se skuša braniti pred napadom in osebno odgovornostjo;
- 4) umik vase, ograditev: partner ima dovolj kritiziranja, zaničevanja, obrambnih napadov, zato postavi zid med sabo in partnerja ter s tem daje vtis, da ga ne posluša več, ga ignorira in se zapre vase.

Poleg *štirih jezdecev* so v partnerskih zvezah prisotni še drugi škodljivi interakcijski vzorci: preplavljanje (čustvena in telesna vznemirjenost), oster začetek izmenjave (zajedljivi komentarji ter negativni ton), čustvena nezavzetost (na videz srečni, vendar se izogibajo problemom, da ne bi zastrepili odnosa), negativno stopnjevanje vzajemnosti (partner na negativnost drugega partnerja odgovori s še povečano negativnostjo, na primer na jezo z nasiljem), slabi spomini.

Gottmanove ugotovitve ne veljajo le za partnerske odnose, ampak tudi za druge trajnejše odnose, kot so na primer odnosi med starši in otroki, med sorodniki, med prijatelji (Ule, 2009: 378).

1.5.2. Zakonski spor: izogibanje konfliktu ali dinamika zahteva – umik

Dve glavni obliki partnerskega konflikta sta **izogibanje konfliktu** in **dinamika zahteva – umik**.

V zvezah, kjer se partnerja bojita prepira ali jeze, bosta naredila vse, da se **konfliktu izogneta**. Na zunaj se dobro razumeta, postala sta specialista v prekrivanju konflikta, zlasti kadar gre za potlačanje negativnih, neprijetnih ali nesprijemljivih čustev, kot so na primer jeza, razočaranje, bes, zavist. V takšnih primerih partnerja navadno izhajata iz družin, v katerih je bilo napeto vzdušje, kjer se je jeza izražala z agresijo ..., zato se otroci že zelo zgodaj odločijo, da teh čustev ne bodo izražali. Morda pa v družini teh čustev ni bilo dovoljeno izražati in se sedanja partnerja držita tega vzorca (Gostečnik, 2001: 192). Lahko pa se povežeta v skupni negativni drži do otrok; med njima pride do lažne povezanosti, otroci pa postanejo krivci za težave v družini. Obrambni mehanizem parov, ki delujejo na takšen način, je zanikanje konfliktne stvarnosti v njunem odnosu ter projiciranje in prepoznavanje bolečih ter konfliktnih čutenj v otrocih (Kompan, Erzar, 2003: 32).

Pri **dinamiki zahteva – umik** vlada v odnosu med partnerjema na videz veliko nesorazmerja in različnosti. Eden od partnerjev pritiska na drugega, ker želi bližino in odziv, drug partner pa se

temu umika in se zateka v molk oziroma neodzivnost, zaradi česar prvi partner še bolj pritiska nanj. Ker kljub pritisku ne pride do odziva, se prvi partner umakne in je razočaran, drugi partner pa se takrat prestraši samote, odrinjenosti in osamitve ter se začne vračati k drugemu. Prvega partnerja to razvname, in ker želi dobiti povračilo za bolečino, ki jo je doživel, napada drugega in se želi maščevati za zapostavljenost, ki jo je občutil, drugi pa na to odgovori s protinapadom. Po končanem konfliktu partnerja potlačita svojo ranjenost in čustva ter se ustalita na varni razdalji (Gostečnik, 2001: 188–192). Če želi otrok v tem primeru navezati čustveni stik s katerim od staršev, bo moral nagovoriti ta čutenja. Lahko izbere vlogo tolažnika in nudi enemu od staršev bližino, ki jo ta išče, ali pa se postavi na stran drugega in se skupaj z njim bori proti prvemu. Brez besed bo moral razumeti ranjenost staršev in zagotoviti čustveno varnost, kjer bosta na to lahko pozabila. Za otroka to pomeni, da mora zanemariti svoje življenje in postati starš svojim staršem. Ujel se bo v začaran krog, kjer neguje svoje starše v želji, da bi nekoč ti lahko postali njegovi starši. Ker bo vedel, da za svoj razvoj potrebuje svoje starše, bo svoj razvoj zanemaril in se jih trudil pridobiti zase (Kompan, Erzar, 2003: 39).

V obeh oblikah konflikta dobijo otroci v družini moč, ki si je ne želijo. Otroci tako nosijo tesnobo celotnega sistema in so čustveni center pozornosti v družini. Partnerski konflikt blokira razvoj otrok in hkrati razvoj celotne družine (Kompan, Erzar, 2003:39).

Konflikt pa ne prinaša v odnose samo slabega (na primer bolečine ali čustvene napetosti), ampak lahko odnos tudi krepi. Profesorica komunikacij S. Trenholom ter psiholog A. Jensen (v Ule, 2009: 379) izpostavljata tri dobre strani konfliktov:

- 1) soodvisnost med partnerjem je izrazitejša: skozi konflikt se velikokrat usklajujejo vedenja, odnosi, kar pomeni, da sta strani soodvisni v ustvarjanju življenja;
- 2) konflikt je pokazatelj, da je potrebna sprememba: skozi konflikt se odnos izgrajuje in spreminja. Uspešno rešen konflikt odnos poglobi;
- 3) skozi konflikt se kažejo tudi potrebe in pričakovanja obeh strani. Dobri odnosi brez konfliktov ne obstajajo. Če v odnosu ni konfliktov, to predstavlja večjo nevarnost kot reševanje le-teh.

1.6. REŠEVANJE KONFLIKTOV

Kot je bilo že večkrat omenjeno, pride v vsakem odnosu kdaj do konfliktov, nasprotnih mnenj ali interesov. Konflikt opredeljujemo, kadar dejanje ene osebe ovira dejanje druge osebe. Posameznika, ki sta udeležena v konfliktu, imata morda drugačen cilj, različne načine, kako priti do skupnega cilja, ali pa se razlikujejo njune potrebe in pričakovanja (Lamovec, 1993: 61).

Konflikti so neizogibni in pomembno je opozoriti, da za slabe medosebne odnose niso krivi le ti, ampak nesposobnost reševanja konfliktov konstruktivno. Odsotnost konfliktov v odnosu kvečjemu kaže na odtujenost, nezainteresiranost in na neuspešen odnos (Lamovec, 1993: 61).

Mertens (v Čačinovič Vogrinčič, 1998: 228) govori o sposobnosti za konflikt. Gre za naučeno sposobnost posameznika, da prepozna konflikt ter se z njim sooči. V interakciji prepozna konfliktne situacije in o njih metakomunicira. Avtor navaja spoznanja, ki jih mora posameznik poznati za uspešno obvladovanje konflikta (v Ule, 2009: 383):

- posamezniki imajo v odnosih in pri komunikaciji protislovne potrebe in želje, ki lahko povzročajo motnje ter prekinitve v komunikaciji;
- do motenj v komunikaciji prihaja tudi zaradi protislovnih pričakovanj od partnerja v komunikaciji;
- želje in pričakovanja so vpeti v širše družbene odnose in konflikte, ki se jih ne moremo izogniti;
- interakcijske in komunikacijske oblike so družbeno in zgodovinsko pogojene (svet brez konfliktov ne obstaja).

1.6.1. Strategije reševanja konfliktov

Reševanja konfliktov se naučimo v družini, saj je posameznikova uspešnost reševanja konfliktov odvisna od reševanja konfliktov njegovih staršev, vendar to ne pomeni, da jih ne more izboljšati. Najprej je konflikte potrebno ozavestiti, nato pa mora posameznik razviti sposobnost za uspešno reševanje le-tega (Iršič, 2004: 10).

Socialni psiholog David W. Johnson je oblikoval strategije, ki jih posameznik lahko uporablja za reševanje konfliktov. V nadaljevanju so povzeti po avtorici Lamovec (1993: 66):

1. **umik (želva):** oseba se umakne, da se izogne konfliktu. Izogiba se tako temi konflikta kakor tudi ljudem, ki so vpleteni v konflikt. Meni, da je poskus reševanja konflikta brezpomenski. Odpovedala se bo svojim ciljem ter odnosu, počuti se nemočno, zato se največkrat psihično ali fizično umakne, da ne pride do konfrontacije.
2. **Prevlada (morski pes):** oseba poskuša nasprotnika v konfliktu prepričati, da sprejme to, kar mu ponuja kot rešitev. To stori tako, da ga preplaši ali pa mu nasuje argumentov. Njeni osebni cilji so ji zelo pomembni, potrebe drugega je ne zanimajo, odnos ji ne pomeni veliko. Ljudi deli na zmagovalce in poražence, ob svoji zmagi pa čuti ponos in uspeh.
3. **Zglajevanje (medvedek):** na prvo mesto oseba postavlja odnos, njen cilj ji je manj pomemben. Mnenja je, da so konflikti za odnos slabi, zato svoje cilje potlači, saj misli, da na takšen način rešuje odnos. Oseba si želi biti ljubljena, zato konflikt navadno zgladi prehitro, da drugi ne bi bil prizadet in da se odnos ne bi poslabšal.
4. **Kompromis (lisica):** odnos in cilj sta osebi približno enako pomembna. Pripravljena se je odpovedati delu svojega cilja, kakor tudi nekaterim vidikom odnosa. Išče rešitve, da bi oba v konfliktu s tem nekaj pridobila, četudi za nobenega od njiju to ne bo najbolje.
5. **Konfrontacija (sova):** oseba visoko vrednoti tako svoj cilj kot tudi odnos. Konflikt je zanj nekaj, kar je možno rešiti, zato se trudi, da najde rešitev, ki ji bo omogočila, da uresniči svoje cilje ter cilje drugega. Sprejme le tisto rešitev, ki je ugodna za obe strani.

Vsak posameznik ima različne strategije reševanja konfliktov in katero strategijo konflikta bo izbral, je odvisno tudi od konflikta samega. Za posameznika namreč ne velja, da uporablja samo eno od zgoraj opisanih strategij.

Za štiri jezdece apokalipse (Walsh, 2003: 494–498), ki so opisani v prejšnjem poglavju, Gottman za vsakega navaja način, kako se mu izogniti: za kriticizem je bolje, da partner namesto stalnega pritoževanja navede specifično pritožbo; pri zaničevanju namesto preziranja partner izkazuje naklonjenost in občudovanje; pri obrambnosti prevzame del odgovornosti nase; pri zadnjem pa, namesto da se umakne, se poskuša umirit.

1.6.2. Konstruktivno reševanje konfliktov

Za uspešno reševanje konfliktov je pomembna konstruktivnost. Reševanje konfliktov pa je konstruktivno, kadar sta osebi v konfliktu naravnani k izboljšanju ali optimizaciji (Iršič, 2004: 146).

Lamovec (1993: 67–72) navaja temeljne dimenzije konfliktnih situacij, ki jih moramo poznati za konstruktivno reševanje konfliktov:

- točno zaznavanje: v konfliktih se velikokrat zgodi, da pride do izkrivljenega zaznavanja, kar povzroči, da nasprotnikovo vedenje, motivacijo ter položaj vidimo narobe. Takšni nesporazumi otežujejo konstruktivno reševanje konflikta in povečujejo destruktivnost le-tega. Najpogosteje se dogajajo:
 - zrcalna slika: oseba se čuti nedolžna, drugega pa vidi kot hudobnega ali meni, da se moti;
 - slepa pega: oseba vidi pri drugem vse stvari, ki jih je naredil narobe, za svoja podobna dejanja pa je slepa. Vse to ubesedi ter tako dobi občutek moralne upravičenosti ter superiornosti;
 - dvojni standardi: oseba za ista narobna dejanja išče razlago, zakaj je njeno dejanje upravičeno, nasprotnikovo pa ne;
 - polarizacija mišljenja: konflikt oseba vidi črno-belo. Kar so njene želje, vidi kot dobro, kar so želje nasprotnika, vidi kot slabo;
- točno sporazumevanje: pomembna je neprekinjena ter učinkovita komunikacija. Velikokrat oseba komunikacijo prekine ali pa govori laži, grožnje ali obljube, ki komunikacijo zmedejo. Velikokrat do tega pride, ker ena od oseb, udeleženih v konfliktu, ni zainteresirana rešiti situacije;
- zaupno ozračje (vzpostavitev zaupanja): vzpostavitev zaupanja osebi dosežeta, ko pokažeta svoje šibke točke ter tako, da ne izkoriščata slabosti druge osebe. Če je prisotno nezaupanje, ga ja potrebno izraziti ter povedati, kaj je ta občutek vzpodbudilo. Dogovoriti se je potrebno, kako se lahko zaupanje ponovno vzpostavi, ter se dogovora držati;

- spodbujanje sodelovanja (sodelovanje pri reševanju problema): za konstruktivno reševanje problema je potrebno izvesti akcijo, ki bo usmerjena k cilju, ki si ga obe strani želita. S sodelovanjem osebi povečujeta medsebojno zaupanje in naklonjenost v odnosu.

Skleпам, da na točnost zaznavanja vpliva tudi cilj, ki ga posameznik skuša doseči. Če je posamezniku cilj zelo pomemben, bo poskusil različne metode, da bo prišel do njega. Na primer, mladostnica si želi v soboto zvečer ven, starši pa ji tega ne dovolijo. Vidi jih kot slabe starše, ki ji ničesar ne dovolijo in ne želijo, da se zabava, zato se zapre v svojo sobo. V zdravem okolju se z razvojem posameznika spreminja tudi način reševanja konfliktov.

1.6.3. Pogoste napake pri reševanju konfliktov

Pri komuniciranju z otroki pride velikokrat do agresivnosti. To ne pomeni nujno, da gre za kričanje ali fizično nasilje, ampak da se v svoji drži odrasla oseba postavi superiorno. Najbolj pogosti načini agresivne komunikacije v konfliktih so (Kržišnik, Novak, 2010: 97–98):

- dokazovanje, kdo ima prav: vsakdo ima v konfliktu s svojega zornega kota vedno prav, tako da gre največkrat v teh primerih za iskanje argumentov in protiargumentov, nihče noče popustiti, kar privede do naveličanosti in jeze. Konflikt pa se na takšen način ne bo razrešil, ampak se bo to zgodilo šele, ko bo vsaka stran prisluhnila nasprotni strani ter začela razumeti potrebe, občutke in skrbi drug drugega. Tako bosta osebi v konfliktu lahko začeli oblikovati rešitev, ki bo ustrezna obema:
- »diagnosticiranje«: gre za označevanje otroka, s katerim smo v konfliktu, na primer: »poreden si«, »len si«, »nesposoben si«, »manipuliraš z mano« in podobno. S takšnim načinom komuniciranja stopamo z otrokom v boj ter ga hkrati ponižujemo;
- vrednotenje: odrasel se postavi v vlogo razsodnika in otroka ovrednoti: »nisi dovolj prijazen«, »preveč nagajaš«, »slabši si od bratov in sester« in podobno. Še posebej ko te besede prihajajo od otrokovega starša, so veliko psihično breme za otroka. V slednjem se začnejo oblikovati občutki, da takšen v resnici je, da ni dovolj dober za svoje starše, kar za seboj potegne veliko podzavestnih strahov in prepričanj, ki jih bo otrok imel;
- okrivljanje: najpogostejši način reševanja konflikta je določiti krivca zunaj sebe in se tako oprati odgovornosti: »ti si kriv«, »ti si začel«, »ti si me prisilil«, »jaz nisem vedel« in podobno. Z iskanjem krivca se lahko operemo krivde ter poglobljamo konflikte, nikakor pa jih ne razrešujemo;

- zahteve: od otroka kot manjvrednega bitja zahtevati, da nekaj naredi. Na takšen način se otrok uči prevlade močnejšega nad šibkejšim, nasilja, uči se, da je reševanje konfliktov borba za prevlado.

Gordon (1989) govori tudi o metodah **zmagovalca in poraženca** ter **poraženca in zmagovalca**. Eden od udeleženi v konfliktu zmaga, drugi pa se z rešitvijo ne strinja in se počuti poražen. Pri metodi **zmagovalec in poraženec** je zmagovalec starš, ki je uveljavil svojo voljo, pri tem pa ni prisluhnil potrebam in čustvom otroka. Starši s to metodo navadno uporabljajo še druge načine, da si otroka podredijo, to so na primer ustrahovanje, poniževanje ... Otrok se počuti manjvrednega, do staršev občuti jezo in sovražnost, lahko pa je pokoren, se umakne ali beži. Otrok se s takšnim pristopom reševanja konfliktov ne more osamosvojiti, ampak postane odvisen od avtoritete. Ravno tako je neustrezna druga metoda, **poraženec in zmagovalec**, kjer zmaga otrok. Starši se v takšnih primerih skušajo izogniti konfliktu, da je doma mir. Otrok se bo naučil, da so njegove potrebe najpomembnejše, ne bo razvil samodiscipline, težave pa bo imel tudi v odnosih z vrstniki, saj se ne bo znal prilagajati.

1.6.4. Uspešno komuniciranja staršev z otrokom ali mladostnikom

Komunikacija vpliva na kvaliteto odnosov med starši ter na vsakega posameznega družinskega sistema (Poljšak Škraban, 2002: 22). Tomori (1994: 60–61) je združila naslednje značilnosti družinske komunikacije, za katero pravi, da mora biti neposredna, konkretna, jasna in razumljiva:

- govor v prvi osebi in neposredno naslavljanje sporočil na tistega, ki mu je sporočilo namenjeno;
- razumljiv, odprt in enoznačen način izražanja čustev, misli in stališč;
- občutljivo in dejavno sprejemanje sporočil in izrazov vseh članov družine;
- upoštevanje, spoštovanje in dopuščanje izrazov čustev, misli in stališč, tudi če so ta različna od drugih,
- izražanje le svojih lastnih mnenj in čustev, brez podtikanja čustev in misli drugim,
- uporabljanje imen, ne pa nedoločenih oznak za druge člane družine,
- sposobnost za strpno dogovarjanje,
- izogibanje ugotavljanja »kdo ima prav« in »kdo bo koga«.

V nadaljevanju sta predstavljeni dve obliki uspešne komunikacije staršev z otrokom ali mladostnikom. Večkrat slišimo, da z mladostniki ni mogoče komunicirati, ker se ti zapirajo vase in iz njih ni mogoče ničesar izsiliti. Videli pa smo že, da je sporočilo mladostnika ravno to, da starše potrebuje.

1.6.4.1. (Pro)aktivno poslušanje

Starši morajo biti pri komunikaciji z otroki aktivni poslušalci, kar pomeni, da ni dovolj, da so pasivni prejemniki informacij, temveč proaktivno pomagajo svojemu otroku, da čim bolj jasno izrazi svoje stiske, misli, potrebe, ter ves čas preverjajo, ali so otroka prav razumeli. Vedno morajo biti pozorni, da razumejo bistvo tistega, kar hoče otrok povedati. Aktivno poslušanje je pomembno predvsem pri otroku, ki noče verbalno komunicirati. Najstniki se velikokrat ne želijo pogovarjati s svojimi starši, zato je pomembno, da se starši trudijo in sami poskusijo ugotoviti, kako se mladostnik v danem trenutku počuti. Zelo verjetno je, da se bo mladostnik na iskreno in nenasilno ugibanje odzval (Kržišnik, Novak, 2010: 102–103).

Mladostnik bo tako dobil sporočilo, da je staršem mar. Menim, da je dobro vpeljati tudi osebno noto, da starš na primer otroku iskreno pove, da mu je težko, ko ga gleda tako žalostnega, in si resnično želi, da mu bi lahko na kakršenkoli način pomagal.

Starši z aktivnim poslušanjem pomagajo otroku, da sprejme svoja čustva, tudi negativne občutke. Tako se otrok uči, da so občutki dobri, hkrati pa aktivno poslušanje staršev pripomore, da odnosi med njimi in otroki postanejo pristržnejši. Vsakdo probleme rešuje bolje, če o njih premisli in se z nekom pogovori. Aktivno poslušanje pomaga, da otroci bolje sprejemajo, kar jim govorijo starši, če pustijo, da otrok pove do konca. Kadar starši potarnajo, da jih otroci ne poslušajo, obstaja velika verjetnost, da tudi starši ne poslušajo svojih otrok, z omenjenim aktivnim poslušanjem pa lahko otrok bolje sam išče rešitve za svoje težave. Povratna informacija staršev na otrokovo pripovedovanje je kontrola, s katero starši preverjajo svoje poslušanje in zagotovijo otroku, da so ga pravilno razumeli (Gordon, 1996: 54–57).

1.6.4.2. Odpiranje vrat

Odpiranje vrat je način, ko nam oseba, na primer mladostnik, izraža svoje občutke in probleme, pri tem pa poslušalec ne izraža svojih misli, obsodb ali občutkov, ampak spodbudi mladostnika, da govori. Najpreprostejši odgovori so: »Aha,« »Zanimivo,« »Resno« in podobno, ali pa

odgovori, ki bolj spodbujajo k pogovoru: »Pripoveduj mi o tem,« »Povej mi celo zgodbo,« »Poslušam« in podobno. Takšen način pogovora pušča osebi s težavami možnost, da govori in sama vodi pogovor. Otroci in mladostniki se pri takšnem načinu pogovora opogumijo in so bolj odprti pri pogovoru o svojih občutkih in razmišljanjih, hkrati pa poslušalci otroka sprejmejo kot osebnost in mu sporočajo: imaš pravico povedati svoje mnenje, rad bi slišal tvoje mnenje, zanimaš me in podobno. (Gordon, 1996: 44–46).

1.7. MLADOSTNIK V DRUŽINI

Mladostništvo je obdobje prehoda med dvema svetovoma, saj posameznik iz obdobja otroštva prehaja v obdobje odraslosti (Musek, 1995: 37). Ko se v možganih začnejo oblikovati temelji, ki bodo predstavljali osnovo za nadaljnje odnose, se začenja obdobje mladosti. V tem času mora mladostnik preizkusiti marsikaj, preden izoblikuje vzorec, ki mu sledi v prihodnosti. Gre za obdobje polno emocij, ki se prebujajo v njem in jih mladostnik težko obvladuje. Ob sebi takrat potrebuje odraslega, ki pomaga regulirati vsa ta občutja in mu jih pomaga predelati. Mladostnik na prikrit način znova in znova prosi za pomoč. Največkrat vpije na pomoč s svojim neprimernim vedenjem, ki pa ga starši težko prepoznajo. Velikokrat starše odriva od sebe, vendar ceni, ko starši ugotovijo, da gre za klic v sili, in ob njem vztrajajo, mu dajo občutek, da je vreden ter da bodo ostali ob njem, bili njegovi sogovorniki in mu dajali oporo (Gostečnik, 2014: 83, 84).

Kadar mladostnik dojema to obdobje kot boleče in doživlja nesprejemanje, odklanjanje in nespoštovanje, velikokrat oblikuje vrednote in identiteto, ki so v nasprotju s pričakovanji njegovih staršev oziroma njemu bližnjih odraslih. V takšnem primeru se mladostnik zapre, zavrača dominantne vrednote ter se oklene skupine ali subkulture, ki ima izdelane nasprotno vrednote. Tudi sociolog Coleman in psiholog Hendry ugotavljata, da vihravost, ki jo velikokrat pripisujemo mladostnikom, velja le za manjšino. Raziskave so namreč pokazale, da le petina mladostnikov ustreza temu opisu (v Papalia idr., 2003: 409). Navajata, da zavračanja norm, uporništva, nasilja ter vsega drugega, kar mislimo s pojmom vihravost, ne gre pripisati obdobju, temveč na to vplivajo drugi dejavniki. Največkrat gre za posledico motenj v družinskih odnosih (Musek, 1995: 38).

Nekateri mladostniki so bolj vihravi od drugih. Najbolj vihrave posamezniki v družbi vidijo in označijo kot mladostnike, ki le iščejo probleme, kradejo, pijejo, kadijo in izostajajo od pouka ter jih imenujejo »slaba družba«. Stigmatizirajo jih in jim pripisujejo krivdo za njihovo obnašanje in ne verjamejo, da bodo kdaj v življenju uspeli. Mladostniki vedo, kdaj so odrasli nad njimi obupali.

Kakor se zlasti mlajši mladostniki pred starši želijo postaviti kot samostojni, avtonomi ter neodvisni, si ravno toliko želijo interakcij z odraslimi, predvsem s starši. Želijo si dialoga, v katerem lahko sodelujejo in v katerem so sprejeti kot enakopravni sogovorniki. Težko prenesejo avtoritarni stil vzgoje, kjer je postavljena zahteva brez kakršnega koli razloga, saj je mladostnik takrat najbolj opremljen za dialog. Hkrati je sposoben sam sprejemati večje in pomembnejše odločitve, vendar bo veliko bolj funkcionalen, če ga bodo starši motivirali, spremljali njegov razvoj, in če bo potrebno, tudi omejili (Gostečnik, 2014: 104, 105). Navadno starši s tem, da pokažejo razočaranje nad njegovim neprimernim vedenjem, mladostnika bolj spodbudijo k odgovornemu vedenju, kakor s kaznovanjem (Papalia idr., 2003: 413). Namesto kazni je boljša posledica tudi nekaj, kar se ob neupoštevanju nečesa zgodi po vnaprejšnjem dogovoru. Pravila morajo biti zato definirana že vnaprej, od staršev pa se zahteva doslednost – kar je bilo rečeno, mora biti izpeljano. Takšen način pripomore k funkcionalnim izidom, sodelovanju ter spoštovanju pravil in mej (Mrgole, Mrgole, 2013: 99–102). Mladostnik z željo po samostojnosti ter z zavračanjem starševske pomoči celo takrat, ko je v stiski, želi, da bi starši njegovo avtonomijo spoštovali, priznali ter sprejeli (Erzar, T., Kompan Erzar, K.: 2011: 128). Za mladostnika je izredno pomembno, da ima pozitivno izkušnjo družine, ki mu zagotavlja trdnost, varnost, spodbudo in pomoč ter varen prostor, kjer lahko izrazi svoja čustva (Bajzek idr., 2008: 102).

V številnih družinah, kjer je prej bilo življenje umirjeno, brez prevelikih zapletov, postane v obdobju adolescence otrok burno. Mladostnik se začne osamosvajati, se upira, kljubuje, vrednote in pričakovanja vrstnikov postavlja pred vrednote svoje družine, zanima ga spolnost, vedenje postane tvegano, zanima se za teme in dejavnosti, ki jih starši ne odobravajo (Tomori, 1994: 49). Prepripi mladostnika s starši se največkrat vrtijo okrog tega, koliko svobode lahko ima mladostnik pri svojih dejavnostih in o vsakdanjih hišnih opravilih, ne pa o temeljnih vrednotah. V nekaterih primerih pa gre za bolj resne teme, kot so uživanje prepovedanih drog, vožnja,

spolnost. Nakopičenje malih preprirov lahko povzroči napetosti v družini (Papalia idr., 2003: 412).

To burno obdobje je lahko za družinske člane zelo stresno in težavno. Mladostnik, ki je kot dojenček potreboval veliko starševske bližine in pozornosti, jo sedaj ponovno potrebuje, a v drugačni obliki.

V dobi odraščanja imajo starši izjemen pomen. Njihova naloga je izvedeti, kaj mladostnik potrebuje, kako ga lahko podprejo, kako mu lahko pomagajo, da bo prebrodil prehodno obdobje med otroštvom in odraslostjo. Mladostnik želi vedeti, ali bodo starši vzdržali, ga znali pravilno usmeriti v njegovem uporništvu, ki staršem sporoča, da hkrati želi več svobode in hkrati več mentorstva. Mladostnikova največja želja je, da ga bi starši potrdili ter verjeli, da zmore. Če ga starši podpirajo in vanj verjamejo, bo mladostnik uspešen, če pa se zgodi obratno, bo mladostnik izpolnil vsa negativna pričakovanja staršev do njega. Vzpodbuda je močna notranja sila, ki prebuja motivacijo, mladostnik, ki pa doživlja poraz za porazom, bo sam sebe začel dojemati kot velikega poraženca. Interakcije, v katerih je mladostnik, mu dajo potrdilo, da je z njim vse v redu ali obratno, da je nevreden ali celo ničvreden. V tem kontekstu niso pomembni samo starši, ampak imajo velik vpliv tudi učitelji, vrstniki, trenerji in drugi odrasli, s katerimi je mladostnik v stiku. Vendar se bo ta vedno najtežje odpovedal pohvalam in potrditvam, ki naj bi jih dobil od svojih staršev. Tako bo tudi v odrasli dobi iskal mnenje staršev in želel z njimi znova in znova vzpostaviti novo zvezo (Gostečnik, 2014: 259–270). Pomembno je, da znajo starši ločiti mladostnikovo osebnost ter njegova dejanja. Če se mladostnik neprimerno vede, to ne pomeni, da je slab. Mladostniki namreč zelo hitro povežejo odzive in vedenje staršev ter to interpretirajo na način, kakor da je z njihovimi osebnostmi nekaj narobe, kar vodi k občutkom manjvrednosti (Gostečnik idr., 1999: 33).

1.7.1. Oblikovanje identitete

V mladostništvu je oblikovanje identitete še posebej pomembno. Erik H. Erikson gleda na osebnostni razvoj posameznika skozi stopnje razvoja njegove identitete. Posameznik na vsaki od teh stopenj oblikuje identiteto ter samopodobo, kar je rezultat razrešitve problemov, konfliktov ter psihičnih soočenj na prejšnji stopnji. Erikson to imenuje *identitetna kriza*. Mladostnik se znajde na razpotju, ali bo oblikoval takšno samopodobo, ki mu bo omogočila, da se bo razvil v odraslo osebo, ali bo zdrsnil v *identitetno zmedenost* in še ne bo imel izoblikovane

slike, kdo je in kaj hoče (Musek, 1995: 39). Mladostnik lahko identitetno zmedenost kaže tako, da se obnaša otročje, da se izogne reševanju konfliktov, ali s premalo premišljenimi dejanji (Papalia idr., 2003: 400). Najbolj se kaže tedaj, ko se mora mladostnik opredeliti glede fizične intimnosti (ne nujno seksualne), psihosocialne samoopredelitve, poklicnih možnosti ter tekmovalnosti. Takšen mladostnik drugače doživlja tudi časovno perspektivo. Ali ima občutek, da vedno nekaj zamuja, ali pa ima občutek, da je časa ogromno. Največkrat bo zamujal, ne bo mogel pravočasno v posteljo, zjutraj pa ne bo mogel pravočasno vstati (Poljšak Škraban, 2004: 46).

Pomembna prvina identitetne zmedenosti je *negativna identiteta*. Mladostnik si želi oblikovati svojo lastno samopodobo, vendar še ne ve, kaj točno si želi. Tako včasih zavestno in nezavedno odklanja vloge in norme drugih, posebej staršev. Svoje pozitivne identitete ni lahko oblikovati, je pa lahko oblikovati negativno, ki temelji na nasprotnem od pričakovanega. Posameznik ne ve, kaj hoče, vendar ve, da ponujenega noče. Z oblikovanjem negativne identitete mladostnik ne postane neodvisen, saj se v bistvu ravna po pričakovanjih in željah drugih (staršev), gre le za nasprotje. Negativna identiteta nikoli ne pripelje do zadovoljive samopodobe, ki jo bo posameznik sprejel za svojo (Musek, 1995: 39). Velikokrat do negativne identitete pride zaradi prevelikih zahtev staršev do mladostnika (Poljšak Škraban, 2004: 46).

1.7.2. Starši in mladostnik

Starši pa ne morejo mladostnika nenehno nadzorovati, zlasti kadar ga ni doma, ko je s prijatelji, neznanci ali na zabavi. Starši morajo v takšnih primerih vedno vedeti, kje je, s kom je, kdo od odraslih je poleg ter kdaj se vrne domov. Njihova glavna naloga je vzgojiti mladostnika v odgovornega, zdravega in funkcionalnega posameznika, a to ni mogoče, če starši samo fizično vedo, kje je njihov otrok, vedeti morajo predvsem čustveno in miselno. Mladostnik bo preizkušal starševske meje, principe, zahteve po svobodi in neodvisnosti, h kateri teži. Preizkusil bo, do kje lahko gre, kaj lahko pričakuje in kje je zares močan, nezavedno pa si bo želel, da se starši svojih načel trdno držijo, ker mu to nudi osnovno varnost. Starši morajo poskrbeti, da je mladostnik odgovoren za svoja ravnanja, razmišljanje, čutenje in, kar je najpomembnejše, da je odgovoren za posledice svojih ravnanj, razmišljanj ter čutenj (Gostečnik, 2014: 271, 272).

Starši se velikokrat znajdejo v hujši krizi kot mladostnik, saj je v tem obdobju zelo pomembno, kaj so starši doživeli v svojem obdobju adolescence. Če so namreč imeli težave predelati teme,

kot so spolnost, agresivnost in podobno, jih bo adolescence njihovih otrok spravljal v hudo stisko. Načini, kako so se oni sami osamosvajali, bodo vplivali na predstave o potrebah in čustvovanju njihovih otrok v tem obdobju. Velikokrat otroci vstopajo v mladost, kadar starši niso v svojem najboljšem življenjskem obdobju, ker so tudi sami v posebnem razmerju s svojimi starši. Slednji si zaradi različnih razlogov, kot so bolezen, osamljenost, upokojitev, želijo večje bližine, brez katere pa že oboji dolgo živijo. Tako se vprašanja avtonomije in odvisnosti postavljata iz dveh smeri. Obdobje adolescence manj obremeni tisto družino, v kateri so teme, ki se pojavljajo v mladostništvu, sproti razčiščevali ter jih niso zatirali ali zanikali (Tomori, 1994: 49–50).

Za veliko staršev je verjetno prav obdobje mladostništva najtežje. Velikokrat se znajdejo v stiski oziroma obupajo, ker ne vedo več, kako naj vzgajajo, kaj naj storijo, da bi se situacija (prepiri, nestrinjanja) umirila.

Vloga staršev v obdobju mladostništva je trojna. Straši morajo mladostniku najprej pomagati, da bo dojel logične posledice svojih dejanj; drugič, postaviti mu morajo meje in mu povedati, kakšne so posledice, če jih krši, ter jih, če je potrebno, uresničiti. Naslednjič, ko bo mladostnik v podobni situaciji, bo imel možnost, da se odloči drugače oziroma bolj odgovorno. Mladostniku morajo starši oziroma odrasli pomagati prepoznati njegova čustva, saj še ne pozna govorice čutenj in jih izraža preko jeze, kričanja, solz, nevarnega vedenja ... Pomagati mu morajo, da se nauči govoriti na globlji ravni, kakor je bil vajen. In tretjič, pomagati mu morajo, da v sodelovanju z njimi oblikuje vrednote, meje in cilje. Sodelovanje je izrednega pomena, saj mladostnik dobi izkušnjo obojestranskega sodelovanja, pogajanja, argumentiranja ter skupnega iskanja rešitev (Kompan Erzar, 2003: 155–156).

1.8. DELO Z MLADOSTNIKOM V SOCIALNEM DELU

Mladostniki navadno iščejo pomoč, kadar življenje postane prezahtevno zaradi številnih problemov, ki so jih v preteklosti že poskusili rešiti, vendar jim ni uspelo. Veliko od njih si pomoči ne poišče samih in pričakujejo, da jim bodo starši nudili oziroma poiskali pomoč, ki jo potrebujejo, starši pa največkrat iščejo pomoč, kadar postane najstnikovo vedenje neprimerno

ali kadar problemi postanejo zelo resni. Težava je, ker nekateri starši teh sprememb in potreb pri mladostniku ne opazijo, in zato ne reagirajo. V takšnih primerih so mladostniki po pomoč največkrat napoteni s strani drugih, kot je to na primer šola ali v primerih, ko so kršili zakon in so bili napoteni s strani sodišča. Zaradi stigme, ki bi morda mladostnika zaradi prejemanja pomoči spremljala (posebno v primerih duševne bolezni), se le-ta zanjo velikokrat ne odloči (Geldard, Geldard, 1999: 58, 59).

Družina, v kateri je mladostnik, ki se vede odklonsko, se znajde v veliki stiski. Stierlin (po Čačinovič Vogrinčič, 2006: 97) navaja prvine te stiske. Najprej se straši počutijo osramočeni, ker je odklonsko obnašanje njihovega mladostnika dokaz družbi, da jim ni uspelo pri vzgoji, saj ni v skladu z družbenimi vrednotami in normami. Skrbi jih za otrokovo prihodnost, sami pa nimajo več dovolj moči, da bi mladostnika vodili ter varovali. V takšnih primerih je pomoč nujna, da se vsi ti občutki staršev zmanjšajo, vendar pa pomoč socialnega dela najprej doživljajo kot grožnjo, ponižanje ter stigmatizacijo. Delovni odnos je zato težko vzpostaviti in družini je potrebno zagotoviti čas in prostor. Starši, ki nimajo avtoritete, so velikokrat nemočni, za stanje obtožujejo sebe in drugega ter želijo, da strokovni delavec poskrbi za nastalo stanje, da prevzame delo staršev in poboljša mladostnika. Strokovni delavec mora dati staršem možnost, da tukaj in zdaj izkusijo pravično avtoritativno ravnanje (Čačinovič Vogrinčič v Velikonja et al., 1995).

Za opredelitev konkretnih dobrih izidov potrebujemo delovni odnos, ki bo omogočil instrumentalno definicijo problema ter hkrati skupno iskanje rešitev, kar pomeni skupaj z otrokom/mladostnikom in ne samo zanj. Slednjemu je namreč potrebno omogočiti pravico do resničnosti, pravico, da je slišan, da se ga jemlje resno, da se spoštuje njegova čustva, spoštovati ga moramo kot sogovornika (Čačinovič Vogrinčič v Šelih, 2000: 78).

Družino v socialnem delu nagovorimo na dveh ravneh. Prva je raven dejavnosti ali dela, na drugi ravni pa se raziskuje družinska dinamika. Socialni delavec se odziva na to, kako družinski člani ravnajo drug z drugim. Ne gre samo za rešitve in koliko bo posameznik prispeval k rešitvi, ampak je pomembno tudi, kako bodo te rešitve spremenile družinska pravila in vloge ter kako posegajo v hierarhijo moči (Čačinovič Vogrinčič v Šelih, 2000: 80).

Robbie Gilighan (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 98) zagovarja tezo, da so za mladostnika ključni vir pomoči socialne mreže in jih moramo zato upoštevati. Mladostnikova socialna mreža je

lahko vir moči, samospoštovanja, lahko pa je vir izkoriščanja ali zlorabe, zato je pomembno, da jo raziskujemo.

1.8.1. Socialno delo z neprostopoljnimi uporabniki

Mladi, ki pridejo na center za socialno delo, so velikokrat tja zakonsko napoteni in ne pridejo prostovoljno. Ti so tako imenovani neprostopoljni uporabniki, ki prejemajo psihosocialne storitve, čeprav jih ne iščejo. To so posamezniki, ki so jim bile storitve zakonsko odredjene ali pa so doživeli formalni ali neformalni pritisk, da jih sprejmejo (na primer učiteljica pošlje učence k šolski socialni delavki, ker se je stepel s sošolcem) (Šugman Bohinc, 2006: 345).

Strokovni delavec ter uporabnik s komunikacijo in interpretacijo vplivata drug na drugega že od samega začetka. Strokovni delavec si lahko že pred procesom sodelovanja ustvari podobo o uporabniku ter razmisli, kaj je mogoče narediti, saj ima dostop do določenih podatkov. Uporabnik pa velikokrat v proces stopi z eno od naštetih predpostavk:

- meni, da mu nihče ne more pomagati;
- pričakuje, da bo strokovni delavec vse naredil namesto njega;
- strokovnega delavca vidi kot vzvišenega ter večvrednega;
- meni, da se je znašel v procesu po krivici.

Strokovni delavec mora uporabniku dati prostor, da te predpostavke reflektira, da pove, kaj pričakuje v procesu, kako si želi, da ta proces poteka, kaj se je zgodilo, da se je znašel pri njem in drugo. Takšna vprašanja pomagajo, da se uporabnik velikokrat prvič zave, kaj jih je pripeljalo k strokovnemu delavcu ter kakšne so zelene spremembe (Šugman Bohinc et al. v Pungersič, 2012: 31).

Cingolani (v Šugman Bohinc, 2006: 347, 348) kot model socialnega dela z neprostopoljnimi uporabniki zagovarja model *perspektiva socialnega konflikta* ter meni, da je delo z neprostopoljnimi uporabniki bolj politični kakor terapevtski proces. Socialni delavec lahko pri delu z neprostopoljnim uporabnikom zavzame različne vloge:

- vloga »vsiljevalca«: socialni delavec je predstavnik države ali socialnovarstvene ustanove ter uporablja to moč, da pride do uporabnikove privolitve, pri tem pa ne upošteva njegovih interesov in želja;

- vloga »pogajalca«: socialni delavec se z uporabnikom pogaja, pri tem upošteva njegove interese za sklepanje dogovorov;
- vloga »mediatorja«: ne zastopa niti družbe niti uporabnika, ampak poskrbi za kakovost interakcije med njima, podpira pravice in interese obeh strani;
- vloga »zagovornika«: socialni delavec zagovarja uporabnika, nastopa kot predstavnik njegovih interesov ter strmi k rešitvi socialnega konflikta. Uporabnik in socialni delavec se morata v tem primeru sporazumeti o vlogah, prisotna mora biti medsebojna vzajemnost, saj ob zavračanju ene strani ta vloga ni mogoča;
- vloga »svetovalca, inštruktorja«: je enaka vlogi zagovornika, vendar socialni delavec ni tako viden.

Delo z neprostopoljnimi uporabniki bi opisala kot zahtevno, vendar menim, da ta proces dela in soustvarjanja določeni mladostniki zelo potrebujejo. Zato je pomembno, da socialni delavec ne zavzame samo ene od zgoraj naštetih vlog. Na primer vloga »vsiljevalca« nobenemu od uporabnikov ne nudi dobrega izida, vse ostale vloge pa so pomembne tako pri delu z mladimi kot z drugimi neprostopoljnimi uporabniki. Odvisno seveda je, kaj uporabnik potrebuje in kaj si želi, in glede na to, socialni delavec prevzame vlogo, ki jo uporabnik potrebuje: mediator, zagovornik, svetovalec ... Morda bo moral zasesti vse vloge.

Rooney in Bibus (v Šugman Bohinc, 2006: 348) sta oblikovala model »skupne smernice zakonite in etične prakse z neprostopoljnimi uporabniki«:

1. zagotovljena mora biti uporabnikova privolitev ter pošten proces;
2. dobronamernost in pokroviteljstvo morata biti uporabljena znotraj ustreznih meja;
3. krepitev moči: iskanje moči, sposobnosti za reševanje problema ter spodbujanje uporabnikove vrednosti ter dostojanstva;
4. dajanje pojasnil o zahtevah in postavkah, o katerih se je možno pogajati, in o možnih izbirah;
5. komunikacija je poštena, izogibanje metodi varanja;
6. zagovarjanje socialne pravičnosti, poštene obravnave ter kritičnost do zavajajoče, nepoštene, diskriminatorne prakse ter institucionalnih ovir;
7. takšno ravnanje, ki bo povečalo število izbir uporabnika;
8. socialni delavec svoje delo oceni z raziskovalnimi postopki.

Svoje delo socialni delavec analizira. Oceni odnos med sabo in uporabnikom, oceni, v kolikšni meri mu je uspelo vzpostaviti sodelovanje z uporabnikom, kako je to dosegel, kaj bi lahko naredil drugače, na kakšen način bi stik z uporabnikom lahko hitreje navezal, kakšna je bila njegova vloga v procesu, kakšno je bilo njuno sodelovanje, kaj bi si želel, da bi bilo lahko drugače, koliko jima je v procesu uspelo ustvariti.

Neprostopoljni uporabniki potrebujejo izkušnjo dobrega, zato je pomembno, da so zgoraj našteje smernice upoštevane. Morda uporabnik od prej nima dobre izkušnje in zato noče sodelovati v procesu. Socialni delavec ima priložnost in kompetence, da mu to izkušnjo omogoči.

Pri nas je na področju dela z neprostopoljnimi uporabniki še veliko neraziskanega in socialni delavci se velikokrat znajdejo v krizi, stiski, kako nadaljevati z odnosom, kako ga sploh vzpostaviti. Tudi v socialnem delu z mladimi strokovni delavec včasih ne ve več, kako naj se približa mladostniku, da bosta govorila isti jezik in soustvarjala rešitve.

Pomembno je, da smo pri delu z mladostniki objektivni. Če so ga po pomoč napotili starši, so ti navadno že opisali situacijo, zaradi katere so prišli, socialni delavec pa mora mladostniku dati besedo, da sam opiše, v čem on vidi težavo. Za mladostnika je težko, na primer, 50 minut sedeti v pisarni, zato je dobro, da ima možnost izbire glede kraja srečanja. Delo zunaj pisarne (na primer sprehod v naravi) je sproščujoče ter pripomore k sodelovanju (Dishion, Kavanagh, 2003: 121–123). Tom Hicks (v Smith, Nylund, 1997: 383–387) navaja tri predpostavke, ki so lahko v pomoč pri terapevtskem delu z najstniki:

1. kljub velikim oviram najstniki in tisti, ki jim poskušajo pomagati, delajo najbolje kar lahko, da bi bilo najstnikovo življenje boljše. Pravi, da se najpogostejše ovire, ki jih najstniki imenujejo, navezujejo na pravila, starše in šolo. Terapevt najstnikov ne konfrontira ali izobražuje, ampak je empatičen in poskuša razumeti, zakaj določena stvar najstniku predstavlja oviro ter kako jo doživlja. Kljub neuspehu, ki ga najstnik čuti, mu terapevt pokaže, da ceni njegove pretekle napore pri poskusih premagovanja ovir. Terapevt raziskuje, na kakšen način je že poskušal, in če je kateri od načinov imel pozitiven učinek na najstnikovo življenje, je to lahko iztočnica za delo vnaprej. Terapevt in mladostnik naredita načrt za naprej, da bo mladostnikovo življenje boljše;

2. najstniki morajo v terapevtskem pogovoru sodelovati, kolikor je mogoče. Direktno z njimi se je potrebno posvetovati o namenih in načrtih za njihovo nadaljnje življenje ter o tem, katere ideje in prepričanja imajo zanje smisel. S tem Hicks opozarja, da mora v procesu biti slišan glas mladostnika, terapevt pa mora verjeti, da ima mladostnik sposobnosti za dobro samorefleksijo ter dialog. Proces, v katerem ima mladostnik veliko vlogo, ima nanj dober vpliv, saj lahko ozavesti ter spremeni svoj način komuniciranja;
3. ko so najstniki vključeni v takšen dialog, več samorefleksivno sodelujejo v različnih razpravah, ki se nanašajo na njihovo življenje. Terapevtov cilj je pomagati mladostniku razumeti norme in ga ne siliti, da jih sprejme in jim sledi. Mladostnik mora sam razmišljati o njih ter priti do svojih spoznanj.

Čačinovič Vogrinčič (v Velikonja, et al., 1995) pravi, da mora bit čas mladostništva čas konfliktov in kriz, saj se mladostnik spoznava ter spreminja, ravno tako njegova družina. Pomembno je, da se pogovarjamo v sedanosti, saj je le tedaj mogoče kaj spremeniti. Govoriti je potrebno osebno in konkretno ter omogočiti nova izkustva. Starši in mladostniki morajo spremembe delati skupaj, to pa bo mogoče šele takrat, kadar bodo vzpostavili zaveznitvo ter bodo imeli več veselja in moči, da bodo zdržali bolečino in trpljenje.

2. PROBLEM

Skozi celoten študij socialnega dela me je najbolj zanimalo socialno delo z mladimi. Na drugi stopnji bolonjskega študijskega programa pa sem se osredotočila na socialno delo z družino, zato sem se pri temi magistrskega dela odločila obe področji združiti. Ker sem na praksi opazila, da mladostnik na center, na katerem sem opravljala prakso, navadno prihaja le z enim od staršev, sem želela podrobneje raziskati odnos med mladostniki in starši. Kakšen odnos ima mladostnik s starši in obratno, kakšna je struktura družine, kje so potrebne spremembe v odnosu ali strukturi, so pomembna vprašanja tudi za delo z mladimi na področju socialnega dela. Odnos med mladostniki in starši se spreminja, v nekaterih družinah se izboljšuje, v drugih naletijo člani družine na težave. Mladostništvo (adolescenca) je za mnogo družin zelo naporno obdobje, saj lahko v tem času prihaja do številnih konfliktov. Vsak posameznik pa ima drugačno strategijo reševanja različnih konfliktov. Zanimalo me je, ali se strategija reševanja konfliktov starša in mladostnika na kakršenkoli način povezuje z njunim odnosom. Ko smo vključeni v proces z mladostnikom, v čigar družini so nastale težave, je pomembno, da vemo, kako družina ravna s konflikti in kaj je možno pri reševanju le-teh spremeniti, da lahko konflikti gradijo družinske odnose in jih ne uničujejo.

Glavno raziskovalno vprašanje: Kako se strategija reševanja konfliktov mladostnika in staršev povezuje z odnosom med mladostnikom in starši? Podvprašanja, ki jih bom raziskovala, pa so naslednja:

- Kako se strategija reševanja konfliktov mladostnika/starša povezuje z njunim zaupanjem v medsebojnem odnosu?
- Kako se strategija reševanja konflikta mladostnika/starša povezuje s komunikacijo v odnosu med mladostnikom in starši?
- Kako se strategija reševanja konflikta mladostnika/starša povezuje s konfliktom v odnosu med mladostnikom in starši?

3. METODOLOGIJA

3.1. VRSTA RAZISKAVE

Raziskava, ki sem jo izvedla, je eksplorativna ali poizvedovalna. V njej se seznanimo z osnovnimi značilnostmi s področja problematike. Hkrati je raziskava tudi empirična, saj sem v njej zbirala novo, neposredno izkustveno gradivo s spraševanjem, zaradi česar je raziskava tudi kvalitativna (Mesec, 2009: 80, 85).

3.2. MERSKI INSTRUMENTU IN VIRI PODATKOV

Za ugotavljanje strategije reševanja konfliktov sem uporabila vprašalnik, ki ga je oblikoval psiholog David W. Johnson, slovenski prevod pa sem prevzela od avtorice Tanje Lamovec iz njenega dela z naslovom *Spretnosti v medosebnih odnosih* (1993). Vprašalnik je sestavljen iz 35 različnih pregovorov oziroma trditev. Za vsako trditev posameznik označi, v kolikšni meri (5 – skoraj vedno, 4 – zelo pogosto, 3 – včasih, 2 – redko, 1 – skoraj nikoli) velja zanj. Odgovori se točkujejo od 1 (skoraj nikoli) do 5 (skoraj vedno). Glede na skupno zbrano število točk se določi, katero strategijo reševanja konfliktov posameznik najpogosteje uporablja. V drugem delu raziskave sem uporabila dva delno standardizirana intervjuja z vnaprej pripravljenimi vprašanji odprtega tipa. Vprašanja za intervju so bila za mladostnike in starše zastavljena drugače. Med samim intervjujem sem vprašanja sicer prilagajala, vendar sem se večinoma držala že oblikovanih vprašanj, saj se z vsemi intervjuvanimi osebami nisem osebno sestala.

3.3. POPULACIJA IN VZOREC

Populacija v raziskavi so mladostniki v Sloveniji, stari od 15 do 19 let, ter njihovi starši. Vzorec je neslučajnostni, saj vse enote populacije niso imele enake možnosti, da so izbrane, ter priročen, saj sem intervjuje opravljala z osebami, ki so mi bile lažje dostopne. Intervju sem opravila s tremi starši (dve materi ter en oče) ter s tremi mladostniki (dve mladostnici in en mladostnik).

3.4. ZBIRANJE PODATKOV

Da sem prišla do oseb, ki so bile pripravljene sodelovati pri moji raziskavi, sem prosila svoje prijatelje, naj povprašajo koga, ki ustreza populaciji, ali bi bil pripravljen sodelovati v raziskavi. Od intervjuvanih oseb poznam le eno. Ko sem dobila kontakte o osebah, ki so bile pripravljene sodelovati, sem jim opisala temo svoje naloge ter zasnovo za empirični del. Podatke sem zbirala v mesecu maju l. 2017. Dva intervjuvanca sta mi odgovore na vprašanja poslala prek elektronske pošte, s tremi intervjuvanci smo se sestali, strinjali so se, da pogovor posnamem in ga dobesedno zapišem, z eno intervjuvanko pa sva se dogovorili, da se dobiva, vendar intervju »po spominu« zapišem in ga ne snemam.

3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Pri vprašalniku sem seštela točke za vsakega intervjuvanca ter tako pridobila podatke o strategijah reševanja konfliktov, ki jih najpogosteje uporablja. Podatek iz intervjuja sem kvalitativno obdelala. Dva intervjuja sem ohranila takšna, kot sem ju prejela preko spleta. Tri intervjuje sem posnela in jih nato dobesedno zapisala, enega pa sem takoj po končanem intervjuju zapisala. Vsem intervjuvancem sem zagotovila anonimnost, zato so imenovani s črkami od »A« do »F«. Podatke sem naprej analizirala z odprtim kodiranjem. Izjavam sem pripisala pojme ter kategorije. Pri kategoriji *odnos mladostnik/starš* dodana zvezdica (**odnos mladostnik/starš*) označuje pretekle in željene spremembe v odnosu med mladostnikom in staršem. Modra barva označuje fizični kontakt: objem, poljub med mladostnikom in staršem.

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A1	S svojo mladostnico imam lep odnos.	Dober odnos	odnos mladostnik/starš
A2	Razumeva se	Medsebojno razumevanje	odnos mladostnik/starš
A3	veliko časa preživiva skupaj	Skupno preživljanje časa	odnos mladostnik/starš
A4	veliko se pogovarjava.	Pogosta komunikacija	komunikacija
A5	Z leti se je najin odnos poglobil	Izboljšanje odnosa z leti	*odnos mladostnik/starš
A6	se lahko pogovarjava tudi bolj resne teme.	Pogovor o resnih temah	komunikacija
A22	hčerko objamem tako ob veselih, pa tudi žalostnih novicah.	Objem v veselju in žalosti	odnos mladostnik/starš
A23	sem jo nazadnje objela, ko je naredila izpit za avto.	Zadnji objem	odnos mladostnik/starš
A24	Tako vrsto kontakta doživlja kot srečna.	Pomen objemov	odnos mladostnik/starš

Tabela 3. 1: Primer odprtega kodiranja (celoten postopek je v prilogi)

V nadaljevanju sem osno kodirala – pod vsako kategorijo, do katere sem prišla v odprtem kodiranju, sem zapisala pojme, ki sem jih uvrstila pod isto kategorijo. Poleg vsakega pojma sem v oklepaju zapisala številko izjave.

Primer osnega kodiranja (celoten postopek je v prilogi):

STRUKTURA DRUŽINE

- Brez nagrajevanja (A14, A15, C18, F9)
- Utemeljitev materialnih daril (A17)
- Prepovedi in naloge (A55)
- Upoštevanje želja mladostnika po starševski presoji (C21)
- Sprejemanje odločitev (C43, C44)
- (Samo)odločanje mladostnika (C45, C46, C47, C48, C49, C92, F33, F34, F35)

S pojmi v vsaki kategorijo sem želela povzeti bistvo vsake od kategorij:

Struktura družine: v to kategorijo sem uvrstila nekaj izjav, ki dajo delni vpogled v to, kako je družina strukturirana.

Odnos mladostnik/starš: pojmi v tej kategorijo opisujejo kakšen je odnos med mladostnikom in staršem. Posebej sem navedla pojme, ki opisujejo spreminjanje odnosa skozi čas, ter pojme, ki se navezujejo na objeme in poljube med mladostnikom in staršem.

Zaupanje: v kategorijo so zajeti pojmi, ki se nanašajo na zaupanje med mladostnikom in staršem oziroma predvsem na to, v kolikšni meri mladostnik zaupa staršu in obratno ter kako si zaupanje izkazujejo.

Komunikacija: v kategorijo komunikacije sem vključila pojme, ki opisujejo komunikacijo med staršem in mladostnikom; v kolikšni meri se pogovarjajo, katere so teme pogovora in katere so teme, o katerih ne govorijo.

Konflikt: pojmi v tej kategoriji opisujejo konflikte med mladostnikom in staršem. Pojem *zadnji konflikt* opiše zadnji konflikt med mladostnikom in staršem, ki se ga intervjuvanec spomni, pojem *konflikt z največjo težo* pa opisuje konflikt med mladostnikom in staršem, ki je intervjuvancu najbolj ostal v spominu.

Reševanje konfliktov: v kategorijo sem uvrstila pojme, ki opisujejo, kako družina ravna v konfliktih oziroma kako ravna, ko so prekršeni dogovori.

4. REZULTATI IN RAZPRAVA

V tem poglavju po kategorijah predstavljam rezultate raziskave. Najprej je v razpredelnici prikazano, katere strategije reševanja konfliktov so najpogosteje uporabljane pri starših in mladostnikih, ki so sodelovali v raziskavi, v nadaljevanju pa po kategorijah predstavim rezultate. Pod vsako so vključene še razprave; pri tem so s črno barvo (krepko) označeni pojmi kodiranja intervjujev staršev, z vijolično barvo (krepko) pa so označeni pojmi kodiranja intervjujev mladostnikov.

	Starš »A«	Mladostnica »B«	Starš »C«	Mladostnica »D«	Starš »F«	Mladostnik »E«
najpogostejša strategija reševanja konflikta 1	konfrontacija	zglajevanje	konfrontacija	konfrontacija	zglajevanje	zglajevanje
najpogostejša strategija reševanja konflikta 2	zglajevanje	kompromis	zglajevanje	prevlada	konfrontacija	kompromis

Tabela 4.1: Najpogostejše strategije reševanja konfliktov

STRUKTURA DRUŽINE

Skozi razna vprašanja so mi starši povedali nekaj o navadah, pravilih in sprejemanju odločitev, ki jih imajo v družini, nisem pa neposredno spraševala o strukturi njihove družine. Vsi trije starši so navedli, da svojih mladostnikov **ne nagrajujejo** za razne uspehe, dosežke: »[...] Ne kupujem ji nagrad ali kaj takega« (A14), »[...] Nagrajevanje, v smislu finančnih vzpodbud ni v navadi v naši družini« (C18). Tudi dva mladostnika navedeta, da ju starši materialno **ne nagrajujejo** za uspehe: »[...] saj dobim stvari, ampak ni to kot nagrada« (B16), tretja pa pravi, da starš njene **večje uspehe tudi nagradi**: »[...] Za večje uspehe me tudi nagradi« (D18). Mama mladostnice pravi, da v primeru, da ji kaj kupi, **utemelji**, s čim si je to prislužila: »[...] dodam, da je to za nagrado za tisto pa tisto« (A17). Naprej pove tudi, da je mladostnica imela **prepovedi in naloge**: »So bile zadeve, da ji nisem kaj dovolila ali da mora spat ali delati za šolo« (A55). Njena mladostnica dodaja, da so **meje v družini jasno postavljene**: »[...] če je starš rekel moji želji ne, je to zame pomenilo ne« (B17). Podobno tudi oče mladostnice pravi, da v družini nimajo postavljenega pravila o izpolnjevanju njenih želja, ampak o vsaki stvari **starši najprej presodijo**: »Želje glede izhodov ali nekih daljših odsotnosti, potovanj, omejimo glede ne našo starševsko presojo o primernosti, družbi, tveganjih« (C21). Glede **odločanja** pa oče mladostnice pravi, da so nekatere zadeve, o katerih **odločata izključno sama z ženo**: »Za družino odločava starša in nekako ne gre pričakovati, da bi to nalogo predala komu od otrok« (C44). Tudi eden od mladostnikov navaja, da nekatere **odločitve sprejemata** starša sama: »Če pa so odločitve, ki se tičejo mame in očeta, pa je odločitev njuna« (B45). O določenih zadevah se oče »C« in mama »F« strinjata, da so mladostniki **delno vključeni v odločitve**: »O oblačilih, no skoraj« (C45), »Če so to odločitve, ki jih sprejemava midva z možem, lahko tudi pove svoje mnenje, ampak bo upoštevan v manjši meri« (F34). Enako o **sprejemanju odločitev** navaja eden od mladostnikov: »Kadar se starš o čem odloči, me vpraša za mnenje« (B44). Spet o drugih stvareh **odločitev sprejema mladostnik sam**: »O izboru prijateljev« (C47), »O literaturi, filmih« (C48), »Izbira šole, družbe, kako si razporeja obveznosti, hobiji« (F35). Eden od mladostnikov je **občasno vključen v odločitve**, ki jih sprejema starš: »Včasih« (D51). Eden od mladostnikov o **sprejemanju odločitev** pove, da jih v večji meri sprejema starš sam: »Jih sprejema bolj brez mene« (E49), »Recimo za dopust poleti, splanira brez mene in potem zadnjo sekundo pove in

me s tem 'kao' preseneti« (E50). Kadar pa gre za **izražanje mnenj** v družini, se vsi mladostniki strinjajo, da imajo to priložnost, vendar v različnih meri: »5« (B41), »2,75« (D46), »4« (E46).

- *Starši mladostnikov ne nagrajujejo za njihove uspehe, le ena mladostnica pravi, da jo starši nagradijo, če doseže večje uspehe. Starši in učitelji vidijo nagrajevanje pogosto kot motivacijo, kar pa vodi v razvajenost. Takšen način motivacije je potiskanje posameznika v hoteno delovanje (Perko, 2008). Zato menim, da je ravnanje staršev v raziskavi smiselno, ko zagovarjajo stališče, da naj se mladostnik pri svojem delu (šola, šport in drugo) trudi zase in doživi zadovoljstvo ob samem uspehu in ne ob nagradi. Mladostnica »B« pravi, da so meje v družini jasno postavljene. Meje so v družini zelo pomembne, sploh v obdobju mladostništva. Mladostnik se uči hierarhije v družinskem sistemu, kjer so določene omejitve, prepovedi in pravila. Meje bo sicer skušal podirati ter bo opazoval, kako se bosta starša na to odzvala.*

Družine se razlikujejo v tem, koliko lahko posameznik doprinese k spremembam v sistemu ter s tem zadovoljuje svoje potrebe oziroma potrebe družine (Škraban, 2002).

Nekatere odločitve v družini sprejemata starša sama, v nekatere so mladostniki delno vključeni, o nekaterih zadevah pa lahko mladostniki v celoti sami sprejemajo odločitve. Takšna postavitev odločanja v družini je smiselna. Mladostnik še ne more sodelovati v vseh odločitvah, nekatere morata sprejeti starša sama, potrebno pa mu je dati priložnost, da izrazi svoje mnenje. Stopnja izražanja mnenja mladostnikov se v vsaki družini razlikuje (od 2,75 do 5), pomembno pa je, da lahko mladostnik v veliki meri odloča o svojih zadevah in se tako uči na napakah ter odgovornega ravnanja za naprej. Kadar se otrok (mladostnik) odloča avtonomno, govorimo o avtonomni motiviranosti. Če je otrok (mladostnik) pri odločanju aktiven samo zaradi pritiskov od zunaj, se ne more razviti v avtonomno osebo, ampak lahko postane odvisen od nekoga (Perko, 2008).

ODNOS MLADOSTNIK/STARŠ

Vsi starši svoj **odnos** z mladostnikom ocenjujejo kot **dober**: »S svojo mladostnico imam lep odnos« (A1), »[...] lep odnos« (C1), »[...] glede na to, da je najstnik in misli, da se je cel svet proti njemu obrnil, mislim, da je najin odnos dober« (F3) in so z njim **zadovoljni**: »Z odnosom sem zelo zadovoljna« (A7), **naklonjeni** so drug drugemu in **se razumejo**: »[...] Razumeva se« (A2), »[...] Rada sva drug ob drugem« (C3). Oče o svojem odnosu s hčerko pravi, da je včasih

mentorski, prijateljski, spet drugič pa **avtoritativni**: »[...] Delno že prijateljski, mentorski, delo še vedno starševski, avtoritativni.« (C2), želi pa z njo ohraniti **prijateljski odnos**: »[...] midva z ženo pa sva poklicana, da ohraniva z njo prijateljski odnos« (C93). Ravno tako mladostniki ocenjujejo **odnos** s svojimi starši kot **dober**: »Z mamom imava kar v redu odnos« (B1) in **ljubeč**: »[...] je pa tudi ljubeč in v njem imam oporo tudi, ko je drugje ni« (D3). Vsi mladostniki so **z odnosom zadovoljni**: »[...] sem zadovoljen« (E8). Mladostnik »E« ocenjuje, da ima **z očetom boljši odnos, kadar mame ni zraven**: »Z očetom se bolje razumeva, ko je ni« (E4). Ena od mladostnic **se zaveda**, da je njun odnos s staršem dober: »[...] se zavedam, da marsikateri vrstnik nima očeta, ki bi mu lahko tako zaupal«, vendar se v njem velikokrat počuti **utesnjeno**: »[...] se pogosto počutim utesnjena« (D5) in ima občutek, da jo starš hoče **obvarovati pred vsem slabim**: »[...] zdi se mi, da me poskuša obvarovati pred vsem in hoče, da je vse v mojem življenju urejeno« (D23). V primeru, da se z očetom ne strinjata, pride do tega, da se njun odnos **zaostri**: »[...] se pogosto zaostri, ko prideva do točke, ko se ne več popolnoma strinjava« (D2). Drug mladostnik pa je mnenja, da s staršem **neenakovredno vlagata v njun odnos**: »[...] mislim, da se jaz bolj trudim za najin odnos« (E10).

Ker so prijatelji in **vrstniki** pomemben del mladostnikovega življenja, je zanje pomembno tudi, kako se starši razumejo z njimi. Ena od mladostnic pravi, da se mama odlično razume z njenimi vrstniki: »[...] se tudi z njimi dobro razume« (B10), druga poroča o tem, da se oče pretirano vpleta v njen odnos s fantom: »[...] vpletanje v odnos z mojim fantom mi ni vedno všeč« (D25), tretji mladi intervjuvanec pa kaže nezadovoljstvo s tem, da mama njegovo družbo obravnava kot slabo: »[...] »Pa vedno govori, da imam slabo družbo, pa jih sploh ne pozna ... in jih na videz obsoja« (E38).

- *Kot že omenjeno, so vrstniki zelo pomemben del mladostnikovega življenja.. Ena od mladostnic je izpostavila, da se tudi njena mama dobro razume z njenimi prijatelji, mladostnik pa ima težave, ker mama njegovo družbo vidi kot slabo. Interakcija mladostnikov s svojimi vrstniki je v tem obdobju zelo pomembna, saj v odnosu s sovrstniki postajajo stabilnejši, čustveno intenzivnejši, bolj vzajemni in psihološko intimni, kakor so bili prej. Vrstniki mladostniku predstavljajo tudi čustveno oporo, ki so jo prej predstavljali starši, z njimi pa se lahko tudi pogovarja o temah, o katerih se s starši ne more. Lahko pa imajo vrstniki tudi negativen vpliv na razvoj mladostnika, sploh*

če prihaja do zavračanja ali norčevanja. Spodbuda vrstnikov in čustvena opora sta za mladostnika pomembni tudi za nadaljnje življenje, saj pomagata razvijati socialno kompetentnost, kar vpliva na njegove prihodnje odnose (Zupančič v Marjanovič Umek idr., 2009: 600–601).

Kot pomemben element dobrega odnosa starš »C« navaja **enak smisel za humor**, starš »A« pa hčerkino **upoštevanje dogovorov**. Hčerka pove, da se je **dogovorov držala**: *»Dogovorov sem se vedno skušala držati« (B54)*, v obratnem primeru pa je **obvestila starše**: *»[...] Kadar pa nisem mogla ..., sem poklicala in sporočila razlog« (B55)*. Velik pomen za kvaliteto odnosa ter zadovoljstvo v njem ima tudi **skupno preživljanje časa**: *»[...] ko enkrat preživljava čas skupaj, nama je lepo« (C5)*. Kolikšna je **količina tega časa**, je odvisno od obveznosti tako staršev kakor mladostnikov: *»[...] se zaradi mojega delovnika kakšen teden tudi zelo malo vidiva« (F37)*, *»[...] Zaradi precejšnih šolskih obveznosti je prilik za druženje malo« (C7)*. Poleg zunanjih obveznosti imajo oboji obveznosti tudi doma, v gospodinjstvu in kljub **fizični prisotnosti** ne gre za **kvalitetno preživet čas**: *»Je precej jasno, kdaj sva zares skupaj in kdaj ne« (C50)*, *»Če sva samo lokacijsko skupaj, to zares še ne pomeni, da sva skupaj« (C52)*. Zanimivo je, kako se je intervjuvanec »C« dogovoril o **skupnih dejavnostih** s svojo mladostnico: *»Nek dogovor imava, priznam, vsiljen z moje strani, da bova skupaj prebrala, poglavje po poglavju, neko knjigo« (C66)*. Ideja je sicer dobra, vendar menim, da je problem, da je dogovor vsiljen in prihaja do **navzkrižja interesov** ter **občutka nespoštovanja**: *»[...] ji ni vredno dobiti časa za najin odnos« (C76)*, *»In tega ne spoštuje« (C67)*. Oče pravi, da sta oba s hčerko **individualista** in je zato skupnih dejavnosti nasploh malo: *»Sva pa oba individualista, kar pomeni, da je tovrstnih del zares bolj malo« (C54)*. Da so **interesi** mladostnikov in staršev **različni**, se zaveda tudi mladostnica in pravi: *»[...] Zabava ni pomembna in se moram zato pogosto boriti, da me pustijo ven, ne vedno« (D24)*.

Poleg drugačnih pričakovanj o preživljanju skupnega časa oče »C« navaja še različno mišljenje glede **vere**: *»[...] pogovor pogosto vodi do verskih vprašanj, kjer nikdar ni enostavno« (C36)*, glede **različnih vrednot v času zaljubljenosti**: *»[...] ne sprejema vrednot v času zaljubljenosti« (C38)*, kljub temu, da ji **starševski odnos** predstavlja **cilj** v njenem partnerskem razmerju: *»[...] dobro sprejema najin zgled, ga ima za visok cilj« (C37)*, ter **nespoštovanje** njegovega truda:

»Ne spoštuj me mojega časa, dela in skrbi zanjo« (C72) in **različno dojetje** nalog pri skrbi za dom: »[...] so ji določene naloge težke in jih jemlje kot nepotrebne in mojo kaprico« (C73).

Zadovoljstvo v odnosu je gotovo odvisno tudi od tega, v kolikšni meri starši **upoštevajo potrebe in želje** mladostnikov. Straši menijo, da priskrbijo svojim mladostnikom, kar potrebujejo: »Kar je potrebno, pa mu omogočimo« (F15), glede njihovih želja pa presodijo, katere želje so večje: »[...] ji kupim, če si res kaj zaželi« (A16) oziroma izpolnitev katerih želja je zanje dobra: »Je odvisno, kaj je. Na primer, ne bom mu finančno pomagala, da naredi izpit za motor, ker vem, da ni toliko odgovoren, da si bo dal čelado na glavo ..., ampak je vseeno njegova odločitev, ko bo dovolj star« (F11). Mladostnica pravi, da se **nekatero želje in potrebe upoštevajo**, druge ne: »Upošteva želje in potrebe, ki se mu zdijo racionalne, optimalne za vse« (D20), »[...] in moje prioritete se mu ne zdijo vedno pomembne« (D6), zdi pa se ji tudi, da se od nje pričakuje, da bo svoje **želje podredila**: »Od mene pogosto pričakuje, da jih podredim drugim« (D21). **Finančno** so mladostniki še vedno v veliki meri **odvisni** od svojih staršev, zato jim ti **finančno pomagajo** pri izpolnjevanju nekaterih potreb, glede želja pa racionalno premislijo. Tudi mladostnik ocenjuje, da so njegove **potrebe upoštevane**: »[...] karkoli potrebujem, mi poskusi omogočiti« (E14). Mladostnik »F« zase pove, da je bil mogoče v preteklosti nekoliko **razvjen**: »[...] prej sem bil mogoče malo razvjen« (E28), sedaj pa postaja tudi finančno **samostojnejši**: »Zdaj si veliko sam zaslužim in si potem sam kupim« (E27). Tudi mama »F« se strinja, da **ni razvjen**: »[...] ni razvjen« (F13) in da **je skromen**: »[...] Ni zahteven« (F12).

Starši želijo, da so njihovi mladostniki uspešni, zato jih, poleg tega da jim nudijo finančno podporo, tudi **spodbujajo**: »[...] hčerko v dovolj veliki meri spodbujam« (A11) in jih ob uspehih pohvalijo: »Ja. Kar je za pohvalit, vedno pohvalim« (F7) ter se **veselijo** skupaj z njimi: »Veselim se njenih uspehov« (A13). Mama »F« še dodaja, da pri pohvalah **upošteva sposobnosti mladostnika**: »Če se mi pa zdi, da ni naredil tako zelo dobro, da vem, da lahko bolje, potem se ne pretvarjam, ampak mu dam iskren komentar« (F8). Podobno je glede **upoštevanja sposobnosti** opazila tudi ena od mladostnic: »[...] vsa merila pa prilagodi mojim sposobnostim« (D19). Oče »C« se zaveda, da mladostnico **kljub trudu**, da bi to spremenil, **premalo vzpodbudi in pohvali**: »[...] je ne vzpodbujam dovolj, pohvalim pa sploh ne« (C16), vendar se ji zelo trudi **pomagati**: »[...] Kot staršu mi ni vseeno in se borim, da bi mladostnici pomagal« (C91). Vsi mladostniki so povedali, da jih starši ob različnih uspehih **pohvalijo**: »Za vse, kar je dobrega«

(B14), »[...] Pohvali me, ko z delom dosežem nekaj dobrega« (D15), »[...] Za kakšno oceno« (E20), neprestano pa jih **podpirajo**: »Mama me vsakodnevno podpira« (B10), **spodbujajo**: »[...] Me spodbuja« (E12) ter nudijo **pomoč**: »[...] pomaga mi za šolo« (E13). Eden od mladostnikov meni, da starš **ne zaupa v njegove sposobnosti**: »Ona ne verjame toliko, da bom uspel,« ker imata **drugačne poglede** na situacijo: »[...] misli, da jaz preveč sanjam in igrice igram« (E19).

- *Starši in mladostniki svoj odnos ocenjujejo kot dober in so z njim zadovoljni. Mama »A« in mladostnica »B« se strinjata, da je njun odnos zelo dober. Mama najpogosteje uporablja konfrontacijo (sova) kot strategijo reševanja konfliktov, za kar je značilno, da so jim v družini tako odnos kakor osebni cilji zelo pomembni, hčerka pa kot strategijo reševanja konfliktov najpogosteje uporablja zglajevanje (medvedek). Za osebe s tem slogom reševanja konfliktov je značilno, da medosebne odnose vrednotijo boljše kakor svoje osebne cilje (Lamovec, 1993: 66). Ena od mladostnic je izrazila občutek utesnjenosti v odnosu s staršem in pravi, da ima občutek, da jo želi oče pred vsem zaščititi. V primeru nestrinjanja se njun odnos zaostri. Drugi mladostnik meni, da v odnos s staršem vlaga več truda kakor starš.*

Elementi odnosa, ki vplivajo na njegovo kvaliteto, so: dobro razumevanje starša z otrokovimi prijatelji in vrstniki, enak smisel za humor, upoštevanje dogovorov ter skupno preživljanje prostega časa. Eden od staršev je s hčerko oblikoval skupno dejavnost, ki vključuje samo njiju, a pravi, da je bil dogovor o tem mladostnici nekoliko vsiljen. Njuni interesi so različni, kar mu daje občutek, da ga hčerka ne spoštuje, kakor tudi ne njegovega časa in truda. Poleg tega se težko sporazumeta tudi glede vere in vrednot. Ena od strategij reševanja konfliktov, ki jo mladostnica najpogosteje uporablja, je prevlada (morski pes). Za osebe, ki uporabljajo to strategijo reševanja konfliktov je značilno, da jim je njihov osebni cilj zelo pomemben, manj pa jim je pomemben odnos (Lamovec, 1993: 66). S tem ne želim namigovati ali trditi, da je ta lastnost povezana z mladostnico, vendar je možno, da več vlaga v svoje cilje kakor v odnos z očetom ali kom drugim.

Izpostavila bi še en pomemben element v odnosu, in sicer upoštevanje potreb in želja mladostnikov. Starši menijo, da zadovoljujejo potrebe mladostnikov, hkrati pa, ker so ti še vedno finančno odvisni od svojih staršev, poskrbijo tudi za te potrebe. O željah

mladostnikov presodijo, kaj si mladostniki bolj želijo oziroma izpolnitev katerih želja je zanje dobra. Tudi mladostniki pravijo, da so njihove potrebe in želje v dovolj veliki meri zagotovljene. Le ena od mladostnic pravi, da se od nje velikokrat pričakuje, da bo svoje želje podredila drugim.

Vsaka družina na drugačen način zadovoljuje potrebe. Najbolj je to odvisno od odnosov med partnerjema in staršema (Gradišar, 2005).

F. Walsh (v Poljšak Škraban, 2002) kot enega pomembnih procesov, ki pripomore k zdravemu funkcioniranju družine, opredeli tudi povezanost družine in zavezanost njenih članov k skrbi in podpori vsakega člana družine. Mladostniki pravijo, da jih starši za uspehe pohvalijo in jih podpirajo, spodbujajo ter jim nudijo pomoč. Nekateri starši ocenjujejo, da mladostnike v dovolj veliki meri spodbujajo, eden od njih pa meni, da je v njunem odnosu z mladostnico pohval in vzpodbud (pre)malo. Eden od mladostnikov izraža skrb, da starš ne zaupa dovolj v njegove sposobnosti.

Med intervjuvanci sta se kot najpogostejši strategiji reševanja konfliktov pokazali zglajevanje in konfrontacija. Osebe, ki so v konfliktu razreševalci, verjamejo, da se da odkriti in ustvariti nove možnosti in razširjati življenjski prostor. Verjamejo v sodelovanje. Zanje je značilno, da se nikoli ne znajdejo v brezizhodni situaciji in niso prisiljeni razdirati odnosov. Verjamejo v sočloveka, v njegove potenciale in v notranjo bogastvo posameznika. Tudi blažilci verjamejo v sodelovanje, vendar na drugačne način, saj menijo, da je sodelovati možno samo, če se sami nečemu odrečejo. Prizadevajo si za mir in dobre odnose. Velikokrat se počutijo nemočne ali zagrenjene, saj so oni tisti, ki se velikokrat odpovejo svojim interesom (Iršič, 2004: 136, 137).

Spreminjanje odnosa med mladostnikom in staršem

Starši menijo, da se **z odraščanjem** njihovih otrok tudi medsebojni **odnos izboljšuje**: »Mladostnik odrašča in drugače gleda na stvari in se zato najin odnos izboljšuje« (F4). Tudi dva mladostnika menita, da se **odnos z leti izboljšuje**: »Z leti se mi zdi, da se izboljšuje« (B5), ena mladostnica pa je mnenja, da ga je **težko vzdrževati**: »[...] Zdi se mi, da ga je z leti vse težje vzdrževati« (D4), ker imata s staršem **različna mnenja**: »Vse težje je usklajevati najina mnenja in sodelovati« (D7), in je zato kvaliteta samega odnosa **odvisna od situacije**: »[...] Najin odnos je odvisen od situacije« (D1). **Brez težav v odnosu v preteklosti** s svojo mamo je

bila mladostnica »B«: »[...] nisem veljala za problematičnega otroka« (B7). Starši navajajo različne spremembe v odnosu, predvsem **bolj odprt odnos**: »[...] Glede odprtosti se je odnos zelo izboljšal« (C12), na nekaterih področjih si mladostnik in starš **prihajata bližje**, spet na drugih pa **se razhajata**: »Na nekaterih področjih so razhajanja večja, na drugih se zblizujemo« (C11). Mladostnik za že obstoječe **spremembe** med drugimi navaja, da se sedaj rad vrača domov: »Zdaj mi je v redu it domov, prej sem bil raje v šoli in s prijatelji, kot da bi šel domov, ker smo se samo kregali« (E7). Mama »F« pravi: »[...] Se zavedam, da bi lahko bil boljši« (F2), mama »A« pa navaja spremembe v hčerkinem **dojemanju**: »[...] bolje razume stvari« (A57). Mladostnica »D« meni, da je **izboljšanje možno**: »[...] so izboljšave še možne« (D10). **Želje po spremembah v odnosu** se razlikujejo, nekateri si želijo, da bi odnos ostal isti: »[...] Želim si, da bi odnos ostal takšen, kot je« (A8), drugi pa si določenih sprememb želijo: »Želim si, da bi mladostnica izražala in imela več spoštovanja do staršev« (C14), »Da bi postal mladostnik bolj odgovoren in bi potem bilo vse lažje, bolj bi mu zaupala, bila bolj mirna« (F6). Oče »C« je opazil željo mladostnice: »[...] mladostnica želi peljati življenje po svoje« (C9), vendar pravi, da mladostnica **ne kaže volje do sprememb**: »[...] ne kaže volje po spremembah« (C35), **čeprav se pomanjkljivosti zaveda**: »[...] se zaveda njenih pomanjkljivosti« (C34). Vsi mladostniki si **sprememb v odnosu** želijo, se pa njihove želje razlikujejo: »[...] Želim si, da bi več časa preživela z mamo« (B25), »[...] več svobode in obojestransko spoštovanje.« (D11), »Da bi mi več zaupali, da bi lahko več ven hodil« (E9). Eden od mladostnikov pa **pričakuje**, da bo do željenih **sprememb** prišlo po polnoletnosti: »Ko bom polnoleten, se bo verjetno tudi to spremenilo« (E26).

Oče o **obdobju mladostništva** razmišlja kot o delu matere narave, ki je uredila, da je to obdobje težavnejše in je v pomoč otrokom, da si želijo zapustiti dom, starše pa pripravi, da je slovo z njimi lažje: »[...] je to tudi pomoč mame narave, da otroka odžene od staršev, staršem pa pomaga, da to slovo ni tako hudo« (C88). Mama »A« pa je **po polnoletnosti vse odločitve zaupala svoji hčerki**: »Zdaj, ko je polnoletna, se lahko o vseh zadevah odloči sama« (A38).

- Starši menijo, da se odnos med njimi in mladostniki z leti izboljšuje. Pravijo, da je postal bolj odprt ter da mladostniki sedaj bolje razumejo stvari. Eden od staršev pravi, da se na nekaterih področjih z mladostnico razhajata, na drugih pa zblizujeta. Dva mladostnika se s starši strinjata, ena od mladostnic pa meni, da je odnos z leti vse težje

vzdrževati. Želje staršev po spremembah v odnosu so različne. Nekateri želijo, da bi odnos ostal isti, drugi si želijo več spoštovanja in odgovornosti na strani mladostnikov. Tudi želje slednjih se razlikujejo, naštevajo več časa, ki bi ga lahko preživeli s staršem, več svobode, več spoštovanja in več žuranja. Tudi Bandura (Musek, 1995) navaja, da rezultati raziskav z mladimi kažejo, da se je v obdobju mladostništva okrepljen odnos s starši ter da se je izboljšalo zaupanje med njimi.

Eden od staršev predstavi svoj pogled na mladostništvo in pravi, da je za obdobje mladostništva poskrbela mati narava zato, da otroke odžene od njihovih staršev, staršem pa pomaga, da to slovo ni tako težko. Obdobje mladostništva je čas, ko se mladostnik oddaljuje od svoje družine in počasi vstopa v svet odraslih. Družina pa je za mladostnika še vedno zelo pomembna.

Fizični kontakt: objemi, poljubi

Navade glede objemanja in poljubljanja so drugačne v vsaki od družin. V odnosu mame in hčerke (»A« in »B«) si objeme izmenjujeta ob **veselih in žalostnih dogodkih**: »[...] hčerko objamem tako ob veselih kot tudi žalostnih novicah« (A22) in mama meni, da je hčerka ob takšnem kontaktu **srečna**: »Takšno vrsto kontakta doživlja kot srečna« (A24). Mama kot **zadnji objem**, ki sta si ga izmenjali, opiše: »[...] sem jo nazadnje objela, ko je naredila izpit za avto« (A23). Tudi hčerka pove, da so **objemi** pri njej **stalni**: »[...] To še vedno počne« (B21), **priložnosti** zanj so različne: »Objame pa me tudi, ko imam slab dan« (B22), v njem pa čuti **zadovoljstvo**: »Iskren objem je zame tisti, ki je nekaj najlepšega« (B23). **Zadnji objem** je isti, kot ga je omenila mama: »[...] ko sem naredila pred 1 mesecem izpit za avto« (B24).

V odnosu očeta ter hčerke (»C« in »D«) je **objemov veliko, poljubov manj**: »[...] Objemov je veliko« (C22), »[...] poljubov manj« (C23). Oče pa ocenjuje, da ga hčerka **potrebuje**: »Zelo ga potrebuje in ji je všeč« (C25). Hčerka pove, da je **poljubov in objemov veliko**: »[...] Objame, poljubi me pogosto« (D26) in da **pobudo** zanj dajeta oba ter da sploh ni potrebno, ali gre za **priložnost**: »[...] tudi sama dam pobudo za to« (D27), »[...] Poseben razlog niti ni nujen« (D28), z njim si **izkazujeta čustvo** ljubezni: »[...] je bolj izraz najine ljubezni drug do drugega« (D29) in ji **veliko pomeni**: »[...] mi nudi tolažbo, toplino in mi veliko pomeni« (D30). **Zadnji** se je zgodil: »[...] nekaj dni nazaj, ko je prišel iz službe« (D31), »[...] ni bilo posebnega povoda« (D32).

V odnosu med mamo ter sinom (»F« in »E«) pa objemi in poljubi **skoraj niso prisotni, niti** si jih nista izmenjevala **v preteklosti**: »Že ko je bil mlajši, je hodil dva metra pred mano, da ga slučajno ne bom objela, ko sva se poslovila« (F17). Mama meni, da se sin ob objemu počuti **neprijetno**: »Nerodno mu je in zato tega niti ne počnem« (F20). Sin kot **priložnost za objem** izpostavi družinska srečanja: »Na družinskih srečanjih« (E29) in pravi, da zanj **nima večjega pomena**: »[...] Ne pomeni mi veliko« (E30), ter meni, da ga mama objame za šalo: »[...] se mi zdi, da se s tem samo šali« (E31). **Nazadnje** je do **objema** prišlo, ko so začeli več časa preživljati skupaj: »[...] Zdaj, ko smo se začeli pogovarjati, ker smo bili skozi skupaj doma« (E32).

- *Pogostost objemov in poljubov je drugačna v vsakem odnosu. V enem so objemi prisotni v veselju in žalosti, ob njih se hčerka počuti srečno in zadovoljno. V drugem odnosu so objemi pogosti, poljubi manj. Z njimi si izkazujeta medsebojno ljubezen, hčerki pa veliko pomenijo. V tretjem mati in sin na objeme nista bila nikoli navajena. Mama meni, da je sinu v takšnih situacijah neprijetno, sin pa pravi, da zanj nimajo nekega pomena. V družini mora biti otroku dana možnost, da izrazi svoja čustva in se jih uči obvladovati. To je možno v družinah, ki imajo dovolj stabilen družinski sistem, da lahko prenese otrokova čustva in da starši v dovoljšni meri reagirajo nanje (ne pretirano in ne premalo). V nasprotnem primeru se otrok nauči 'nesprejemljiva' čustva skrivati, ker ga je strah, da bo ne bo več ljubljen. Čustva je mogoče izražati tam, kjer so postavljene meje, in meje ne bodo ovirale izražanje čustev, ampak bodo to spodbujale. Tako se bo otrok naučil prepoznavati in obvladovati svoja čustva (Iršič, 2004: 151). Mladostniki imajo že dovolj razvito besedišče, da lahko razpravljajo o svojih čustvih in čustvih drugih (Cvetek, 2014: 143).*

ZAUPANJE

Starši imajo različne načine, s katerimi so si pridobili mladostnikovo zaupanje. Za nekatere je to **odprtost starša**: »[...] ji to veliko pomeni, da mi lahko vse pove« (A30), pripravljenost starša, da deli **svoje mnenje** z mladostnikom: »[...] je in še vedno po spraševala, kaj si mislim jaz«

(A39), »[...] vpraša po mnenju za zares pomembne stvari« (C31), za druge pa je to **nudjenje pomoči** mladostniku: »[...] Se je pa že tudi zgodilo, da je bilo videti, da ga nekaj muči, in se ni sam obrnil name, ampak sem bila jaz tista prva, ki sem šla do njega in se pogovorila in mu potem svetovala« (F30). Ena od mladostnic pravi, da je njuno **zaupanje** zelo **trdno**: »Staršu zaupam praktično skoraj vse« (B27) in se nikoli ne boji, kako bo **starš reagiral**: »[...] ne da me je strah iti domov ali pa strah, kaj mi bo rekla« (B4). Mama »A« pravi, da je **mirna**: »[...] se nikoli nisem razburjala, ne glede na to, kaj je bilo« (A31). **Zaupanje** pa se je še **izboljšalo**, ko je dopolnila osemnajst let: »[...] Odkar sem polnoletna ..., mi oba starša bolj zaupata« (B6). Mladostnik pa opazuje **izboljšanje zaupanja**: »Je malo boljše, ker se malo bolj držim teh obljub« (E37), vendar ocenjuje, da ima mama še vedno **težave z zaupanjem**: »Mi bolj ne zaupa« (E34), kar sklepa po maminem stalnem spraševanju: »[...] me vedno sprašuje, kje sem, s kom sem in nikoli mi ne verjame« (E35), razlog, zakaj ima mama **težave z zaupanjem**, pa je: »Sem se lagal in se nisem držal, kar sva se dogovorila, in sem izgubil zaupanje« (E36). Mladostnik si želi, da bi se to popravilo, vendar meni, da se mama premalo trudi: »Nikoli ne poskusi, da bi mi za en teden zaupala in bi videla, kako bi bilo« (E11).

Vsi mladostniki vidijo svoje **starše kot zaupnike**: [...] mislim, da se name obrne večkrat kot na moža« (F32) oziroma kot osebo, pri kateri **iščejo nasvet**: »Kadar hčerka potrebuje nasvet ali pomoč, se vedno obrne name« (A32). Tudi dva mladostnika sta povedala, da **nasvet iščeta pri starših**: »[...] vprašam ga za nasvet« (D34).

Kdo pa so ljudje, na katere se mladostniki **najprej obrnejo**, je odvisno od situacije – v nekaterih primerih so starši **prvi zaupniki**: »V težkih situacijah se najprej obrne na mene« (A33), v drugih partnerji ali sorodniki: »Sedaj, ko je zaljubljena, se najbrž najprej obrne na fanta« (C41), »[...] Ima tudi teto, ki ji zaupa in se zagotovo tudi z njo kdaj pogovori« (C42), vendar se morda **na koncu**, v teh istih primerih, ko je stiska velika in nikjer niso našli ustrezne pomoči, **obrnejo na starše**: »Name se glede teh zadev obrača potem, če je hudo« (A35). Eni od mladostnic je najboljši **zaupnik njen starš**: »Najlažje se zaupam mami« (B38), druga dva kot **najboljše zaupnike** navajata prijatelje: »Kolegom« (E44) oziroma fanta: »[...] Fantu« (D43), na starše pa se obrneta na koncu, če je res hudo: »[...] na koncu šele mama, če je res hudo« (E45).

Glede izkazovanja zaupanja imajo straši različne načine, kako to svojemu mladostniku pokažejo. Mama »A« pravi, da si **medsebojno povedo**, da si zaupajo: [...] jaz ji povem, da ji

zaupam« (A25), »[...] ona pove meni« (A26), mama »F« pa zaupanje **izkazuje** s spraševanjem, **z zanimanjem** o mladostniku: »[...] Se zanimam, kje je, s kom je« (F21). Mladostnika staršema »A« in »F« izkazujeta zaupanje **z odkritim pogovorom**: »Veliko mi pove, o vsem možnem se pogovarjava in vem, da ne skriva stvari pred mano, ampak mi jih pove« (F23). Dva starša (»C« in »F«) mladostnikom zaupata glede **šolskih obveznosti**: »Saj on ve, da mu bom takšne odločitve prepuščala, ker mu glede šole zaupam« (F52), oče pove, da to **zaupanje tudi opravičuje** in našteje še **zaupanje glede samostojnega bivanja doma**: »Glede samostojnega bivanja doma ji zaupava in ne urejava kakšnih kontrol« (C28), **skrbi za sestre in sestrične ter glede komunikacije z drugimi odraslimi**: »Zaupava ji izvedbo komunikacije z zunanjimi osebami, starimi starši, učitelji« (C30). Hčerka poleg vsega tega navaja, da ji **zaupanje izkazuje** še z neomejenim časom na telefonu: »[...] ne omeji mi časa na telefonu« (D37) in z obiskom zabave: »[...] spusti me na zabavo« (D38).

- *Otrok (mladostnik) mora občutiti, da lahko staršu zaupa. Če je zaupanje vzpostavljeno, bo verjel, da je odziv staršev pristen. Otrok (mladostnik) spoznava, kateri so pristni, kateri nepristni odzivi, spoznava, kaj je varno, kaj predvidljivo in kaj ne. Zaupanje se izraža v sistemu otroka, ko podzavestno ve, da starši vedo, da ve (Kompan Erzar, 2006). Mladostniki svojim staršem zaupajo, ker so odprti, ker lahko z njimi delijo svoje mnenje ali jim nudijo pomoč. Vsi v svojih starših vidijo zaupnike, h katerim se lahko obrnejo po nasvet. Na koga pa se mladostniki najprej obrnejo po nasvet, je odvisno od situacije same. Nekateri se zatečejo k staršu, drugi k sorodniku ali partnerju, če pa je res hudo in težave niso znali/mogli rešiti prej, vsi mladi pravijo, da se zatekajo k staršem. Ule in drugi raziskovalci (2004: 24) pravijo, da mladostniki postajajo hitreje samostojni. Vez s starši postaja bolj elastična in mladi iščejo pomoč pri starših tedaj, kadar pride do psihične ali ekonomske stiske. Starši mladostnikom svetujejo in so njihovi zagovorniki. Starši pokažejo mladostnikom, da jim zaupajo, na različne načine. Nekateri tako, da zaupanje ubesedijo, ena od mam pa pravi, da zaupanje izkazuje tako, da sprašuje oziroma se zanima za mladostnika. Ravno to pa sin vidi kakor mamin dvom vanj in ima občutek, da ga nenehno nadzira, ker mu ne zaupa.*

KOMUNIKACIJA

Starši besedno komunikacijo s svojimi mladostniki pozitivno opisujejo. Pravijo, da je **pogosta**: »[...] veliko se pogovarjava« (A4), **odkrita**: »[...] mislim, da se mu ni bilo težko o čemerkoli pogovarjati« (F40) ter **dobra**: »[...] se midva znava pogovarjati« (C82). Mladostnika »B« in »E« opisujeta, da sta njuna starša **odprta za pogovor** z njima: »[...] mi je všeč, da ji lahko povem stvari« (B3), tudi mladostnica »B« se strinja s svojo mamo, da je njuna komunikacija **odkrita**: »[...] ji povem skoraj vse« (B27), ker je tudi sama zelo **odprta**: »[...] sem zelo odprt tip človeka« (B53). Starši so se veliko **pripravljeni pogovarjati** s svojimi mladostniki: »[...] Mama si vedno vzame čas in mi prisluhne« (B42), včasih pa pride tudi do situacij, ko ima starš druge skrbi in to **zavira pogovor**: »Ker je kdaj tečna ali pa vidim, da je odsotna, in vidim, da ji ni do tega, da bi se pogovarjala« (E48). Mladostnica »D« ocenjuje svojega očeta kot **potrpežljivega v komunikaciji**: »[...] med pogovorom je potrpežljiv« (D50). Vsi ocenjujejo, da je komunikacija v njihovi odnosih s starši dovolj **pogosta**: »Kadar sva s staršem skupaj, se veliko pogovarjava« (B46). Mladostnica »B« pravi, da včasih potrebuje najprej **malo časa zase**: »[...] včasih potrebujem kakšen dan, da najprej sama pri sebi razčistim stvari, ali sploh je takšen velik problem, kot mislim« (B37).

Najpogosteje se starši in mladostniki **pogovarjajo** ob večerih v sobi mladostnice: »[...] največkrat ob večerih« (A41), »[...] v njeni sobi« (A42), popoldnevih »Popoldne doma« (C55) ali ob skupnih družinskih ritualih: »Ob skupnih družinskih obrokih in med družinsko molitvijo« (C56), v kuhinji in dnevni sobi, ko sta oba prisotna »Kuhinja in dnevna soba, ko sva oba tam« (F38). Pogovori med njimi so raznovrstni. Mladi kot **prostor komunikacije** navajajo še zunanje okolje, ko se s starši skupaj odpravijo iz doma: »Ko greva skupaj ven, ali pa če greva skupaj na kosilo, če dan preživiva skupaj« (E53), za **najpogostejši čas** pa mladostnica »B« pravi, da je to večer ali ob vikendih: »Največkrat se pogovarjava zvečer ali med vikendom, ko imava obe več časa« (B50). Poudarila bi še izkušnje mladostnice »D«, ki pravi, da oče poskrbi za **čas in prostor** za njune pogovore: »[...] Odloži svoje delo« (D48), »[...] pogosto tudi poskrbi, da naju pri pogovoru ostali ne motijo« (D50).

Nekateri se **pogovarjajo o resnih temah in tekočih zadevah**: »[...] se lahko pogovarjava tudi bolj resne teme« (A6), »Čez dan tudi govoriva, ampak tako, bolj splošne zadeve, šola, obveznosti« (A43), drugi se pogovarjajo **o težavah**, prav vsi pa se **pogovarjajo tudi o vseh**

čustvih, tako pozitivnih kot negativnih: »Pogovarjava se o vseh čustvih« (A28), »O jezi, veselju, zaljubljenosti in ljubezni« (C32), »[...] tudi ko je žalosten, ko vidim, da ga kaj muči, se o tem pogovorimo« (F26). Edino čustvo, ki povzroča težave pri komunikaciji, omeni oče »C«, in sicer jezo: »[...] Glede jeze je trd oreh« (C33). Tudi ena od mladostnic pravi, da se lahko s staršem **pogovori o vseh čustvih**: »Če sem dobre volje ali slabe« (B33). Navajajo pa še druge **raznolike pogovore, o vseh temah**: »[...] z njim se pogovarjam o najrazličnejših vprašanjih« (D13), »[...] o vseh aktualnih stvareh, velikokrat o šoli, naši družini« (B47). Mladostnik »F« pa **občutke zadržuje** bolj zase in jih v manjši meri deli s staršem: »Ne, to imam bolj zase« (E41).

Teme, ki so **težje** in glede katerih pogovor ne teče tako gladko, sta izpostavila starša »C« in »F«, in sicer teme, ki so očetu zelo pomembne, mladostnica pa se v njih še išče: »Ko pogovor nanese na teme, kjer ve, da imam zelo razdelano mnenje, s katerim se mogoče celo strinja, a ji predstavlja moja pot tveganje in velik odklik od poti, ki jih ubirajo vrstniki« (C58), ter spolnost: »Razen o spolnosti se niti nikoli nisva kaj veliko, ampak je bilo obema nerodno« (F41). Njuna mladostnika kot **neprijetno temo za pogovor** s starši navajata goloto: »Golota« (D55) ter spolnost: »[...] Spolnost« (E54). Kot **razlog za stisko pri komunikaciji** navajata težko sporazumevanje: »[...] vem, da bo začel dajati banalne primere, s katerimi me hoče iritirati« (D56) ter občutek sramu: »Ker mi je nerodno, sram me je« (E56). Mladostnik »E« še navaja, da se temu pogovoru oba **izmikata**: »Mama se izogiba temu pogovoru, meni je pa tudi bedno« (E55). Mama »A« kot primer težkega pogovora opiše dogodek, ko je imela **mladostnica** v šoli **težave**: »[...] je imela probleme v šoli« (A44), počutila se je **manjvredno, nesprejeto**: »Ni se počutila sprejeto, počutila se je manj vredno« (A45) in je hotela **sama rešiti težave**: »[...] da je želela težave rešiti sama« (A47). Ker je mladostnica doživljala stisko, je o tem **težko govorila**: »[...] sem morala vrtati v njo, da sem izvedela, kaj jo dejansko muči« (A46). O podobni situaciji, ko je **starš pobudnik za pogovor**, govori tudi mladostnik »E«: »Nekaj časa me pusti pri miru, potem pa začne drezati vame« (E42). Druga dva starša vzroke za stisko pri pogovoru o omenjenih temah pripisujeta občutjem, ki bi jih mladostnik ob tem doživljal: »Morda zato, ker ima slabo vest, ve, kaj bi bilo prav, a tega ne počne« (C59), »Glede spolnosti pa, ker se mu je nerodno o tem pogovarjati z mamo« (F43). Kot pogovor s težo mama »E« navaja tudi primere, ko je mladostnik imel **občutke krivde**, in se je zato težko pogovarjal: »Kadar je vedel, da je nekaj narobe« (F39).

- *Starši besedno komunikacijo s svojimi mladostniki opisujejo kot pogosto, odkrito in dobro, tudi mladostniki so mnenja, da so se starši pripravljani pogovarjati z njimi. Teme za pogovor so različne: resne teme, tekoče zadeve in pogovor o težavah. Vsi mladostniki se s svojim starši pogovarjajo o vseh čustvih, teme, o katerih mladostniki s starši (in obratno) težje spregovorijo, pa so golota, spolnost ter teme, o katerih ima starš že zelo utrjeno mnenje, mladostnik pa jih še raziskuje. Kot razloge za stisko pri komunikaciji vsi navajajo sram ter teže teme. Možno je, da so bile za starše iste teme težke že v njihovi mladosti, jih niso predelali s svojimi starši in se jih izogibajo. Menim, da je dobro, da starš ubesedi nelagodje, ki ga mogoče občuti, in tako morda tudi mladostnik ne bo sam v teh občutkih. Ker so dandanes otroci že zelo zgodaj vsaj v nekakšnem stiku s spolnostjo (Internet, televizija), je pomembno, da se o tem z njimi pogovorijo starši, da otroci ne dobijo napačnih ali pomanjkljivih, sprevrženih informacij.*

KONFLIKT

Število konfliktov se z leti med vsemi tremi pari **zmanjšuje**: »Število se manjša« (C84). Dva mladostnika se strinjata, da **število konfliktov pada**: »Zdaj so manj pogosti,« in kot **razlog** navajata spremembe pri sebi: »[...] menim, da sem že dosti stara, da znam v določenih situacijah trezno razmišljati« (B63) in pogostejšo komunikacijo: »Ker se več pogovarjam z njimi, mi tudi več zaupa kot včasih, ampak še vedno ne veliko, in ker sem več doma, ker je punca pri meni« (E68). Ena mladostnica pa ima občutek, da **število narašča**: »Povečuje« (D66), in meni, da je **razlog** za to oblikovanje identitete: »Ker spoznavam nove stvari in se moja miselnost oblikuje po svoje in je zato vedno bolj drugačna od njegove« (D67).

Starš »A« pravi, da so se z **malim številom konfliktov** srečevali že v preteklosti: »Se že prej nisva kregali« (A54). Tudi mladostnica »B« pove, da v njenem odnosu **ne prihaja do konfliktov**: »[...] Ne prihaja do konfliktov« (B59).

Starš »C« meni, da so konflikti iz preteklosti še **intenzivnejši**: »Tisti, ki ostajajo, se poglobljajo« (C85), starša »F« in »C« pa kot **razlog za zmanjševanje konfliktov** vidita mladostnikovo odraščanje in oblikovanje identitete: »Odrašča in res vidi drugače, razmišlja drugače« (F56), »[...] odrašča in oblikuje svojo osebnost, karakter« (C87).

Do konfliktov med mladostniki in starši prihaja zaradi različnih razlogov, nasprotij. Do njih privedejo **različne želje**: »[...] ko pa so, mladostnica kljub temu želi čas preživljati po svoje, kar včasih privede do konflikta« (C8), **nestrinjanja**: »Povem ji, včasih zelo energično, da mi to ni všeč« (C68) in **različna mnenja**: »[...] se kdaj sporečeva zaradi različnih mnenj« (A52). Mladostnica »B« pravi, da ni to konflikt, ampak med njima z mamo prihaja do občasnih **nestrinjanj**: »[...] možno je, da se ne strinjava« (B60).

Kot **teme pogovora, ki** pa skoraj vedno **izzovejo konflikt**, starš »C« navaja mladostnikov odnos do fanta, življenja in Boga: »Njen odnos do fanta in odnos do življenja in Boga« (C83), starš »F« pa šolo in izhode. Mladostnik »D« kot **konfliktno temo** navaja različne vrednote in pričakovanja: »Zaradi različnih vrednot in pričakovanj« (D65), mladostnik »E« pa šolo, prijatelje in brata: »Šola, prijatelji, ker so 'kao' slaba družba, ali pa zaradi brata včasih tudi« (E66).

V nekaterih primerih, ko je konflikt intenzivnejši, pride tudi do **kričanja**: »Včasih kričim nanjo in sem v navalu jeze še jaz nespoštljiv« (C80) in **udarca**: »Prvič se je to zgodilo in sem ga parkrat«

- *Starši menijo, da število konfliktov z njihovimi mladostniki, z leti upada. Ena od mladostnic pa je nasprotnega mnenja in meni, da število z leti narašča. Starši kot razlog za zmanjševanje števila konfliktov vidijo mladostnikovo odraščanje, istega pa mladostnica navaja kot razlog povečevanja konfliktov. Do konfliktov med mladostnico »C« ter očetom »D« prihaja zaradi različnih želja, mnenj in nestrinjanj. Teme, ki vedno izzovejo konflikt v odnosu, so mladostničin odnos do fanta, življenja in Boga, šola, izhodi, mladostniki pa dodajajo še različne vrednote in pričakovanja ter prijatelje in sorojence. V konfliktu kdaj pride do kričanja, ena od mam pove, da je mladostnika udarila.*

Osebe, ki so v vlogi blažilca, opažajo, da so posamezniki v konfliktu prizadeti, da se prekinejo odnosi in nastanejo čustvene ali osebne rane (mladostnik »E« v nadaljevanju v opisu zadnjega konflikta poroča, kako se je počutil slabo, ko je videl mamo jokati). Ker niso ravno najboljši v konstruktivnem reševanju konflikta, se temu raje izognejo, v primeru da se zgodi, pa ga skušajo pomiriti. Nasprotno osebe, ki imajo vlogo

razreševalca, verjamejo, da konflikti prinašajo izboljšave in je mogoče priti do konstruktivnih rešitev (Iršič, 2004: 136, 137).

Menim, da se v tem obdobju zmanjša število konfliktov o »malenkostih« (na primer do kdaj lahko mladostnik gleda televizijo), konflikti pa še vedno so. V vsaki skupini so konflikti prisotni in so za skupino dobri, posameznik se jih nauči zaznati in se z njim spoprijeti. Pomembno je, da zna družina te konflikte razrešiti ter da se mladostnik nauči sposobnosti reševanja le-teh ter se jim ne izmika oziroma beži od njih.

➤ **Zadnji konflikt**

Starše in mladostnike sem prosila, naj se poskusijo spomniti **zadnjega konflikta**, ki so ga imeli. Starš »A« konflikta ni mogel priklicati v spomin: »[...] se ne spomnim, zakaj in kdaj sva se nazadnje skregali« (A51).

Starš »C« pove, da je bila tema prepira dogovorjena skupna dejavnost (opisana pod kategorijo odnos mladostnik/starš), in sicer: »Ona odgovori, da ima druge obveznosti. Jaz njej nazaj, da bi se v 2 tednih zagotovo našla tista ena ura« (C69), **občutki**, ki jih je ob tem doživljal, pa niso bili prijetni: »Tako nastane slaba volja, ni hudo, prijetno pa tudi ne« (C70). Mladostnica »D« pa se kot **zadnji konflikt** med njima spominja: »On je bil prepričan, da sem nekaj rekla izredno nespoštljivo, jaz sem bila prepričana, da je bil on nespoštljiv do mene« (D60), ob tem pa se je **počutila** prizadeto: »Prizadeto« (D62), prepir pa sta **rešila**: »[...] Da« (D63).

- *Možno je, da roditelj in mladostnica govorita o istem konfliktu, ki sta ga doživljala drugače. Za očeta je dogovorjena skupna dejavnost zelo pomembna in jo želi imeti ter ohraniti v njunem odnosu. Mladostnica ima svoje želje, ta dejavnost pa ji ne predstavlja tako velikega pomena kakor očetu. Prišlo je do konflikta. Očetu je pomembna celotna situacija in jo morda zato omenja, hčerka pa se je morda osredotočila le na delček celega konflikta. Možno je tudi, da gre za dva čisto druga konflikta.. Morda je bila situacija, ki jo opiše mladostnica, kronološko za dogodkom, ki ga opiše oče, vendar oče tega ni zaznal kot konflikt ali obratno.*

Starš »F« opisuje: »To je bilo ta teden, ko sem imela prost dan. In sem zjutraj opazila, da še ni šel v šolo. In sem ga šla buditi in ni vstal in sem šla še enkrat in je rekel, da bo manj škode, če

danes ne gre, ker je lahko vprašan, in sem mu rekla, da se takih stvari ne pove zjutraj, ampak da se pogovorimo prej, in je bila ihta. In sem vzela psa in sva šla na sprehod in sem upala, da se sam prav odloči« (F48). Pravi, da se je **počutila** živčno: »Živčna sem bila« (F49), »Zame so takšne situacije zelo, zelo stresne in moram ven« (F50). Mladostnik je odšel v šolo, tako da se je prepir **razrešil**. Mladostnik »E« pa se spominja: »[...] ker je mojega kolega očim vrgel ven iz stanovanja in ni imel kje spat in mi je zadnjo sekundo rekel, tako že zvečer, ob 11, če lahko danes pri meni spi, sem ga pripeljal domov in sem ji povedal, da je prišel, in sva se skregala, ker ji to ni bilo ok« (E63); ob tem se je **počutil** slabo: »Počutil sem se slabo« (E65).

- Zaradi obveznosti vseh treh udeležencev intervjuja (starša, mladostnika in mene), sta mladostnik in starš opravljala intervju z nekaj časovne razlike, zato sem pričakovala, da mi ob tem vprašanju ne bosta podala enotnega odgovora. Razmišljala pa sem, kaj bi bilo v primeru, da bi intervju opravljala v istem dnevu in bi se oba dogodka že zgodila. Menim, da vseeno ne bi opisala istega konflikta. Za mladostnika so njegovi prijatelji zelo pomembni. Njegov prijatelj se je znašel v stiski in on mu je moral in želel pomagati, mama pa je temu nasprotovala. Hkrati menim, da bi mama vseeno navedla isti konflikt kot zdaj, saj v delu intervjuja, ki se nanaša na njun odnos, pove, da si želi, da bi mladostnik postal bolj odgovoren.

➤ **Konflikt z največjo težo**

Zanimalo me je tudi, kateri medsebojni konflikt **jim je najbolj ostal v spominu**. Mama »A« pravi, da med njima **ni prihajalo do večjih konfliktov**: »[...] večjih konfliktov res nikoli nisva imeli« (A58). Isto pove hčerka »B«, da **večjih konfliktov ni bilo**: »Do nekega večjega konflikta med mano in mamo nikoli ni prišlo« (B64).

Oče »C« pravi, da je to: »Nek daljši pogovor o veri in Bogu« (C89), ki **mu ostaja v spominu** zaradi njegova intenzitete: »[...] čustveno in umsko zelo intenziven in je v mladostnici odkrival še nerazrešena vprašanja« (C90). Takšni pogovori med njima privedejo do konflikta tudi zaradi očetovih izrečenih **ostrih besed**: »In v takih pogovorih glede slednjega hodiva po tankem ledu, tudi zaradi mojih ostrih besed« (C94). Hčerka »D« se ne spomni primera **večjega konflikta**: »Ni specifičnega konflikta« (D68).

- *Skozi celoten intervju sem dobila občutek, da je za očeta vera v njegovem življenju zelo pomembna, hčerki pa vera ne predstavlja tako močne vrednote. Mogoče si oče preveč želi oziroma goji prevelika pričakovanja, da bo hčerka v veri sledila njemu. Ker je za očeta vera pomembna, za tem stoji in težko popusti ter tako v stiski konflikta pride do ostrih besed med njima. Ule (2009: 383) pravi, da moramo ločiti »[...] med trenutnimi, situacijsko pogojenimi stili upravljanja s konflikti, in med stili kot osebnostno značilnost posameznika« (Ule, 2009: 383). S tem želi poudariti, da bo oseba, kateri je nek cilj zelo pomemben, v konfliktu o tem izbrala problemski ali agresivni pristop. Po pojmovanju, ki ga uporabljam v svojem magistrskem delu (po Lamovec, 1993), je to prevlada. Očetova najpogostejša strategija reševanja konflikta je konfrontacija, vendar gre tukaj za temo (cilj), ki je zanj zelo pomembna, zato bo uporabil drugačno strategijo reševanja konfliktov.*

Mama »F« pa se le bežno spominja vzroka konflikta, vendar ji je v spominu ostal potek le tega: »Mislim, da je bilo istočasno kot to, da je prišel domov ponoči in je potem na skrivaj spet odšel. Ampak potem je bilo še nekaj – ali je nekaj odgovoril ali užalil, se ne spomnim, in sem ga v grozni jezi in žalosti udarila (F58). **V spominu ji je ostal** zaradi sinove reakcije: »Ker sem bila res prizadeta in ko sem ga udarila, ni reagiral in sem bila jezna, da se ne brani, niti drugič se ni branil ali se pokrtil z roko, nič, samo stal je in čakal in sem nehala in bila žalostna« (F60). Mladostnik »F« pa kot **konflikt s težo** navede dogodek, ki se ga delno spominja: »[...] ne spomnim se, zakaj sva se skregala, vem samo, da je bila razočarana, ker sem videl« (E70), Kot **vzrok**, zakaj mu je to najbolj ostalo v spominu, navaja občutek: »Ker mi je bilo hudo, ko sem jo videl, kako joka« (E71).

- *Mama »F« ter mladostnik »E« navajata dva različna konflikta. Zanimivo je, da se noben od njiju ne spomni, zakaj je do prepira prišlo, ampak je obema ostal v spominu zaradi občutij, ki so nastala ob konfliktu. Mama poleg jeze, ki jo je čutila, navaja tudi žalost. Jeza se je sprožila zaradi sinove reakcije na udarec, ko je samo čakal, da se zadeva umiri. Sina pa je prizdelo, ko je videl objokano mamo. Videl je, da jo je prizadel z nekim ravnanjem. Menim, da je to tudi pokazatelj, kako pomembna mu je mama v življenju, in ga je potrlo, ko je videl, da je on tisti, ki je mamo spravil v slabo voljo, v žalost.*

REŠEVANJE KONFLIKTOV

Starši navajajo, da večino prepirov in težav, s katerimi se srečujejo v odnosu, rešujejo **brez prepira**: »[...] ampak se nisva skregali, to je šlo hitro mimo« (A56) ter **sproti**: »Nimamo nekega sistema, sproti rešujemo« (F47). O konfliktu se starši in mladostniki **pogovorijo**: »V glavnem pa se lepo pogovoriva« (C81), tudi o tem, kakšne so **posledice**: »Povem, kakšne so posledice za ostale okoli nje« (C62). Tudi vsi trije mladostniki so povedali, da **konflikte** s svojimi starši **rešujejo s pogovorom**: »[...] sem ji razložil situacijo in je bilo v redu in se ja začela tudi z njim pogovarjati« (E64). **Posledice kršitve dogovora** so odvisne od situacije, pravi mladostnica »D«: »Če je nepomembna, se le malce jezijo, sicer mi tudi vzamejo kakšno boniteto« (D58).

Kaznovanja nobeden od staršev ne navaja: »[...] ni bilo potrebno kaznovati« (A50), mama »C« pa med drugim tudi podeli **negativno izkušnjo s kaznovanjem**: »Sem mu že vzela telefon, ampak je to bilo kot da bi mu vzela srce. (F46), oče »C« pa kot primer kaznovanja omeni **prepoved**: »Včasih so potrebni dodatni vzgojni ukrepi, na primer prepoved nečesa« (C64), za kar meni, da je sedaj nepotrebno, zaradi **odgovornosti** mladostnice: »[...] vendar je sedaj že toliko odrasla, da je potreba po tem minimalna« (C65). Mladostnik »E« kot oblike **kaznovanja** navaja: »[...] ne smem ven hodit, če je res hudo, mi vzame telefon« (E58), »In karkoli sem ji rekel, ker sem se hotel pogovarjati, me je ignorirala« (E60). Pravi, da je bil že **kaznovan, pa ni vedel, kaj je naredil narobe**: »Ja, velikokrat« (E61).

- *Konflikte v odnosu starši in mladostniki rešujejo s pogovorom. Starša »A« in »C« ter mladostnik »D« kot najpogostejšo strategijo reševanja konfliktov uporabljajo konfrontacijo. Značilno je, da želijo probleme hitro rešiti in iščejo rešitve, ki bodo uresničile cilje obeh strani. Starš »F« ter mladostnika »B« in »E« pa najpogosteje za reševanje konfliktov uporabljajo strategijo zglajevanja. Osebe, ki konflikte največkrat rešujejo s strategijo zglajevanja, želijo konflikte hitro pomiriti, saj se bojijo, da bodo ti preveč okrnili odnos. Kaznovanja ne navaja nobeden od staršev, le eden pove, da je včasih kaj prepovedal, kar pa sedaj ni več potrebno. Kot oblike kaznovanja eden od mladostnikov našteje prepoved izhodov ter odvzem telefona, za kar pa mama pravi, da ni bila dobra poteza, saj je bilo mladostniku zelo hudo. Mladostnik kot obliko kaznovanja navaja tudi ignoriranje s strani mame. Možno je, da mama ignoriranja ni videla kot kazen, ampak je bila prizadeta in užaljena zaradi dogodkov. Pomembno je, da je*

mladostniku jasno povedano, kje ga je polomil in kakšne so posledice. Menim, da ima lahko takšno ravnanje slabe posledice, kajti mladostnik lahko razume takšno reakcijo starša kot sporočilo, da ga ob takšnih situacijah ne bo ob njem in da se ne more zanesti nanj.

Vsak konflikt se rešuje na drugačen način. Ne glede na strategije, ki so se v vprašalniku izkazale za najpogostejše pri reševanju konfliktov, menim, da intervjuvanci v različnih konfliktih uporabijo še veliko drugačnih strategij.

Sposobnost obvladovanja konfliktov določa odziv posameznika na konflikte, sposobnost za konflikt ter sposobnost drugih članov skupine. Pomembno je, da se konflikte rešuje konstruktivno, saj je to pomembno za razvoj ter poglobljanje odnosov v skupini (družini) (Iršič, 2004: 147).

5. SKLEPI

Z rezultati izvedene raziskave sem prišla do naslednjih sklepov:

- starši mladostnikov za njihove uspehe ne nagrajujejo. Izjeme so tisti uspehi, ki jih družina definira kot večje;
- Pomembno je, da lahko mladostnik v čim večji meri doprinese k spremembam v družini in je aktivno vključen v odločanje o spremembah. S tem pridobi občutek spoštovanja s strani zanj pomembnih odraslih;
- mladostniku je potrebno pustiti več svobode pri odločanju, predvsem za stvari, ki se ga zadevajo. Tako postaja bolj odgovoren;
- odnos mladostnika z vrstniki je v tem obdobju zelo pomemben. Dobro je, da se pri strokovnem delu ne osredotočamo samo na njegovo družino, ampak tudi na njegovo socialno mrežo;
- najbolje svoj odnos med staršem in mladostnikom ocenjujeta posameznika, ki najpogosteje kot strategijo reševanja konflikta uporabljata konfrontacijo ter zglajevanje. Za osebe, ki kot strategijo reševanja konfliktov uporabljajo konfrontacijo, je značilno, da sta mu enakovredno pomembna tako odnos kakor cilj, za osebe, katerih najpogostejša strategija reševanja konfliktov je zglajevanje, pa je odnos pomembnejši od ciljev;
- pomembno je, da mladostnika pri šolanju in raznih aktivnostih spodbujamo in podpiramo. Osebe, ki v konfliktu kot strategijo najpogosteje uporabljajo konfrontacijo, bolj verjamejo v potencialne nasprotnika;
- odnos med mladostniki in starši se z leti izboljšuje. Tudi druge raziskave so pokazale, da se v obdobju mladostništva odnos med mladostnikom in starši okrepi.
- v družini je pomembno, da je dovoljena komunikacija o vseh čustvih, in da so vsa čustva dovoljena. Le tako se bo mladostnik (in že prej otrok) naučil soočiti ravnati z njimi;
- ker so za mladostnika vrstniki v tem obdobju zelo pomembni, so starši največkrat zavezniki takrat, kadar mladostnik ne zmore sam ali s pomočjo sovrstnika rešiti problema in v primerih, ko je v veliki stiski;
- navedeni temi, o katerih se v družinah težko pogovarjajo, sta golota in spolnost. Kaj je kot golota točno mišljeno, sodelujoči starš ni opredelil. Lahko samo predvidevam, da gre za vedenje, ki člane družine spravlja v zadrego;

- osebe, ki so velikokrat med konflikti v vlogi blažilca, vidijo, da konflikt sočloveka prizadene, in se konfliktu mnogokrat poskušajo izogniti. Osebe v vlogi razreševalca verjamejo, da je v konfliktu možno priti do konstruktivnih rešitev;
- mladostniki in starši prepire največkrat rešujejo s pogovorom;
- metode kaznovanja, ki jih starši uporabljajo za mladostnikovo neupoštevanje dogovora, so najpogosteje prepovedi in molk.

6. PREDLOGI

Predlogi na podlagi raziskave so:

- raziskavo bi bilo smiselno razširiti tako, da bi bili vanjo vključeni tudi mladostniki in starši, ki so vključeni v procese pomoči;
- diplomante prve stopnje na Fakulteti za socialno delo se premalo pouči o področju socialnega dela z mladimi, predvsem kako se približati, kako ravnati, kako navezati stik z uporabnikom. V predmete na modulu Socialno delo z mladimi bi morali vključiti več konkretnih primerov in dobrih praks ter področje socialnega dela z neprostovoljnimi uporabniki;
- potrebno bi bilo bolje raziskati področje socialnega dela z neprostovoljnimi uporabniki (ki so pogosto tudi mladi) in socialne delavce okrepiti na tem področju;
- pri socialnem delu z mladimi bi bilo dobro v večji meri vključiti v proces sodelovanja tudi njihove vrstnike.

7. UPORABLJENA LITERATURA

1. Bajzek, J., Bitenc, M., Hvalič Touzery, S., Lokar, A., Ramovš, J., Strniša Tušek, Š. (2003). *Zrcalo odraščanja: mednarodna sociološka raziskava o odraščajočih otrocih*. Radovljica: Didakta.
2. Bajzek, J., Bajzek, R., Bedernjak, K., Červek, A., Sraka, J., Sraka, M., Strniša Tušek, Š. (2008). *Odiseja mladih*. Radovljica: Didakta.
3. Bluestein, J. (1998). *Kako otroku postaviti meje – in poskrbeti tudi zase!* Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebne kakovosti.
4. Brajša, P. (1982). *Človek, spolnost, zakon*. Ljubljana: DE.
5. Brečko, D. (1998). *Kako se odrasli spreminjamo?: socialna komunikacija in osebni razvoj*. Radovljica: Didakta.
6. Cvetek, M. (2014). *Živeti s čustvi: čustva, čustveno procesiranje in vseživljenjski čustveni razvoj*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
7. Čačinovič Vogrinčič, G. (1992). *Psihodinamski procesi v družinski skupini*. Ljubljana: Advance.
8. Čačinovič Vogrinčič, G. (1998). *Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
9. Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
10. Day, R. D. (2010). *Introduction to Family Processes* (5th Ed.). New York, London: Routledge.
11. Dishion, T., J., Kavanagh, K. (2003). *Intervening in adolescent problem behavior*. New York, London: THE GUILFORD PRESS.
12. Erzar, T., Kompan Erzar, K. (2011). *Teorija navezanosti*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
13. Geldard, K., Geldard, D. (1999). *Counselling adolescents*. London, California, New Delhi: SAGE.
14. Gordon, T. (1996). *Družinski pogovori: reševanje konfliktov med otroki in starši*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.

15. Gordon, T. (1989). *Trening večje učinkovitosti za učitelje*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke in mladostnike.
16. Gostečnik, C., Pahole, M., Ružič, M. (1999). *Biti mladostnikom starš*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski center.
17. Gostečnik, C. (2001). *Poskusiva znova*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski inštitut.
18. Gostečnik, C. (2010). *Sistemske teorije in prakse*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski inštitut.
19. Gostečnik, C. (2014). *So res vsega krivi starši?* Ljubljana: Brat Frančišek: Teološka Fakulteta: Frančiškanski družinski inštitut.
20. Gradišar, C. (2005). *Sotočja družinskih odnosov: Sodoben vodik skozi družinsko in partnersko življenje ter njegove preizkušnje*. Novo mesto: samozaložba.
21. Grant, W. (2004). *Vsakdanji nesporazumi: kako se jim izogniti ali jih rešiti*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
22. Iršič, M. (2004). *Umetnost obvladovanja konfliktov*. Ljubljana: Rakmo.
23. Kobolt, A., Žorga, S. (1999). *Supervizija-proces razvoja in učenja v poklicu*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Pedagoška Fakulteta.
24. Kompan Erzar, K. (2003). *Skrita moč družine*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski inštitut.
25. Kompan Erzar, K. (2006). *Ljubezen umije spomin*. Ljubljana: bf. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
26. Krajnc, A. (2014). *Spoznaj sebe in druge: človek kot družbeno bitje in medosebni odnosi*. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.
27. Kržišnik, R., Novak, M. (2010). *Starši nove generacije*. Ljubljana: Humus.
28. Lamovec, T. (1993). *Spretnosti v medosebnih odnosih*. Ljubljana: Produktivnost-Management consulting, Center za psihodiagnostična sredstva.
29. Marjanovič Umek, L., Zupančič, M., Pinter, T., Krhin, K., Kovačič, I. (2009). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete : Rokus Klett.
30. Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave*. Študijsko gradivo za interno uporabo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

31. Mrgole, A., Mrgole, L. (2013). *Izštekanji najstniki in starši, ki štekajo*. Kamnik: Zavod Vežal.
32. Musek, J. (1995). *Ljubezen, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy.
33. Papalia, D. E., Wendkos Olds, S., Duskin Feldman, R. (2003). *Otrokov svet: otrokov razvoj od spočetja do konca mladostništva*. Ljubljana: Educy.
34. Perko, A. (2008). *Družina na križpotju: sodoben pristop k urejanju ljudi v stiski*. Ljubljana: Umco: Zavod Mitikas.
35. Poljšak Škraban, O. (2002). *Vloga staršev in interakcij v družinskem sistemu pri oblikovanju identitete študentk socialne pedagogike*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Pedagoška Fakulteta.
36. Poljšak Škraban, O. (2004). *Obdobje adolescence in razvoj identitete*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Pedagoška Fakulteta.
37. Pungeršič, S. (2012). *NeprostoVOLjne transakcije na področju zaščite otroka*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. Diplomsko delo.
38. Satir, V. (1995). *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
39. Skynner, R., Cleese, J. (1994), *Družine in kako v njih preživeti*. Ljubljana: Tangram.
40. Slovar slovenskega knjižnega jezika, dostopno na: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (23. 04. 2017).
41. Smith, C., Nylund, D. (1997). *Narrative therapies with children and adolescents*. New York, London: The Guilford press.
42. Strojini, M. (2006). *Otroci potrebujejo mejo*. Ljubljana: Otroci.
43. Šelih, A. (2000). *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih*. Ljubljana: Bonex.
44. Šugman Bohinc, L. (2006). *Socialno delo z neprostoVOLjnimi uporabniki*. Socialno delo, 45, 6, 345-355.
45. Tomori, M. (1994). *Knjiga o družini*. Ljubljana: EWO.
46. Ule, M. (1993). *Psihologija vsakdanjega življenja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
47. Ule, M., Renner, T., Mencin Čeplak, M., Tivadar B., Vukovič, O. (2000). *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino: Aristej.

48. Ule, M. (2008). *Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
49. Ule, M. (2009). *Psihologija komuniciranja in medosebnih odnosov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
50. Vec, T. (2002). Dejavniki učinkovite komunikacije in komunikacijski zakoni. *Socialna pedagogika*, 6, 1, 67-80.
51. Vec, T. (2005). *Komunikacija - umevanje sporazuma*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
52. Velikonja, V., Grgurevič, J., Žemva, B. (1995). *Izkustvena družinska terapija - teorija in praksa v Sloveniji: zbornik prispevkov*. Ljubljana: QUATRO d.o.o.
53. Walsh, F. (ed.) (2003). *Normal family processes: growing diversity and complexity*. New York, London: The Guilford Press. 493-513.

8. PRILOGE

8.1. Vprašalnik: strategije reševanja konfliktov

KAKO REAGIRAM V KONFLIKTNIH SITUACIJAH? (Avtor: David W. Johnson v Lamovec, 1993)

Pred seboj imate večje število pregovorov in trditev, ki se nanašajo na različne strategije reševanja konfliktov. Za vsako od trditev označite kako pogosto tako ravnate oziroma označite v kolikšni meri trditev drži za vas.

IZPOLNIL (mladostnik ali starš):

		A skoraj vedno (5 točk)	B zelo pogosto (4 točke)	C včasih (3 točke)	D redko (2 točki)	E skoraj nikoli (1 točka)
1.	Lažje je preprečiti prepir, kot pa se iz njega umakniti.					
2.	Če ne moreš pripraviti drugega, da bi mislil tako kot ti, ga prisiliš, da stori tako, kot ti misliš.					
3.	Prijazne besede zmeščajo trda srca.					
4.	Roka roko umije.					
5.	Pridi in pogovorila se bova.					
6.	V prepiru je najmodrejši tisti, ki prvi utihne.					
7.	Moč vedno zmaga nad pravico.					
8.	Gladke besede zgladijo pot.					
9.	Bolje pol hleba kot nič.					
10.	Resnica je v znanju in ne v mnenju večine.					
11.	Kdor pravočasno pobegne iz boja, ostane živ, da se lahko znova bori.					
12.	Dober zmagovalec je tisti, ki požene nasprotnika v beg.					
13.	Ubij svojega nasprotnika s prijaznostjo.					

14.	Poštena delitev ne povzroča sporov.					
15.	Nihče nima dokončnega odgovora, toda vsak prispeva košček.					
16.	Izogibaj se ljudi, ki se ne strinjajo s tabo.					
17.	Tisti, ki verjame v zmago, tudi zmaga.					
18.	Prijazne besede so veliko vredne, a ne stanejo dosti.					
19.	Najbolj pravično pravilo je »zob za zob.«					
20.	Samo tisti, ki se je pripravljen odreči svojega monopola na resnico, ima lahko koristi od resnice, ki jo zastopajo drugi.					
21.	Izogibaj se prepirljivim ljudem, ker ti bodo le zagrenili življenje.					
22.	Človek, ki je odločen, da ne bo pobegnil, požene v beg nasprotnika.					
23.	Prijazne besede zagotavljajo skladnost.					
24.	»Darilo za darilo« dela dobre prijatelje.					
25.	Pridi na dan s svojimi konflikti in se sooči z njimi, samo tako boš odkril najboljšo rešitev.					
26.	Najboljši način za reševanje konfliktov je, da se jim izogneš.					
27.	Položi nogo tja, kjer nameravaš stati.					
28.	Prijaznost zmaguje nad jezo.					
29.	Bolje je, da dobiš del tega, kar želiš, kot da ne dobiš nič.					
30.	Iskrenost, poštenost in zaupanje premikajo gore.					
31.	Nič ni tako pomembnega, da bi se zato splačalo boriti.					
32.	Na svetu sta dve vrsti ljudi: zmagovalci in poraženci.					
33.	Če vas kdo udari s kamnom, ga udarite z vato.					
34.	Kadar oba popustita za polovico, je poravnava poštena.					
35.	Vrtaj in vrtaj in našel boš resnico.					

Lamovec, T. (1993). *Spretnosti v medosebnih odnosih*. Ljubljana: Produktivnost-Management consulting, Center za psihodiagnostična sredstva.

8.2. Vprašalnik za starše

Odnos

Kako bi opisali vaš odnos z mladostnikom? Kako se z leti spreminja? Kako ste z odnosom zadovoljni? Kaj želite, da bi se v vajinem odnosu spremenilo? Ali zase menite, da v dovolj veliki meri mladostnika spodbujate, ga pohvalite ali nagradite? Katere želje in potrebe mladostnika upoštevate? Ali mladostnika objamete ali poljubite? Kdaj sta ga nazadnje in kakšna je bila priložnost? Kako po vaši oceni doživlja tako vrsto kontakta?

Zaupanje

Kako mladostniku pokažete, da mu zaupate? Na kakšen način vam mladostnik pokaže, da vam zaupa? O katerih svojih čustvih se z mladostnikom pogovorite? Kako mladostnik odreagira na to? Ali menite, da se mladostnik obrne na vas, ko potrebuje nasvet ali pomoč? Na koga se po vašem mnenju mladostnik v težkih situacijah najprej obrne? Kadar sprejemate odločitve, v kolikšni meri dovolite mladostniku, da izrazi svoje mnenje in vam p omaga pri odločitvi. Katere so zadeve, o katerih se mladostnik lahko sam odloči?

Komunikacija

Kadar sta skupaj z mladostnikom, ali se veliko pogovarjata ali sta veliko časa ločena in vsak počne svoje? Kje in kdaj se najpogosteje pogovarjata? V katerih situacijah ste dobili občutek, da se je bilo mladostniku težko o nečem pogovarjati z vami? Zakaj menite, da je tako? Kakšen sistem imate, če se mladostnik ne drži dogovora?

Konflikt

Prosila bi vas, da se spomnite zadnjega konflikta, ki sta ga imela z mladostnikom. Mi ga lahko opišete (Razlogi zanj, kako je potekal)? Kako ste se takrat počutili? Ali sta konflikt razrešila? Če da, kako? Kaj je tisto, zaradi česar se največkrat spreta? Kaj menite, se z leti število konfliktov med vami in mladostnikom zmanjšuje ali povečuje? Zakaj mislite, da je tako? Kateri konflikt z mladostnikom vam je najbolj ostal v spominu? Zakaj ravno temu pripisujete velik pomen?

8.3. Vprašalnik za mladostnike

Odnos

Kako bi opisal vajin odnos s staršem? Kako se z leti spreminja? Kako si z odnosom zadovoljen? Kaj si želiš, da bi se v vajinem odnosu spremenilo? Na kakšen način te starš bodri, spodbuja? Za katere stvari te pohvali, za katere nagradi? Katere tvoje želje in potrebe tvoj starš upošteva in katerih ne, a si želiš, da bi jih? V katerih primerih te starš objame, poljubi? Kako doživljaš tako vrsto kontakta? Kdaj je nazadnje prišlo do tega stika in zakaj?

Zaupanje

Kako pokažeš svojemu staršu, da mu zaupaš? Na kakšen način ti starš izkazuje, da ti zaupa? Ali poveš staršu o svojih občutkih (na primer, ko si žalosten)? Na kakšen način starš odreagira na to? Ko potrebuješ pomoč ali nasvet, ti je lahko pristopiti k staršu in začeti pogovor ali čutiš kakšne zadržke? Če slednje, kakšne? Komu se v težkih situacijah najlažje zaupaš? Na lestvici od 1 do 5 (kjer ena pomeni čisto nič, pet pa pomeni popolnoma) kako bi ocenil, v kolikšni meri lahko izraziš svoje mnenje? Imaš občutek, da si starš vzame čas in te posluša? Po čem to sklepaš? Ali te starš vključi, ko se o nečem odloča? Če da, kako?

Komunikacija

Kadar sta s staršem skupaj, ali se veliko pogovarjata ali sta veliko časa ločena in vsak počne svoje? Kje in kdaj se najpogosteje pogovarjata? Katere so teme, o katerih ti je neprijetno govoriti s svojim staršem? Zakaj meniš, da ti

je o teh temah težko govoriti z njim? Kadar se ne držiš dogovora, kako to rešite, kakšne so posledice? Si bil kdaj kaznovan, pa nisi vedel, zakaj? Ali mi lahko opišeš ta dogodek?

Konflikt

Prosila bi te, da se spomniš zadnjega konflikta, ki si ga imel s staršem. Mi ga lahko opišeš (razlogi zanj, kako je potekal)? Kako si se takrat počutil? Ali sta ga rešila? Če da, kako? Zaradi česa se največkrat spreta? Kaj meniš, se z leti število konfliktov med tabo in staršem zmanjšuje ali povečuje? Zakaj je po tvojem mnenju tako? Kateri konflikt s staršem ti je najbolj ostal v spomin? Zakaj ravno temu pripisuješ velik pomen?

8.4. Intervjuji

INTERVJU: starš »A«

Kako bi opisali vaš odnos z mladostnico?

S svojo mladostnico imam lep odnos. Razumeva se, veliko časa preživiva skupaj, veliko se pogovarjava.

Kako se z leti spreminja?

Z leti se je najin odnos poglobil, zdaj, ko je že bolj dorasla se lahko pogovarjava tudi bolj resne teme.

Kako ste z odnosom zadovoljni?

Z odnosom sem zelo zadovoljna.

Kaj želite, da bi se v vajinem odnosu spremenilo?

Želim si, da bi ostal takšen kot je in ga ne bi čisto nič spremenila. Upam, da si bova ostali tako blizu tudi, če bo šla kam drugam študirati.

Ali zase menite, da v dovolj veliki meri mladostnico spodbujate, jo pohvalite ali nagradite?

Mislim da svojo hčerko v dovolj veliki meri spodbujam. Kadar je uspešna jo tudi pohvalim. Veselim se njenih uspehov. Ne kupujem ji nagrad ali kaj takega, ker tega nikoli nismo bili navajeni početi. Če na primer greva skupaj po nakupih, ji kupim, če si kaj res zaželi in kdaj dodam, da je to za nagrado za tisto pa tisto.

Katere želje in potrebe mladostnice upoštevate?

Ni razvajena tako, da ne prosi za kakšne velike stvari. Zdaj hodi pogosteje ven in se zmenimo glede prevoza, jo grem tudi iskat, če lahko.

Bi torej lahko rekli, da jih v veliki meri upoštevate?

Verjetno ji ne ustrezem vsega kar si želi ampak se zdaj ne spomnim, kaj sem ji odrekla.

Ali mladostnico objamete ali poljubite?

Svojo hčerko objamem tako ob veselih, pa tudi žalostnih novicah.

Kdaj sta jo nazadnje in kakšna je bila priložnost?

Mislim, da sem jo nazadnje objela ko je naredila izpit za avto.

Kako po vaši oceni doživlja tako vrsto kontakta?

Tako vrsto kontakta doživlja kot srečna.

Kako mladostnici pokažete, da mu zaupate?

Si kar poveva, jaz ji povem, da ji zaupam, ona pove meni.

Direktno ubesedita?

Ja.

Na kakšen način vam mladostnica pokaže, da vam zaupa?

Glede na to, da mi vse pove, kar je dobrega in kar je slabega, sklepam, da mi s tem pokaže, da mi zaupa.

O katerih svojih čustvih se z mladostnico pogovorite?

Pogovarjava se o vseh čustvih.

Mi jih lahko naštejete nekaj?

Tudi, ko je žalostna na primer, to pove ali jezna.

Kako mladostnica odreagira na to?

Meni se zdi, da ji to veliko pomeni, da mi lahko vse pove, ker se nikoli nisem razburjala, ne glede na to, kaj je bilo.

Ali menite, da se mladostnica obrne na vas, ko potrebuje nasvet ali pomoč?

Kadar hčerka potrebuje nasvet ali pomoč se vedno obrne name.

Na koga se po vašem mnenju mladostnica v težkih situacijah najprej obrne?

V težkih situacijah se najprej obrne na mene. Zdaj, če so to kakšne ljubezenske ali pa prijateljske zadeve, verjetno vedo njene prijateljice pred mano. Name se glede teh zadev obrača potem, če je hudo.

Kadar sprejemate odločitve, v kolikšni meri dovolite mladostnici, da izrazi svoje mnenje in vam pomaga pri odločitvi.

Mladostnika vprašam kakšno je njegovo mnenje. Pogosto mi pomaga pri odločitvah. Odvisno od situacije, o kreditih se bom verjetno pogovorila z možem, ker mi ne more ravno svetovati, mi pa lahko pove ali je boljši rdeč ali rumen pulover. Glede dopusta na primer, se posvetujemo vsi skupaj.

Katere so zadeve, o katerih se mladostnica lahko sam odloči?

Zdaj ko je polnoletna se lahko o vseh zadevah odloči sama. Mislim pa da je in še vedno bo spraševala kaj si mislim jaz.

Kadar sta skupaj z mladostnico, ali se veliko pogovarjata ali sta veliko časa ločeni in vsaka počne svoje? Kje in kdaj se najpogosteje pogovarjata?

Veliko se pogovarjava, največkrat ob večerih v njeni sobi. Čez dan tudi govoriva ampak tako, bolj splošne zadeve, šola, obveznosti.

V katerih situacijah ste dobili občutek, da se je bilo mladostnici težko o nečem pogovarjati z vami? Zakaj menite, da je tako?

V drugem letniku je imela probleme v šoli. Ni se počutila sprejeto, počutila se je manj vredno. Kar nekaj časa sem morala »vrtati« v njo da sem izvedela kaj jo dejansko muči. Da se ji je bilo težko o tem pogovoriti sklepam, da je želela težave rešiti sama. Ni želela nikogar obremenjevati.

Kakšen sistem imate, če se mladostnica ne drži dogovora?

Dogovorov se je vedno držala, zato je ni bilo potrebno kaznovati.

Prosila bi vas, da se spomnite zadnjega konflikta, ki sta ga imeli z mladostnico. Mi ga lahko opišete (razlogi zanj, kako je potekal)?

Prav res se ne spomnim, zakaj in kdaj sva se nazadnje skregali.

Kaj je tisto, zaradi česar se največkrat spreta?

Mogoče se kdaj sporečeva zaradi različnih mnenj.

Kaj menite, se z leti število konfliktov med vami in mladostnico zmanjšuje ali povečuje? Zakaj mislite, da je tako?

Mislim, da se zmanjšuje. Se že prej nisva kregali. So bile zadeve, da ji nisem kaj dovolila, da si kupi ali pa da mora spat ali delat za šolo in ne gledati televizije ampak se nisva skregali, to je šlo hitro mimo. Zdaj bolje razume stvari, kako delat z denarjem in tako.

Kateri konflikt z mladostnico vam je najbolj ostal v spominu?

Kakšnih večjih konfliktov res nikoli nisva imeli.

INTERVJU: mladostnik »B«

Kako bi opisala vajin odnos s staršem?

Z mamo imava kar v redu odnos. Sva si bolj blizu, kot katera moja prijateljica s svojo mamo in to mi je všeč, da ji lahko povem stvari in ne, da me je strah iti domov ali pa strah, kaj mi bo rekla.

Kako se z leti spreminja?

Z leti se mi zdi, da se izboljšuje. Odkar sem polnoletna, 11. 3. imam rojstni dan, imam občutek, da mi oba starša bolj zaupata. Ne sprašujeta me kam grem, s kom grem in tako. Sicer pa že prej nisem veljala za problematičnega otroka, zato imam že od nekdaj lep odnos tako z mamo kot z očetom.

Kako si z odnosom zadovoljna?

Sem zelo zadovoljna. Tudi prijateljice mi rečejo, da imam v redu mamo, ker se tudi z njimi dobro razume.

Na kakšen način te starš bodri, spodbuja?

Mama me vsakodnevno podpira. Predvsem zdaj, ko imam veliko stvari v šoli, mesec april, maj, junij. Če imam kakršnekoli težave ji povem in vem, da me bo stoprocentno poslušala.

Za katere stvari te pohvali, za katere nagradi?

Za vse kar je dobrega.

Se spomniš konkreten primer mogoče?

Za dobre ocene, da sem naredila izpit za avto, da sem lepo pospravila. Prav nagradila ne vem kdaj me je, saj dobim stvari, ampak ni to kot nagrada, pač.

Katere tvoje želje in potrebe tvoj starš upošteva in katerih ne, a si želiš, da bi jih?

Želje, ki jih mama ni upoštevala se trenutno ne spomnim. Ampak če je starš rekel moji želji ne, je to zame pomenilo ne, tako da se nisem prepirala.

V katerih primerih te starš objame, poljubi?

Pohvali, mi čestita in objame, kadar dobim kako lepo oceno. To še vedno počne, tudi, če sem že malo večji otrok. Objame pa me tudi, ko imam slab dan.

Kako doživljaš tako vrsto kontakta?

Iskren objem je zame tisti ki je nekaj najlepšega.

Kdaj je nazadnje prišlo do tega stika in zakaj?

Objela me je, ko sem naredila pred 1 mesecem izpit za avto.

Kaj si želiš, da bi se v vajinem odnosu spremenilo?

Želim si, da bi več časa preživela z mamo tako, da bi na primer šle nakupovat, kakšen izlet.

Kako pokažeš svojemu staršu, da mu zaupaš?

Tako, da ji povem skoraj vse. Kakšnih skrivnosti ji ne govorim, ker je to med nami s prijateljicami ampak ostalo pa ja.

Na kakšen način ti starš izkazuje, da ti zaupa?

Mama mi pokaže, da mi zaupa tako, da mi pove kaj iz osebnih izkušenj, takrat pa vedno rada prisluhnem.

Ali poveš staršu o svojih občutkih?

Staršu zaupam praktično skoraj vse. Od šolskih stvari do ljubezenskih. Če sem dobre volje ali slabe. Še posebej takrat, kadar potrebujem kakšen nasvet.

Na kakšen način starš odreagira na to?

Takrat mi je vedno pripravljen pomagati.

Ko potrebuješ pomoč ali nasvet, ti je lahko pristopiti k staršu in začeti pogovor ali čutiš kakšne zadržke? Če slednje, kakšne?

Posebni zadržki nimam. Mogoče včasih potrebujem kakšen dan, da najprej sama pri sebi razčistim stvari, ali sploh je takšen velik problem kot mislim da je.

Komu se v težkih situacijah najlažje zaupaš?

Najlažje se zaupam mami.

Na lestvici od 1 do 5 (kjer ena pomeni čisto nič, pet pa pomeni popolnoma) kako bi ocenil, v kolikšni meri lahko izraziš svoje mnenje?

Svoje mnenje vedno lahko izrazim na glas, takrat pa ga tudi argumentiram, na lestvici bi označila 5.

Imaš občutek, da si starš vzame čas in te posluša? Po čem to sklepaš?

Mama si vedno vzame čas in mi prisluhne, saj se takrat usedeva na mojo posteljo in se pogovarjava.

Ali te starš vključi, ko se o nečem odloča? Če da, kako?

Kadar se starš o čem odloči, me vpraša za mnenje. Če pa so odločitve, ki se tičejo mame in očeta pa, je odločitev njuna.

Kadar sta s staršem skupaj, ali se veliko pogovarjata ali sta veliko časa ločena in vsak počne svoje?

Kadar sva s staršem skupaj, se veliko pogovarjava. Pogovor teče o vseh aktualnih stvareh, velikokrat o šoli, naši družini in drugo.

Kje in kdaj se najpogosteje pogovarjata?

Kraj pogovora ni stalen. Pogovarjava se kjer pač sva skupaj. V kuhinji, avtu, na vrtu. Največkrat se pogovarjava zvečer ali med vikendom, ko imava obe več časa.

Katere so teme, o katerih ti je neprijetno govoriti s svojim staršem?

Ni takšne teme, o kateri se ne bi želela pogovarjati z mamo. Rada se pogovarjam o vsem, ker sem zelo odprt tip človeka.

Kadar se ne držiš dogovora, kako to rešite, kakšne so posledice?

Dogovorov sem se vedno skušala držati. Kadar pa nisem mogla, na primer priti ob določeni uri domov, sem poklicala in sporočila razlog. Če kaj nisem naredila prav, sem se s starši pogovorila.

Si bila kdaj kaznovana, pa nisi vedela, zakaj?

Nikoli.

Prosila bi te, da se spomniš zadnjega konflikta, ki si ga imela s staršem. Mi ga lahko opišeš?

Nisva se nič skregali.

Zaradi česa se največkrat spreta?

Ne prihaja do konfliktov, možno je, da se ne strinjava, ampak se ne kregava.

Kaj meniš, se z leti število konfliktov med tabo in staršem zmanjšuje ali povečuje? Zakaj je po tvojem mnenju tako?

Z leti se število tistih manjših konfliktov definitivno zmanjšuje, ker menim, da sem že dosti stara, da znam v določenih situacijah trezno razmišljati.

Kateri konflikt s staršem ti je najbolj ostal v spomin

Do nekega večjega konflikta med mano in mamo nikoli ni prišlo. Oziroma se ga sploh ne spomnim.

INTERVJU: starš »C«

Kako bi opisali vaš odnos z mladostnico?

Imava lep odnos, delno že prijateljski, mentorski, delno še vedno starševski, avtoritativni. Gre že za leta, ko se mladostnik spogleduje z odraslostjo. Rada sva drug ob drugem, čeprav je treba do tega mladostnico nekoliko vzpodbuditi, a, ko enkrat preživljava čas skupaj, nama je lepo. Imava podoben smisel za humor in to naju dobro povezuje. Zaradi precejšnjih šolskih obveznosti je prilik za druženje malo, ko pa so, mladostnica kljub temu želi čas preživeti po svoje, kar včasih privede do konflikta.

Kako se z leti spreminja?

Skupaj z odraslostjo mladostnica želi peljati življenje po svoje, kar v polnosti še ni mogoče, ker je še finančno in tudi drugače še odvisna od staršev. Na nekih področjih so razhajanja večja, na drugih se zblížujemo.

Kako ste z odnosom zadovoljni?

Glede odprtosti, se je odnos zelo izboljšal, povemo si veliko, brez velikih skrivalnic.

Kaj želite, da bi se v vajinem odnosu spremenilo?

Želim si, da bi mladostnica izražala in imela več spoštovanja do staršev. To bi se odražalo v izboru besed, načinu komunikacije, samoiniciativi pri hišnih zadolžitvah in pravočasnemu ter vestnemu izvajanju nalog, četudi se z njimi ne strinja.

Ali zase menite, da v dovolj veliki meri mladostnico spodbujate, jo pohvalite ali nagradite?

Menim, da jo ne vzpodbujam dovolj, pohvalim pa sploh ne. Se trudim, a mi ne gre najbolje. Nagrajevanje, v smislu finančnih vzpodbud ni v navadi v naši družini, če so utemeljene potrebe, starši vedno pomagamo, delno ali v celoti.

Katere želje in potrebe mladostnice upoštevate?

Upoštevamo potrebe po zasebnosti, kolikor je v naši majhni hiši to mogoče. Želje glede izhodov ali nekih daljših odsotnosti, potovanj, omejimo glede na našo starševsko presojo o primernosti, družbi, tveganjih.

Ali mladostnico objamete ali poljubite?

Objemov je veliko, poljubov malo manj.

Kdaj sta jo nazadnje in kakšna je bila priložnost?

Mislím, da je bil nazadnje to čisto spontan objem ob snidenju po prihodu domov.

Kako po vaši oceni doživlja tako vrsto kontakta?

Zelo ga potrebuje in ji je všeč.

Kako mladostnici pokažete, da ji zaupate?

Glede šolskega uspeha ima popolno zaupanje, ne izvajava nikakršnega nadzora in vse verjameva na besedo; to zaupanje tudi upravičuje. Glede samostojnega bivanja doma ji zaupava in ne urejava kakšnih kontrol. Zaupava ji tudi skrb za mlajše sestre in še mlajše sestrične, če in ko je potrebno. Zaupava ji izvedbo komunikacije z zunanjimi osebami, starimi starši, učitelji.

Na kakšen način vam mladostnica pokaže, da vam zaupa?

Tako, da naju vpraša po mnenju za zares pomembne stvari.

O katerih svojih čustvih se z mladostnico pogovorite?

O jezi, veselju, zaljubljenosti in ljubezni.

Kako mladostnica odreagira na to?

Glede jeze je trd oreh, se zaveda njenih pomanjkljivosti, a hkrati ne kaže volje po spremembah. Glede veselja, vesolja do življenja na primer, pogovor pogosto vodi do verskih vprašanj, kjer nikdar ni enostavno. Glede zaljubljenosti in ljubezni, dobro sprejema najin zgled, ga ima za visok cilj, a hkrati ne sprejema vrednot v času zaljubljenosti.

Ali menite, da se mladostnica obrne na vas, ko potrebuje nasvet ali pomoč?

Da.

Na koga se po vašem mnenju mladostnica v težkih situacijah najprej obrne?

Odvisno, lahko na očeta ali mamo. Sedaj ko je zaljubljena, se najbrž najprej obrne na fanta. Ima tudi teto, ki ji zaupa in se zagotovo tudi z njo kdaj pogovori o težkih zadevah.

Kadar sprejemate odločitve, v kolikšni meri dovolite mladostnici, da izrazi svoje mnenje in vam pomaga pri odločitvi.

Poslušava, pretehtava in se nato sama odločiva. Za družino odločava starša in nekako ne gre pričakovati, da bi to nalogo predala komu od otrok.

Katere so zadeve, o katerih se mladostnica lahko sam odloči?

O oblačilih, no, skoraj. O prehrani, spet, skoraj. O izboru prijateljev. O literaturi, filmih. O smeri študija.

Kadar sta skupaj z mladostnico, ali se veliko pogovarjata ali sta veliko časa ločena in vsak počne svoje?

Je precej jasno, kdaj sva zares skupaj in kdaj ne. Ko sva skupaj, to vključuje pogovor. Če sva samo lokacijsko skupaj, to zares še ne pomeni, da sva skupaj. Če se dogovoriva, da bova kaj skupaj naredila, to narediva zares skupaj. Sva pa oba individualista, kar pomeni, da je tovrstnih skupnih del zares bolj malo.

Kje in kdaj se najpogosteje pogovarjata?

Popoldne, doma, ob skupnih družinskih obrokih in med družinsko molitvijo. In seveda na skupnih počitnicah.

V katerih situacijah ste dobili občutek, da se je bilo mladostnici težko o nečem pogovarjati z vami?

Ko pogovor nanese na teme, kjer ve, da imam zelo razdelano mnenje, s katerim se mogoče celo strinja, a ji predstavlja moja pot tveganje in velik odmik od poti, ki jih ubirajo vrstniki.

Zakaj menite, da je tako?

Ne vem. Morda zato, ker ima slabo vest, ve, kaj bi bilo prav, a tega ne počne. Morda zato, ker me noče užaliti, implicitno sporočiti, da delam narobe.

Kakšen sistem imate, če se mladostnica ne drži dogovora?

Jasno povem, kje ga je polomila. Povem, kakšne so posledice za ostale okoli nje. Če nastane škoda, jo je potrebno popraviti. Včasih je to dovolj. Včasih so potrebni dodatni vzgojni ukrepi, na primer prepoved nečesa, vendar je sedaj že toliko odrasla, da je potreba po tem minimalna.

Prosila bi vas, da se spomnite zadnjega konflikta, ki sta ga imela z mladostnico. Mi ga lahko opišete (razlogi zanj, kako je potekal)?

Ne vem, če je bil čisto zadnji. Nek dogovor imava, priznam, je vsiljen z moje strani, da bova skupaj prebrala, poglavje po poglavju, neko knjigo. In tega ne spoštuje. Povem ji, včasih zelo energično, da mi to ni všeč. Ona odgovori, da ima druge obveznosti. Jaz njej nazaj, da bi se v 2 tednih zagotovo našla tista ena ura. In tako nastane slaba volja, ni hudo, prijetno pa tudi ne.

Včasih je nespoštljiva. Ne spoštuje mojega časa, dela in skrbi zanjo. Tako so ji težke določene naloge in jih jemlje kot nepotrebne in mojo kaprico. Jaz pa od nje pričakujem, da bi lahko že vendar sama opazila, da je na primer kaj za postoriti po hiši.

Kako ste se takrat počutili?

V primeru knjige, da ji ni prav veliko do pogovora z menoj oziroma, ji ni vredno dobiti časa za najin odnos. V primeru nespoštljivosti, hudo.

Ali sta konflikt razrešila?

Vsakič sproti, načeloma ne puščava neporavnanih računov.

Če da, kako?

Praviloma se pogovoriva. Včasih kričim nanjo in sem v navalu jeze še jaz nespoštljiv. V glavnem se pa lepo pogovoriva, lahko rečem, da se midva znava pogovarjat.

Kaj je tisto, zaradi česar se največkrat spreta?

Njen odnos do fanta in odnos do življenja in Boga.

Kaj menite, se z leti število konfliktov med vami in mladostnico zmanjšuje ali povečuje?

Število se manjša. Tisti, ki ostajajo, se poglobljajo. Ampak to niso konflikti, temveč bolj drugačna gledanja.

Zakaj mislite, da je tako?

Ker odrašča in oblikuje svojo osebnost, karakter. Na nek način je to tudi pomoč mame narave, da otroka odžene od staršev, staršem pa pomaga, da to slovo ni tako hudo.

Kateri konflikt z mladostnico vam je najbolj ostal v spominu? Zakaj ravno temu pripisujete velik pomen?

Nek daljši pogovor o veri in Bogu. Velik pomen ima zato, ker je bil čustveno in umsko zelo intenziven in je v mladostnici odkrival še nerazrešena vprašanja. Kot staršu mi ni vseeno in se borim, da bi mladostnici pomagal, a je vendarle končna odločitev glede temeljnih vprašanj njena, midva z ženo pa sva poklicana, da ohraniva z njo prijateljski odnos. In v takih pogovorih glede slednjega hodiva po tankem ledu, tudi zaradi mojih ostrih besed.

INTERVJU: mladostnik »D«

Kako bi opisala vajin odnos s staršem?

Najin odnos je odvisen od situacije, saj se pogosto zaostri, ko prideva do točke, ko se ne več popolnoma strinjava, je pa tudi ljubeč in v njem imam oporo tudi, ko je drugje ni.

Kako se z leti spreminja?

Zdi se mi, da ga je z leti vse težje vzdrževati, ker se pogosto počutim utesnjena in moje prioritete se mu ne zdijo vedno pomembne. Vse težje je usklajevati najina mnenja in sodelovati.

Kako si z odnosom zadovoljna?

Z odnosom sem precej zadovoljna, ker se zavedam, da marsikateri vrstnik nima očeta, ki bi mu lahko tako zaupal; je pa res, da so izboljšave še možne.

Kaj si želiš, da bi se v vajinem odnosu spremenilo?

V njem si želim več svobode in obojestransko spoštovanje.

Na kakšen način te starš bodri, spodbuja?

Pomaga mi, ko imam težave z vzdrževanjem drugih odnosov, z njim se pogovarjava o najrazličnejših vprašanjih, podpira me finančno, pomaga mi, ko potrebujem mir za učenje.

Za katere stvari te pohvali, za katere nagradi?

Pohvali me, ko z delom dosežem nekaj dobrega, ko vidi, da z nečim izgrajujem sebe in pomagam drugim, ko razvijam svoje talente. Za večje uspehe me tudi nagradi, vsa merila pa prilagodi mojim sposobnostim.

Katere tvoje želje in potrebe tvoj starš upošteva in katerih ne, a si želiš, da bi jih?

Upošteva želje in potrebe, ki se mu zdijo racionalne, optimalne za vse. Od mene pogosto pričakuje, da jih podredim drugim. Želim si tudi več svobode, zdi se mi, da me poskuša obvarovati pred vsem in hoče, da je vse v mojem življenju urejeno. Zabava ni pomembna in se moram zato pogosto boriti, da me pustijo ven, ne vedno. Tudi vpletanje v odnos z mojim fantom mi ni vedno všeč.

V katerih primerih te starš objame, poljubi?

Objame, poljubi me pogosto in tudi sama dam pobudo za to. Poseben razlog niti ni nujen, to je bolj izraz najine ljubezni drug do drugega.

Kako doživljaš tako vrsto kontakta?

Taka vrsta kontakta mi nudi tolažbo, toplino in mi veliko pomeni.

Kdaj je nazadnje prišlo do tega stika in zakaj?

Nazadnje je do takega kontakta prišlo nekaj dni nazaj, ko je prišel iz službe, ni bilo posebnega povoda.

Kako pokažeš svojemu staršu, da mu zaupaš?

Zaupam mu marsikateri problem, vprašam ga za nasvet.

Na kakšen način ti starš izkazuje, da ti zaupa?

Pusti me samo doma, prepusti mi skrb za psa, sestri, ne omeji mi časa na telefonu, spusti me na zabavo.

Ali poveš staršu o svojih občutkih?

Včasih ja, včasih ne.

Na kakšen način starš odreagira na to?

Odvisno od situacije, največkrat me potolaži z objemom in mi da nasvet, kako situacijo rešiti.

Ko potrebuješ pomoč ali nasvet, ti je lahko pristopiti k staršu in začeti pogovor ali čutiš kakšne zadržke? Če slednje, kakšne?

Odvisno od tega, za kaj potrebujem nasvet, če je to nekaj, kar si želim narediti, a se ne sklada z njegovimi načeli, mu tega niti omenila ne bom.

Komu se v težkih situacijah najlažje zaupaš?

Fantu ali najboljšemu prijatelju, staršem malo težje a vseeno zelo pogosto.

Na lestvici od 1 do 5 (kjer ena pomeni čisto nič, pet pa pomeni popolnoma) kako bi ocenila, v kolikšni meri lahko izraziš svoje mnenje?

2,75.

Imaš občutek, da si starš vzame čas in te posluša?

Da.

Po čem to sklepaš?

Odloži svoje delo in pogosto tudi poskrbi, da naju pri pogovoru ostali ne motijo; med pogovorom je potrpežljiv.

Ali te starš vključi, ko se o nečem odloča? Če da, kako?

Včasih. Vpraša me za mnenje, če imam druge načrte, ali kaj takega.

Kadar sta s staršem skupaj, ali se veliko pogovarjata ali sta veliko časa ločena in vsak počne svoje?

Čisto odvisno od dneva, včasih sva tiho, včasih ves čas govoriva.

Kje in kdaj se najpogosteje pogovarjata?

Ko greva skupaj na sprehod ali na počitnice.

Katere so teme, o katerih ti je neprijetno govoriti s svojim staršem?

Golota.

Zakaj meniš, da ti je o teh temah težko govoriti z njim?

Ker vem, da bo začel dajati banalne primere, s katerimi me hoče iritirati.

Kadar se ne držiš dogovora, kako to rešite, kakšne so posledice?

Odvisno je, kakšna je bila naloga. Če je nepomembna, se le malce jezijo, sicer mi tudi odvzamejo kakšno boniteto.

Si bila kdaj kaznovana, pa nisi vedela, zakaj? Ali mi lahko opišeš ta dogodek?

Ne spomnim se, da bi se to kdaj zgodilo.

Prosila bi te, da se spomniš zadnjega konflikta, ki si ga imel s staršem. Mi ga lahko opišeš (razlogi zanj, kako je potekal)?

On je bil prepričan, da sem nekaj rekla izredno nespoštljivo, jaz sem bila prepričana, da je bil on nespoštljiv do mene. Zvečer me je poklical v sobo in pogovorila sva se.

Kako si se takrat počutila?

Prizadeto.

Ali sta ga rešila? Če da, kako?

Da, razjasnila sva si situacijo in se pogovorila o njej in o najinih pričakovanjih in razmišljanjih.

Zaradi česa se največkrat spreta?

Zaradi neenakih vrednot in prepričanj.

Kaj meniš, se z leti število konfliktov med tabo in staršem zmanjšuje ali povečuje? Zakaj je po tvojem mnenju tako?

Povečuje. Ker spoznavam nove stvari in se moja miselnost oblikuje po svoje in je zato vedno bolj drugačna od njegove.

Kateri konflikt s staršem ti je najbolj ostal v spomin? Zakaj ravno temu pripisuješ velik pomen?

Ni specifičnega konflikta.

INTERVJU: mladostnik »E«

Kako bi opisal vajin odnos s staršem?

V zadnjem času se je izboljšal. Več mi pusti, več se pogovarjava. Z očetom se bolje razumeva, ko nje ni.

Kako se z leti spreminja?

Boljši je ravno zaradi tega, ker mi več dovoli in se bolje razumeva. Na živce mi gre, ker me obravnava tako kot brata, ki je 6 let mlajši, kot, da sem otrok. Zdaj mi je v redu it domov, prej sem bil raje v šoli in s prijatelji kot da bi šel domov, ker smo se samo kregali.

Kako si z odnosom zadovoljen?

Zaenkrat sem zadovoljen.

Kaj si želiš, da bi se v vajinem odnosu spremenilo?

Da bi mi več zaupala, da bi lahko več ven hodil. Pa mislim, da se jaz bolj trudim za najin odnos kot ona. Nikoli ne poskusi, da bi mi za en teden zaupala in bi videla, kako bi bilo.

Na kakšen način te starš bodri, spodbuja?

Me spodbuja, pomaga mi za šolo, karkoli potrebujem mi poskusi omogočiti, posluša me. Tudi, ko sem še treniral atletiko me je spodbujala. Edino mi ni všeč, ker me ne podpirajo starši finančno, recimo za izpit za avto, ko bom delal, da bi mi dali nekaj denarja zraven. Ona ne verjame vame toliko, da bom uspel. Ona misli, da jaz preveč sanjam in igrice igram.

Za katere stvari te pohvali, za katere nagradi?

Včasih me. Za kakšno oceno, če naredim letnik brez popravnih. Pač tko z besedami, ni materialno.

Katere tvoje želje in potrebe tvoj starš upošteva in katerih ne, a si želiš, da bi jih?

Da bi več hodil ven. Saj me posluša veliko ampak me ne upošteva na primer, ko rečem, da bi rad imel motor pa izpit. Ko bom polnoleten se bo verjetno tudi to spremenilo. Zdaj si veliko sam zaslužim in si potem sam kupim, prej sem bil mogoče malo razvajen. Dovolj mi, da si kupim, ampak si moram sam ali pa mi da kaj malega zraven.

V katerih primerih te starš objame, poljubi?

Na družinskih srečanjih.

Kako doživljaš tako vrsto kontakta?

Ne pomeni mi veliko, ker se mi zdi, da se s tem samo šali.

Kdaj je nazadnje prišlo do tega stika in zakaj?

Zdaj, ko smo se začeli pogovarjati, ker smo bili skozi skupaj doma na primer, me tako iz fore objame kdaj.

Kako pokažeš svojemu staršu, da mu zaupaš?

Napišem ji s kom grem ven, kdaj pridem domov, vse ji povem, ko grem ven.

Na kakšen način ti starš izkazuje, da ti zaupa?

Mi bolj ne zaupa. Ker me vedno sprašuje kje sem, s kom sem in nikoli mi ne verjame. Sem se lagal in se nisem držal, kar sva se dogovorila in sem izgubil zaupanje. Je malo boljše, ker se mal bolj držim teh obljub. Pa vedno govori, da imamo slabo družbo, pa jih sploh ne pozna, ker sem jih na novo spoznal, ko sem prišel v srednjo šolo in jih na videz obsoja. Isto je za punco mislila, da je slaba družba, ampak je zdaj v redu. In tudi, če se trudim, da pa pridem domov ob točni uri je pač vse normalno in mi še vedno ne zaupa.

Ali poveš staršu o svojih občutkih?

Ne, to imam bolj zase.

Na kakšen način starš odreagira na to?

Nekaj časa me pusti pri miru, potem pa začne drezat vame.

Ko potrebuješ pomoč ali nasvet, ti je lahko pristopiti k staršu in začeti pogovor ali čutiš kakšne zadržke? Če slednje, kakšne?

To lahko, brez problema.

Komu se v težkih situacijah najlažje zaupaš?

Kolegom, na koncu šele mama, če je res hudo.

Na lestvici od 1 do 5 (kjer ena pomeni čisto nič, pet pa pomeni popolnoma) kako bi ocenil, v kolikšni meri lahko izraziš svoje mnenje?

4.

Imaš občutek, da si starš vzame čas in te posluša?

Včasih ja, včasih ne, odvisno kakšen dan ima mama.

Po čem to sklepaš?

Ker je kdaj tečna ali pa vidim, da je odsotna in vidim, da ji ni do tega, da bi se pogovarjala.

Ali te starš vključi, ko se o nečem odloča? Če da, kako?

Jih sprejema bolj brez mene. Recimo za dopust poleti, splanira brez mene in mi potem zadnjo sekundo pove in me s tem kao preseneti.

Kadar sta s staršem skupaj, ali se veliko pogovarjata ali sta veliko časa ločena in vsak počne svoje?

Veliko se pogovarjava. Je odprta za pogovor.

Kje in kdaj se najpogosteje pogovarjata?

Ko greva kdaj skupaj ven ali pa, če greva skupaj na kosilo, če cel dan preživiva skupaj.

Katere so teme, o katerih ti je neprijetno govoriti s svojim staršem?

Spolnost. Mama se izogiba se temu pogovoru, meni je pa tudi bedno.

Zakaj meniš, da ti je o teh temah težko govoriti z njim?

Ker mi je nerodno, sram me je.

Kadar se ne držiš dogovora, kako to rešite, kakšne so posledice?

Dobim kakšno kazen, ni tako hudo ampak so. Recimo, da ne smem ven hodit, če je res hudo mi vzame telefon. Ko sem pobegnil ponoči ven, ker mi ni pustila, me je klicala in nisem dvignil in potem cel teden ni govorila z mano in je bil spet petek in sem isto naredil in se je isto ponovilo. In karkoli sem ji rekel, ker sem se hotel pogovarjati, me je ignorirala.

Si bil kdaj kaznovan, pa nisi vedel, zakaj?

Ja, velikokrat. Mi je povedala, kaj naj bi bilo, ampak nisem razumel, kaj misli s tem.

Ali mi lahko opišeš ta dogodek?

Ne spomnim se točno.

Prosila bi te, da se spomniš zadnjega konflikta, ki si ga imel s staršem. Mi ga lahko opišeš?

Potem sem ji razložil situacijo in je bilo v redu in se je začela tudi z njim pogovarjat.

Kako si se takrat počutil?

Počutil sem se slabo.

Ali sta ga rešila? Če da, kako?

Zaradi tega sva se skregala, ker je mojega kolega očim vrgel ven iz stanovanja in ni imel kje spat in mi je zadnjo sekundo rekel, tako že zvečer, ob 11, če lahko danes pri meni spi in sem ga pripeljal domov in sem ji povedal, da je prišel in sva se skregala, ker ji to ni bilo ok.

Zaradi česa se največkrat spreta?

Šola, prijatelji, ker so kao slaba družba ali pa zaradi brata včasih tudi.

Kaj meniš, se z leti število konfliktov med tabo in staršem zmanjšuje ali povečuje?

Zdaj so manj pogosti.

Zakaj je po tvojem mnenju tako?

Ker se več pogovarjam z njimi, mi tudi več zaupa kot včasih ampak še vedno ne veliko in ker sem več doma, ker je punca pri meni.

Kateri konflikt s staršem ti je najbolj ostal v spomin?

Ko je jokala zaradi mene in mi je zelo hudo, ko jo vidim, kako joka, ne spomnim se zakaj sva se skregala, vem samo, da je bila razočarana, ker sem videl.

Zakaj ravno temu pripisuješ velik pomen?

Ker mi je bilo hudo, ko sem jo videl, kako joka.

INTERVJU: starš »F«

Kako bi opisali vaš odnos z mladostnikom?

Rekla bi, da je v redu, ni slabo. Se zavedam, da bi lahko bil boljši ampak glede na to, da je najstnik in misli, da se je cel svet proti njemu obrnil, mislim, da je najin odnos dober.

Kako se z leti spreminja?

Mladostnik odrašča in drugače gleda na stvari in se zato tudi najin odnos izboljšuje.

Kako ste z odnosom zadovoljni?

Sem zadovoljna tako kot je.

Kaj želite, da bi se v vašem odnosu spremenilo?

Da bi postal mladostnik bolj odgovoren in bi potem bilo vse lažje, bolj bi mu zaupala, bila bolj mirna.

Ali zase menite, da v dovolj veliki meri mladostnika spodbujate, ga pohvalite ali nagradite?

Ja. Kar je za pohvalit, vedno pohvalim. Ko mi pokaže kakšne izdelke, jih pogledam in pohvalim, pokažem še drugim in mu povem, da sem jih pokazala drugim in da so bili tudi njim všeč. Če se mi pa zdi, da ni naredil tako zelo dobro, da vem, da lahko bolje, potem se ne pretvarjam ampak mu dam iskren komentar. Nagrajevala pa ga nikoli nisem.

Katere želje in potrebe mladostnika upoštevate?

Jih kar upoštevam. Je odvisno, kaj je. Na primer, ne bom mu finančno pomagala, da naredi izpit za motor, ker vem, da ni toliko odgovoren, da si bo dal čelado na glavo ampak, če to hoče, ve, da si mora sam zaslužiti in tudi ve, da meni to ni najbolj prav ampak je vseeno njegova odločitev, ko bo dovolj star. Ni zahteven, ni razvajen, tako, da nimamo težav, da bi preveč hotel. Kar je potrebno pa mu omogočimo.

Ali mladostnika objamete ali poljubite?

Ne. Že, ko je bil mlajši je hodil dva metra pred mano, da ga slučajno ne bom objela, ko sva se poslovila. Nerodno mu je in zato tega niti ne počnem.

Kdaj sta ga nazadnje in kakšna je bila priložnost?

Za njegov rojstni dan, lani.

Kako po vaši oceni doživlja tako vrsto kontakta?

Nerodno in neprijetno mu je.

Kako mladostniku pokažete, da mu zaupate?

Da se zanimam kje je, s kom je, ga ne nadziram glede šole, ker vem, da sam ve, kaj mora.

Na kakšen način vam mladostnik pokaže, da vam zaupa?

Veliko mi pove, o vsem možnem se pogovarjava in vem, da ne skriva stvari pred mano ampak mi jih pove.

O katerih svojih čustvih se z mladostnikom pogovorite?

O vseh. O zaljubljenosti, ljubezni in tudi, ko je žalosten, ko vidim, da ga kaj muči, se o tem pogovorimo.

Kako mladostnik odreagira na to?

Se pogovarja z mano, je navajen, da se vedno pogovorimo, pričakuje pogovor.

Ali menite, da se mladostnik obrne na vas, ko potrebuje nasvet ali pomoč?

Ja. Se je pa že tudi zgodilo, da je bilo videti, da ga nekaj muči in se ni sam obrnil name ampak sem bila jaz tista prva, ki sem šla do njega in se pogovorila in mu potem svetovala, kolikor sem lahko.

Na koga se po vašem mnenju mladostnik v težkih situacijah najprej obrne?

Odvisno od situacije. Ampak mislim, da se name obrne večkrat kot na moža.

Kadar sprejemate odločitve, v kolikšni meri dovolite mladostniku, da izrazi svoje mnenje in vam pomaga pri odločitvi.

Če so to odločitve, ki vključujejo njega, lahko vedno pove svoje mnenje in bo upoštevano. Če so to odločitve, ki jih sprejemava midva z možem, lahko tudi pove svoje mnenje ampak bo upoštevan v manjši meri.

Katere so zadeve, o katerih se mladostnik lahko sam odloči?

Izbira šole, družbe, kako si razporeja obveznosti, hobiji.

Kadar sta skupaj z mladostnikom, ali se veliko pogovarjata ali sta veliko časa ločena in vsak počne svoje?

Vedno se veliko pogovarjava, ker se zaradi mojega delovnika kakšen teden tudi zelo malo vidiva.

Kje in kdaj se najpogosteje pogovarjata?

Kuhinja in dnevna soba, ko sva oba tam.

V katerih situacijah ste dobili občutek, da se je bilo mladostniku težko o nečem pogovarjati z vami?

Kadar je vedel, da je nekaj naredil narobe. Ko sem enkrat jokala, ker me je res prizadel, mu je bilo zelo hudo in ga je razžiralo in se je težko pogovarjal z mano, dokler se ni pomirila situacija. Drugače mislim, da se mu ni bilo težko o čemerkoli pogovarjati. Razen o spolnosti, se niti nikoli nisva kaj veliko, ampak je bilo obema nerodno.

Zakaj menite, da je tako?

Imel je občutek krivde in ga je žrlo, ko je videl, kako se jaz ob tem počutim. Glede spolnosti pa to, ker se mu je nerodno o tem pogovarjati z mamo.

Kakšen sistem imate, če se mladostnik ne drži dogovora?

Ni tako, da imamo kazni. Se pogovorimo. Sem mu že vzela telefon ampak to je bilo kot, da bi mu vzela srce. Nimamo nekega sistema, sproti rešujemo.

Prosila bi vas, da se spomnite zadnjega konflikta, ki sta ga imela z mladostnikom. Mi ga lahko opišete?

To je bilo ta teden, ko sem imela prost dan. In sem zjutraj opazila, da še ni šel v šolo. In sem ga šla buditi in ni vstal in sem šla še enkrat in je rekel, da bo manj škode, če danes ne gre, ker je lahko vprašan in sem mu rekla, da se takih stvari ne pove zjutraj ampak, da se pogovorimo prej in je bila ihta. In sem vzela psa in sva šla na sprehod in sem upala, da se sam prav odloči.

Kako ste se takrat počutili?

Živčna sem bila. Zame so takšne situacije zelo, zelo stresne in moram ven.

Ali sta konflikt razrešila? Če da, kako?

Ko sem se vračala, sem si res želela, da je šel in ko sem prišla domov sem videla, da so vrata od njegove sobe odprta in sem bila zelo vesela, da se je tako odločil. Saj on ve, da mu bom takšne odločitve prepuščala, ker mu glede šole zaupam ampak se moramo pogovarjati o tem, mora mi povedati kako in zakaj.

Kaj je tisto, zaradi česar se največkrat spreta?

Šola in izhodi.

Kaj menite, se z leti število konfliktov med vami in mladostnikom zmanjšuje ali povečuje?

Zmanjšuje.

Zakaj mislite, da je tako?

Odrašča in res vidi drugače, razmišlja drugače, se že spomni za nazaj, zakaj pa nekaj ni bilo dobro in se zna bolje odločit.

Kateri konflikt z mladostnikom vam je najbolj ostal v spominu?

Mislím, da je bilo istočasno kot to, da je prišel domov ponoči in je potem na skrivaj spet odšel. Ampak potem je bilo še nekaj ali je nekaj odgovoril ali užalil, se ne spomnim in se ga v grozni jezi in žalosti udarila. Prvič se je to zgodilo in sem ga parkrat.

Zakaj ravno temu pripisujete velik pomen?

Ker sem bila res prizadeta in ko sem ga udarila ni reagiral, niti drugič niti se ni branil ali se pokríl z roko, nič samo stal je in čakal in sem nehala in bila žalostna.

8.5. Oprto kodiranje

ODPRTO KODIRANJE INTERVJU A

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A1	S svojo mladostnico imam lep odnos.	Dober odnos	odnos mladostnik/starš
A2	Razumeva se	Medsebojno razumevanje	odnos mladostnik/starš
A3	veliko časa preživiva skupaj	Skupno preživljanje časa	odnos mladostnik/starš
A4	veliko se pogovarjava.	Pogosta komunikacija	komunikacija
A5	Z leti se je najin odnos poglobil	Izboljšanje odnosa z leti	*odnos mladostnik/starš
A6	se lahko pogovarjava tudi bolj resne teme.	Pogovor o resnih temah	komunikacija
A7	Z odnosom sem zelo zadovoljna.	Zadovoljstvo z odnosom	odnos mladostnik/starš
A8	Želim si, da bi odnos ostal takšen kot je	Želje po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/starš
A9	ne bi čisto nič spremenila.	Želje po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/starš
A10	Upam, da si bova ostali tako blizu tudi, če bo šla kam drugam študirat.	Želje po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/starš
A11	hčerko v dovolj veliki meri spodbujam.	Spodbujanje mladostnika	odnos mladostnik/starš
A12	Kadar je uspešna jo tudi pohvalim.	Pohvale ob uspehu	odnos mladostnik/starš
A13	Veselím se njenih uspehov.	Veselje ob uspehu	odnos mladostnik/starš
A14	Ne kupujem ji nagrad ali kaj takega	Brez nagrajevanja	struktura družine
A15	nikoli nismo bili navajeni početi.	Brez nagrajevanja	struktura družine
A16	ji kupim, če si kaj res zaželi	Upoštevanje želja in potreb	odnos mladostnik/starš
A17	dodam, da je to za nagrado za tisto pa tisto.	Utemeljitev materialnih daril	struktura družine
A18	Ni razvajena	Ne-razvajenost	odnos mladostnik/starš
A19	ne prosi za kakšne velike stvari.	Skromnost	odnos mladostnik/starš
A20	jo grem tudi iskat	Upoštevanje želja in potreb	odnos mladostnik/starš
A21	Verjetno ji ne ustrežem vsega, kar si želi	Upoštevanje želja in potreb	odnos mladostnik/starš
A22	hčerko objamem tako ob veselih, pa tudi žalostnih novicah.	Objem v veselju in žalosti	odnos mladostnik/starš
A23	sem jo nazadnje objela, ko je naredila izpit za avto.	Zadnji objem	odnos mladostnik/starš
A24	Tako vrsto kontakta doživlja kot srečna.	Pomen objemov	odnos mladostnik/starš
A25	jaz ji povem, da ji zaupam	Ubesediti zaupanje	zaupanje
A26	ona pove meni.	Ubesediti zaupanje	zaupanje

A27	mi vse pove, kar je dobrega in kar je slabega	Izkazovanje zaupanja z odkritimi pogovori	zaupanje
A28	Pogovarjava se o vseh čustvih.	Pogovor o čustvih	komunikacija
A29	Tudi, ko je žalostna na primer to pove ali jezna.	Pogovor o čustvih	komunikacija
A30	ji to veliko pomeni, da mi lahko vse pove	Odprt in zaupljiv starš	zaupanje
A31	se nikoli nisem razburjala, ne glede na to, kaj je bilo.	Ohranjanje mirnosti	zaupanje
A32	Kadar hčerka potrebuje nasvet ali pomoč, se vedno obrne name.	Iskanje pomoči in nasveta pri staršu	zaupanje
A33	V težkih situacijah se najprej obrne na mene.	Prvi zaupnik	zaupanje
A34	ljubezenske ali pa prijateljske zadeve, verjetno vedo njene prijateljice pred mano.	Prvi zaupnik	zaupanje
A35	Name se glede teh zadev obrača potem, če je hudo.	Klic v sili	zaupanje
A36	vprašam, kakšno je njegovo mnenje.	Iskanje drugega mnenja	zaupanje
A37	Pogosto mi pomaga pri odločitvah. Odvisno od situacije	Pomoč pri odločitvah	zaupanje
A38	Zdaj, ko je polnoletna, se lahko o vseh zadevah odloči sama.	Samostojnost po polnoletnosti	*odnos mladostnik/starš
A39	je in še vedno bo spraševala, kaj si mislim jaz.	Iskanje drugega mnenja	zaupanje
A40	Veliko se pogovarjava	Pogosta komunikacija	komunikacija
A41	največkrat ob večerih	Čas pogovorov	komunikacija
A42	v njeni sobi.	Prostor komunikacije	komunikacija
A43	Čez dan tudi govoriva ampak tako, bolj splošne zadeve, šola, obveznosti.	Pogovor o tekočih zadevah	komunikacija
A44	je imela probleme v šoli.	Težave mladostnice	komunikacija
A45	Ni se počutila sprejeto, počutila se je manj vredno.	Občutek manjvrednosti, nesprejetosti	komunikacija
A46	sem morala vrtati v njo, da sem izvedela, kaj jo dejansko muči.	Vzrok za stisko pri komunikaciji	komunikacija
A47	da je želela težave rešiti sama.	Želja po samostojnem reševanju težav	komunikacija
A48	Ni želela nikogar obremenjevati.	Želja po samostojnem reševanju težav	komunikacija
A49	Dogovorov se je vedno držala	Upoštevanje dogovorov	odnos mladostnik/starš
A50	ni bilo potrebno kaznovati.	Brez kaznovanja	reševanje konflikta
A51	se ne spomnim, zakaj in kdaj sva se nazadnje skregali.	Zadnji konflikt	konflikt
A52	se kdaj sporečeva zaradi različnih mnenj.	Različna mnenja	konflikt
A53	da se zmanjšuje.	Zmanjševanje števila konfliktov.	konflikt
A54	Se že prej nisva kregali.	Malo konfliktov v preteklosti	konflikt
A55	So bile zadeve, da ji nisem kaj dovolila, da si kupi ali pa da mora spat ali delat za šolo	Prepovedi in naloge	struktura družine
A56	ampak se nisva skregali, to je šlo hitro mimo.	Reševanje težav brez prepira	reševanje konfliktov
A57	bolje razume stvari	Spremembe v dojemaju	*odnos mladostnik/starš

A58	večjih konfliktov res nikoli nisva imeli.	Brez večjih konfliktov	konflikt
------------	---	------------------------	----------

ODPRTO KODIRANJE INTERVJU B

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
B1	Z mamu imava kar v redu odnos.	Dober odnos	odnos mladostnik/starš
B2	bolj blizu, kot katera moja prijateljica s svojo mamu	Dober odnos	odnos mladostnik/starš
B3	mi je všeč, da ji lahko povem stvari	Odprtost za pogovor	komunikacija
B4	ne, da me je strah iti domov ali pa strah, kaj mi bo rekla.	Brez strahu pred reakcijo staršev	zaupanje
B5	Z leti se mi zdi, da se izboljšuje.	Izboljšanje odnosa z leti	*odnos mladostnik/starš
B6	Odkar sem polnoletna,... mi oba starša bolj zaupata.	Izboljšanje zaupanja po polnoletnosti	zaupanje
B7	nisem veljala za problematičnega otroka	Brez večjih problemov v preteklosti	odnos mladostnik/starš
B8	že od nekdanj lep odnos tako z mamu kot z očetom.	Dober odnos s starši že v preteklosti	*odnos mladostnik/starš
B9	zelo zadovoljna.	Zadovoljstvo z odnosom	odnos mladostnik/starš
B10	se tudi z njimi dobro razume.	Starši in mladostnikovi vrstniki	odnos mladostnik/starš
B11	Mama me vsakodnevno podpira.	Podpora starša	odnos mladostnik/starš
B12	Predvsem zdaj, ko imam veliko stvari v šoli	Podpora starša	odnos mladostnik/starš
B13	Če imam kakršnekoli težave ji povem in vem, da me bo stoprocentno poslušala.	Pripravljenost starša za pogovor	komunikacija
B14	Za vse kar je dobrega.	Pohvale	odnos mladostnik/starš
B15	Za dobre ocene, da sem naredila izpit za avto, da sem lepo pospravila.	Pohvale	odnos mladostnik/starš
B16	saj dobim stvari, ampak ni to kot nagrada	Brez nagrajevanja	struktura družine
B17	če je starš rekel moji želji ne, je to zame pomenilo ne	Jasno postavljene meje	struktura družine
B18	se nisem prepirala.	Brez preprirov	konflikt
B19	Pohvali, mi čestita in objame	Izkazovanje čustev	odnos mladostnik/starš
B20	kadar dobim kako lepo oceno.	Priložnost za objem	odnos mladostnik/starš
B21	To še vedno počne	Stalni objemi	odnos mladostnik/starš
B22	Objame pa me tudi, ko imam slab dan.	Priložnost za objem	odnos mladostnik/starš
B23	Iskren objem je zame tisti, ki je nekaj najlepšega.	Zadovoljstvo ob objemu	odnos mladostnik/starš
B24	ko sem naredila pred 1 mesecem izpit za avto.	Zadnji objem	odnos mladostnik/starš
B25	Želim si, da bi več časa preživela z mamu«	Želja po spremembah v odnosu	* odnos mladostnik/starš
B26	bi na primer šle nakupovat, kakšen izlet.	Želja po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/starš
B27	ji povem skoraj vse.	Odkritost	komunikacija
B28	Kakšnih skrivnosti ji ne govorim, ker je to med nami s prijateljicami	Starši in mladostnikovi vrstniki	odnos mladostnik/starš
B29	da mi pove kaj iz osebnih izkušenj	Vključevanje osebnega	komunikacija
B30	vedno rada prisluhnem.	odprtost	komunikacija

B31	Staršu zaupam praktično skoraj vse.	Trdno zaupanje	zaupanje
B32	Od šolskih stvari do ljubezenskih.	Pogovor o vseh temah	komunikacija
B33	Če sem dobre volje ali slabe.	Pogovor o vseh čustvih	komunikacija
B34	Še posebej takrat, kadar potrebujem kakšen nasvet.	Iskanje nasveta pri staršu	zaupanje
B35	mi je vedno pripravljen pomagati.	Pomoč starša	odnos mladostnik/starš
B36	Posebnih zadržkov nimam.	Brez zadržkov	komunikacija
B37	včasih potrebujem kakšen dan, da najprej sama pri sebi razčistim stvari. ali sploh je takšen velik problem kot mislim	Potreba po času zase	komunikacija
B38	Najlažje se zaupam mami.	Starš kot zaupnik	zaupanje
B39	Svoje mnenje vedno lahko izrazim na glas	Izražanje mnenj	struktura družine
B40	ga tudi argumentiram	Izražanje mnenj	struktura družine
B41	5.	Izražanje mnenj	struktura družine /starš
B42	Mama si vedno vzame čas in mi prisluhne	Pripravljenost starša za pogovor	komunikacija
B43	se takrat usedeva na mojo posteljo in se pogovarjava.	Prostor komunikacije	komunikacija
B44	Kadar se starš o čem odloči, me vpraša za mnenje.	struktura družine	odnos mladostnik/starš
B45	Če pa so odločitve, ki se tičejo mame in očeta pa, je odločitev njuna.	struktura družine	odnos mladostnik/starš
B46	Kadar sva s staršem skupaj, se veliko pogovarjava.	Pogostost komunikacije	komunikacija
B47	o vseh aktualnih stvareh, velikokrat o šoli, naši družini	Pogovor o vseh temah	komunikacija
B48	Kraj pogovora ni stalen.	Prostor komunikacije	komunikacija
B49	kjer pač sva skupaj. V kuhinji, avtu, na vrtu.	Prostor komunikacije	komunikacija
B50	Največkrat se pogovarjava zvečer ali med vikendom, ko imava obe več časa.	Čas pogovorov	komunikacija
B51	Ni takšne teme, o kateri se ne bi želela pogovarjati z mamo.	Pogovor o vseh temah	komunikacija
B52	Rada se pogovarjam o vsem	Pogovor o vseh temah	komunikacija
B53	sem zelo odprt tip človeka.	Odprtost	komunikacija
B54	Dogovorov sem se vedno skušala držati.	Držanje dogovorov	odnos mladostnik/starš
B55	Kadar pa nisem mogla, ... sem poklicala in sporočila razlog.	Obveščanje staršev	odnos mladostnik/starš
B56	Če kaj nisem naredila prav, sem se s starši pogovorila.	Pogovor kot strategija reševanja konfliktov	reševanje konfliktov
B57	Nikoli.	Kaznovanje	reševanje konfliktov
B58	Nisva se nič skregali.	Brez konfliktov	konflikt
B59	Ne prihaja do konfliktov	Brez konfliktov	konflikt
B60	možno je, da se ne strinjava	Nestrinjanje	konflikt
B61	se ne kregava.	Brez konfliktov	konflikt
B62	Z leti se število tistih manjših konfliktov definitivno zmanjšuje	Zmanjševanje števila konfliktov	konflikt
B63	menim, da sem že dosti stara, da znam v določenih situacijah trezno razmišljati.	Razlogi za zmanjševanje števila konfliktov	konflikt
B64	Do nekega večjega konflikta med mano in mamo nikoli ni prišlo.	Brez večjih konfliktov	konflikt

B65	se ga sploh ne spomnim.	Brez konfliktov	konflikt
------------	-------------------------	-----------------	----------

ODPRTO KODIRANJE INTERVJU C

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
C1	lep odnos	Dober odnos	odnos mladostnik/starš
C2	delno že prijateljski, mentorski, delo še vedno starševski, avtoritativni.	Mentorski in avtoritativni odnos	odnos mladostnik/starš
C3	Rada sva drug ob drugem	Medsebojna naklonjenost	odnos mladostnik/starš
C4	je treba do tega mladostnico nekoliko vzpodbudit	Spodbujanje mladostnika	odnos mladostnik/starš
C5	ko enkrat preživljava čas skupaj, nama je lepo.	Zadovoljstvo v skupnem preživljanju časa	odnos mladostnik/starš
C6	podoben smisel za humor in to naju dobro povezuje.	Enak smisel za humor	odnos mladostnik/starš
C7	Zaradi precejšnih šolskih obveznosti je prilik za druženje malo	Malo skupnega prostega časa	odnos mladostnik/starš
C8	ko pa so, mladostnica kljub temu želi čas preživljati po svoje, kar včasih privede do konflikta.	Občasni konflikti zaradi različnih želj	konflikt
C9	mladostnica želi peljati življenje po svoje	Želje po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/starš
C10	v polnosti še ni mogoče, ker je še finančno in tudi drugače še odvisna od staršev.	Finančna odvisnost mladostnika od staršev	odnos mladostnik/starš
C11	Na nekih področjih so razhajanja večja, na drugih se zblížujemo.	Razhajanja in zblíževanja med staršem in mladostnikom	*odnos mladostnik/starš
C12	Glede odprtosti, se je odnos zelo izboljšal	Čedalje bolj odprt odnos	*odnos mladostnik/starš
C13	povemo si veliko, brez velikih skrivalnic.	Odkrita komunikacija	komunikacija
C14	Želim si, da bi mladostnica izražala in imela več spoštovanja do staršev.	Želje po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/starš
C15	To bi se izražalo v izboru besed, načinu komunikacije, samoiniciativi pri hišnih zadolžitvah in pravočasnemu ter vestnemu izvajanju nalog, četudi se z njimi ne strinja.	Želje po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/starš
C16	jo ne vzpodbujam dovolj, pohvalim pa sploh ne.	Premalo vzpodbude in pohval	odnos mladostnik/starš
C17	Se trudim, a mi ne gre najbolje.	Neuspeh kljub trudu	odnos mladostnik/starš
C18	Nagrajevanje, v smislu finančnih vzpodbud ni v navadi v naši družini	Brez nagrajevanja	struktura družine
C19	če so utemeljene potrebe, starši vedno pomagamo delno ali v celoti.	Finančna pomoč staršev	odnos mladostnik/starš
C20	Upoštevam potrebe po zasebnosti, kolikor je v naši majhni hiši to mogoče.	Upoštevanje želja in potreb	odnos mladostnik/starš
C21	Želje glede izhodov ali nekih daljših odsotnosti, potovanj, omejimo glede na našo starševsko presojo o primernosti, družbi, tveganjih.	Upoštevanje želja mladostnika po starševski presoji	struktura družine
C22	Objemov je veliko	Veliko objemov	odnos mladostnik/starš

C23	poljubov malo manj.	Manj poljubov	odnos mladostnik/starš
C24	Nazadnje to čisto spontan objem ob snidenju po prihodu domov.	Zadnji objem	odnos mladostnik/starš
C25	Zelo ga potrebuje in ji je všeč.	Potreba po objemu	odnos mladostnik/starš
C26	Glede šolskega uspeha ima popolno zaupanje, ne izvaja nikakršnega nadzora in vse verjameva na besedo.	Zaupanje glede šole	zaupanje
C27	zaupanje tudi upravičuje.	Mladostnik upravičuje zaupanje glede šole	zaupanje
C28	Glede samostojnega bivanja doma ji zaupava in ne urejava kakšnih kontrol.	Zaupanje glede samostojnega bivanja doma	zaupanje
C29	Zaupava ji tudi skrb za mlajše sestre in še mlajše sestrične	Zaupanje glede skrbi za sestre, sestrične	zaupanje
C30	Zaupava ji izvedbo komunikacije z zunanjimi osebami, starimi starši, učitelji.	Zaupanje glede komunikacije z drugimi odraslimi	zaupanje
C31	vpraša po mnenju za zares pomembne stvari.	Iskanje mnenja	zaupanje
C32	O jezi, veselju, zaljubljenosti in ljubezni.	Pogovor o čustvih	komunikacija
C33	Glede jeze je trd oreh	Pogovor o čustvih	komunikacija
C34	se zaveda njenih pomanjkljivosti	Zavedanje svojih pomanjkljivosti	*odnos mladostnik/starš
C35	ne kaže volje po spremembah.	Malo volje do sprememb	*odnos mladostnik/starš
C36	pogovor pogosto vodi do verskih vprašanj, kjer nikdar ni enostavno.	Nestrinjanje glede vere	odnos mladostnik/starš
C37	dobro sprejema najin zgled, ga ima za visok cilj	Starševski odnos kot cilj	odnos mladostnik/starš
C38	ne sprejema vrednot v času zaljubljenosti.	Ne sprejemanje vrednot staršev v času zaljubljenosti	odnos mladostnik/starš
C39	Da.	Iskanje pomoči in nasveta pri starših	zaupanje
C40	Ovisno, lahko na očeta ali mamo.	Starš kot zaupnik	zaupanje
C41	Sedaj, ko je zaljubljena, se najbrž najprej obrne na fanta.	Prvi zaupnik	zaupanje
C42	Ima tudi teto, ki ji zaupa in se zagotovo tudi z njo kdaj pogovori	Prvi zaupnik	zaupanje
C43	Poslušava, pretehtava in se nato sama odločiva.	Sprejemanje odločitev	struktura družine
C44	Za družino odločava starša in nekako ne gre pričakovati, da bi to nalogo predala komu od otrok.	Sprejemanje odločitev	struktura družine
C45	O oblačilih, no, skoraj.	(Samo)odločanje	struktura družine
C46	O prehrani, spet, skoraj.	(Samo)odločanje	struktura družine
C47	O izboru prijateljev.	(Samo)odločanje	struktura družine
C48	O literaturi, filmih.	(Samo)odločanje	struktura družine
C49	O smeri študija.	(Samo)odločanje	struktura družine
C50	Je precej jasno, kdaj sva zares skupaj in kdaj ne.	Prisotnost v času in prostoru	odnos mladostnik/starš
C51	Ko sva skupaj, to vključuje pogovor.	Čas pogovorov	komunikacija
C52	Če sva samo lokacijsko skupaj, to zares še ne pomeni, da sva skupaj.	Odtujenost	odnos mladostnik/starš

C53	Če se dogovoriva, da bova kaj skupaj naredila, to narediva zares skupaj.	Dogovor o skupnih dejavnostih	odnos mladostnik/starš
C54	Sva pa oba individualista, kar pomeni, da je tovrstnih del zares bolj malo.	Individualist	odnos mladostnik/starš
C55	Popoldne, doma.	Čas pogovorov	Komunikacija
C56	Ob skupnih družinskih obrokih in med družinsko molitvijo.	Čas pogovorov	komunikacija
C57	na skupnih počitnicah.	Čas pogovorov	komunikacija
C58	Ko pogovor nanese na teme, kjer ve, da imam zelo razdelano mnenje, s katerim se mogoče celo strinja, a ji predstavlja moja pot tveganje in velik odmik od poti, ki jih ubirajo vrstniki.	Težke teme za pogovor	komunikacija
C59	Morda zato, ker ima slabo vest, ve, kaj bi bilo prav, a tega ne počne.	Vzrok za stisko pri komunikaciji	komunikacija
C60	Morda zato, ker me noče užaliti, implicitno sporočiti, da delam narobe.	Vzrok za stisko pri komunikaciji	komunikacija
C61	Jasno povem, kje ga je polomila.	Odkrita komunikacija	komunikacija
C62	Povem, kakšne so posledice za ostale okoli nje.	Posledice dejanj	reševanje konfliktov
C63	Če nastane škoda, jo je potrebno popraviti.	Posledice dejanj	reševanje konfliktov
C64	Včasih so potrebni dodatni vzgojni ukrepi, na primer prepoved nečesa	Prepoved	reševanje konfliktov
C65	vendar je sedaj že toliko odrasla, da je potreba po tem minimalna.	Odgovorno ravnanje	reševanje konfliktov
C66	Nek dogovor imava, priznam, vsiljen z moje strani, da bova skupaj prebrala, poglavje po poglavju, neko knjigo.	Dogovorjena skupna dejavnost	odnos starš/mladostnik
C67	In tega ne spoštuje.	Nespoštovanje skupnega časa	odnos mladostnik/starš
C68	Povem ji, včasih zelo energično, da mi to ni všeč.	Nestrinjanje	konflikt
C69	Ona odgovori, da ima druge obveznosti. Jaz njej nazaj, da bi se v 2 tednih zagotovo našla tista ena ura.	Zadnji konflikt	konflikt
C70	Tako nastane slaba volja, ni hudo, prijetno pa tudi ne.	Občutki ob konfliktu	konflikt
C71	Včasih je nespoštljiva.	Nespoštljivost	odnos mladostnik/starš
C72	Ne spoštuje mojega časa, dela in srbi zanjo.	Nespoštljivost	odnos mladostnik/starš
C73	so ji težke določene naloge in jih jemlje kot nepotrebne in mojo kaprico.	Drugačno videnje	odnos mladostnik/starš
C74	Jaz pa od nje pričakujem, da bi lahko že vendar sama opazila, da je na primer kaj za postorit po hiši.	Želje po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/starš
C75	da ji ni prav veliko do pogovora z menoj	Različni interesi	odnos mladostnik/starš
C76	ji ni vredno dobiti časa za najin odnos.	Različni interesi	odnos mladostnik/starš
C77	V primeru nespoštljivosti, hudo.	Občutki ob konfliktu	konflikt
C78	Vsakič sproti, načeloma ne puščava neporavnanih računov.	Sprotno reševanje konfliktov	reševanje konfliktov

C79	se pogovoriva.	Pogovor kot strategija reševanja konfliktov	reševanje konfliktov
C80	Včasih kričim nanjo in sem v navalu jeze še jaz nespoštljiv.	Kričanje in nespoštljivost v prepiru	konflikt
C81	V glavnem pa se lepo pogovoriva	Pogovor kot strategija reševanja konfliktov	reševanje konfliktov
C82	se midva znava pogovarjati.	dobra komunikacija	komunikacija
C83	Njen odnos do fanta in odnos do življenja in Boga.	Konfliktne teme	konflikt
C84	Število se manjša.	Zmanjševanje števila konfliktov	konflikt
C85	Tisti, ki ostajajo, se poglobljajo.	Poglobljanje starih konfliktov	konflikt
C86	to niso konflikti, temveč bolj drugačna gledanja.	Različna mnenja	konflikt
C87	odraža in oblikuje svojo osebnost, karakter.	Razlogi za zmanjševanje števila konfliktov	osebnostne lastnosti
C88	je to tudi pomoč mame narave, da otroka odžene od staršev, staršem pa pomaga, da to slovo ni tako hudo.	Mladostnikovo osamosvajanje	*odnos mladostnik/starš
C89	Nek daljši pogovor o veri in Bogu.	Konflikt z največjo težo	konflikt
C90	čustveno in umsko zelo intenziven in je v mladostnici odkrival še nerazrešena vprašanja.	Vzrok za težo konflikta	konflikt
C91	Kot staršu mi ni vseeno in se borim, da bi mladostnici pomagal	Skrb za mladostnika	odnos mladostnik/starš
C92	je vendarle končna odločitev glede temeljnih vprašanj njena	(Samo)odločanje	odnos mladostnik/starš
C93	midva z ženo pa sva poklicana, da ohraniva z njo prijateljski odnos.	Prijateljski odnos	odnos mladostnik/ starš
C94	In v takih pogovorih glede slednjega hodiva po tankem ledu, tudi zaradi mojih ostrih besed.	Ostre besede	konflikt

ODPRTO KODIRANJE INTERVJU D

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
D1	Najin odnos je odvisen od situacije	Spreminjanje odnosa glede na situacijo	*odnos mladostnik/starš
D2	se pogosto zaostri, ko prideva do točke, ko se ne več popolnoma strinja	Nestrinjanje zaostruje odnos	odnos mladostnik/starš
D3	je pa tudi ljubeč in v njem imam oporo tudi, ko je drugje ni.	Ljubeč odnos, ki nudi oporo	odnos mladostnik/starš
D4	Zdi se mi, da ga je z leti vse težje vzdrževati	Težko vzdrževanje odnosa skozi čas	*odnos mladostnik/starš
D5	se pogosto počutim utesnjena	Občutek utesnjenosti v odnosu	odnos mladostnik/starš
D6	in moje prioritete se mu ne zdijo vedno pomembne.	Upoštevanje določenih potreb	odnos mladostnik/starš
D7	Vse težje je usklajevati najina mnenja in sodelovati.	Različna mnenja	*odnos mladostnik/starš
D8	sem precej zadovoljna.	Zadovoljstvo z odnosom	odnos mladostnik/starš

D9	se zavedam, da marsikateri vrstnik nima očeta, ki bi mu lahko tako zaupal	Zavedanje, da mi je dobro	odnos mladostnik/starš
D10	so izboljšave še možne.	Možnost izboljšav	*odnos mladostnik/starš
D11	več svobode in obojestransko spoštovanje.	Želja po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/starš
D12	Pomaga mi, ko imam težave z vzdrževanjem drugih odnosov	Podpora starša	odnos mladostnik/starš
D13	z njim se pogovarjava o najrazličnejših vprašanjih	Raznoliki pogovori	komunikacija
D14	podpira me finančno, pomaga mi, ko potrebujem mir za učenje.	Podpora starša	odnos mladostnik/starš
D15	Pohvali me, ko z delom dosežem nekaj dobrega	Pohvale	odnos mladostnik/starš
D16	ko vidi, da z nečim izgrajujem sebe in pomagam drugim	Pohvale	odnos mladostnik/starš
D17	ko razvijam svoje talente.	Pohvale	odnos mladostnik/starš
D18	Za večje uspehe me tudi nagradi	Nagrajevanje večjih uspehov	struktura družine
D19	vsa merila pa prilagodi mojim sposobnostim.	Upoštevanje sposobnosti mladostnika	odnos mladostnik/starš
D20	Upošteva želje in potrebe, ki se mu zdijo racionalne, optimalne za vse.	Upoštevanje nekaterih želja	odnos mladostnik/starš
D21	Od mene pogosto pričakuje, da jih podredim drugim.	Pričakovanje podrejanja želja	odnos mladostnik/starš
D22	Želim si tudi več svobode	Želja po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/starš
D23	zdi se mi, da me poskuša obvarovati pred vsem in hoče, da je vse v moje življenju urejeno.	Obvarovanje pred vsem slabim	odnos mladostnik/starš
D24	Zabava ni pomembna in se moram zato pogosto boriti, da me pustijo ven, ne vedno	Različnost interesov	odnos mladostnik/starš
D25	vpletanje v odnos z mojim fantom mi ni vedno všeč.	Starši in mladostnikovi vrstniki	odnos mladostnik/starš
D26	Objame, poljubi me pogosto	Veliko objemov in poljubov	odnos mladostnik/starš
D27	tudi sama dam pobudo za to.	Dajanje pobude za objem	odnos mladostnik/starš
D28	Poseben razlog niti ni nujen	Priložnost za objem	odnos mladostnik/starš
D29	je bolj izraz najine ljubezni drug do drugega.	Izkazovanje čustev	odnos mladostnik/starš
D30	mi nudi tolažbo, toplino in mi veliko pomeni.	Velik pomen objemov	odnos mladostnik/starš
D31	nekaj dni nazaj, ko je prišel iz službe	Zadnji objem	odnos mladostnik/starš
D32	ni bilo posebnega povoda.	Priložnost za objem	odnos mladostnik/starš
D33	Zaupam mu marsikateri problem	Zaupanje težav	zaupanje
D34	vprašam ga za nasvet.	Iskanje nasveta pri staršu	zaupanje
D35	Pusti me samo doma	Izkazovanje zaupanja	zaupanje
D36	prepusti mi skrb za psa, sestri	Izkazovanje zaupanja	zaupanje
D37	ne omeji mi časa na telefonu	Izkazovanje zaupanja	zaupanje
D38	spusti me na zabavo.	Izkazovanje zaupanja	zaupanje
D39	Včasih ja, včasih ne.	Izkazovanje čustev	odnos mladostnik/starš
D40	največkrat me potolaži z objemom	Priložnost za objem	odnos mladostnik/starš
D41	mi da nasvet, kako situacijo rešiti.	Nudenje nasveta	zaupanje

D42	če je to nekaj, kar si želim narediti, a se ne sklada z njegovimi načeli, mu tega niti omenila ne bom.	Delno prikrivanje resničnosti	komunikacija
D43	Fantu	Najboljši zaupnik	zaupanje
D44	najboljšemu prijatelju	Najboljši zaupnik	zaupanje
D45	staršem malo težje a vseeno zelo pogosto.	Starš kot zaupnik	zaupanje
D46	2,75.	Izražanje mnenj	struktura družine
D47	Da.	Čas pogovorov	komunikacija
D48	Odloži svoje delo	Čas pogovorov	komunikacija
D49	pogosto tudi poskrbi, da naju pri pogovoru ostali ne motijo	Prostor komunikacije	komunikacija
D50	med pogovorom je potrpežljiv.	Potrpežljivost v komunikaciji	osebne lastnosti
D51	Včasih.	Občasno vključevanje v odločitve	struktura družine
D52	Vpraša me za mnenje, če imam druge načrte	Izražanje mnenj	odnos mladostnik/starš
D53	odvisno od dneva, včasih sva tiho, včasih ves čas govoriva.	Pogostost komunikacije	komunikacija
D54	Ko greva skupaj na sprehod ali na počitnice.	Prostor komunikacije	komunikacija
D55	Golota.	Neprijetna teme za pogovor	komunikacija
D56	vem, da bo začel dajati banalne primere, s katerimi me hoče iritirati.	Vzrok za stisko pri komunikaciji	komunikacija
D57	Odvisno je, kakšna je bila naloga.	Posledice kršenja dogovora	reševanje konflikta
D58	Če je nepomembna, se le malce jezijo, sicer mi tudi vzamejo kakšno boniteto.	Posledice kršenja dogovora	reševanje konflikta
D59	Ne spomnim se, da bi se to kdaj zgodilo.	Kaznovanje brez utemeljitve	reševanje konflikta
D60	On je bil prepričan, da sem nekaj rekla izredno nespoštljivo, jaz sem bila prepričana, da je bil on nespoštljiv do mene.	Zadnji konflikt	konflikt
D61	Zvečer me je poklical v sobo in pogovorila sva se.	Pogovor kot strategija reševanja konfliktov	reševanje konflikta
D62	Prizadeto.	Občutki ob konfliktu	konflikt
D63	Da	Razrešitev konflikta	konflikt
D64	razjasnila sva situacijo in se pogovorila o njej in o najinih pričakovanjih in razmišljanjih.	Pogovor kot strategija reševanja konfliktov	reševanje konflikta
D65	Zaradi neenakih vrednot in pričakovanj.	Konfliktne teme	konflikt
D66	Povečuje.	Naraščanje števila konfliktov	konflikt
D67	Ker spoznavam nove stvari in se moja miselnost oblikuje po svoje in je zato vedno bolj drugačna od njegove.	Razlogi za naraščanje števila konfliktov	konflikt
D68	Ni specifičnega konflikta.	Konflikt z največjo težo	konflikt

ODPRTO KODIRANJE INTERVJU E

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
E1	V zadnjem času se je izboljšal.	Izboljšanje odnosa z leti	*odnos mladostnik/staršu
E2	Več mi pusti	Spremembe	*odnos mladostnik/starš
E3	več se pogovarjava	Spremembe	*odnos mladostnik/starš
E4	Z očetom se bolje razumeva, ko je ni.	Boljši odnos z očetom v odsotnosti mame	odnos mladostnik/starš
E5	Boljši je ravno zaradi tega, ker mi več dovoli in se bolje razumeva.	Izboljšanje odnosa z leti	*odnos mladostnik/staršu
E6	Na živce mi grem, ker me obravnava kot brata, ki je 6 let mlajši	Želje po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/starš
E7	Zdaj mi je v redu it domov, prej sem bil raje v šoli in s prijatelji, kot da bi šel domov, ker smo se samo kregali.	Spremembe	*odnos mladostnik/starš
E8	sem zadovoljen.	Zadovoljstvo z odnosom	odnos mladostnik/starš
E9	Da bi mi več zaupali, da bi lahko več ven hodil.	Želje po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/staršu
E10	mislim, da se jaz bolj trudim za najin odnos	Neenakovreden trud za odnos	odnos mladostnik/starš
E11	Nikoli ne poskusi, da bi mi za en teden zaupala in bi videla, kako bi bilo.	Težave z zaupanjem	zaupanje
E12	Me spodbuja	Spodbujanje	odnos mladostnik/starš
E13	pomaga mi za šolo	Pomoč pri šolskih obveznostih	odnos mladostnik/starš
E14	karkoli potrebujem mi poskusi omogočit	Upoštevanje potreb	odnos mladostnik/starš
E15	poslušaj me.	Pripravljenost starša za pogovor	komunikacija
E16	ko sem še treniral atletiko me je spodbujala.	Spodbujanje	odnos mladostnik/starš
E17	mi ni všeč, ker me ne podpirajo starši finančni, recimo za izpit za avto.	Želja po spremembi v odnosu	odnos mladostnik/starš
E18	Ona ne verjame vame toliko, da bom uspel.	Premalo zaupanja v sposobnosti mladostnika	odnos mladostnik/starš
E19	misli, da jaz preveč sanjam in igrice igram.	Drugačni pogledi	odnos mladostnik/starš
E20	Za kakšno oceno	Pohvale	odnos mladostnik/starš
E21	če naredim letnik brez popravnih.	Pohvale	odnos mladostnik/starš
E22	z besedami, ni materialno.	Brez nagrajevanja	struktura družine
E23	Da bi več hodil ven.	Želja po spremembah v odnosu	*odnos mladostnik/starš
E24	me poslušaj veliko	Pripravljenost starša za pogovor	komunikacija
E25	ne upošteva na primer, ko rečem, da bi rad imel motor pa izpit.	Upoštevanje nekaterih želja	odnos mladostnik/starš
E26	Ko bom polnoleten, se bo verjetno tudi to spremenilo.	Pričakovanje sprememb	*odnos mladostnik/staršu
E27	Zdaj si veliko sam zaslužim in si potem sam kupim.	Samostojnost	odnos mladostnik/starš
E28	prej sem bil mogoče malo razvjen.	Razvjenost v preteklosti	odnos mladostnik/starš
E29	Na družinskih srečanjih.	Priložnost za objem	odnos mladostnik/staršu
E30	Ne pomeni mi veliko	Objem brez večjega pomena	odnos mladostnik/staršu

E31	se mi zdi, da se s tem samo šali.	Objem brez večjega pomena	odnos mladostnik/staršu
E32	Zdaj, ko smo se začeli pogovarjati, ker smo bili skozi skupaj doma	Zadnji objem	odnos mladostnik/staršu
E33	Napišem ji s kom grem ven, kdaj pridem domov, vse ji povem, ko grem ven.	Izkazovanje zaupanja	zaupanje
E34	Mi bolj ne zaupa.	Težave z zaupanjem	zaupanje
E35	me vedno sprašuje kje sem, s kom sem in nikoli mi ne verjame.	Težave z zaupanjem	zaupanje
E36	Sem se lagal in se nisem držal, kar sva se dogovorila in sem izgubil zaupanje.	Težave z zaupanjem	zaupanje
E37	Je malo boljše, ker se malo bolj držim teh obljub.	Izboljšanje zaupanja	zaupanje
E38	Pa vedno govori, da imam slabo družbo, pa jih sploh ne pozna ... in jih na videz obsoja.	Starši in mladostnikovi vrstniki	odnos mladostnik/starš
E39	je za punco mislila, da je slaba družba, ampak ji je zdaj v redu.	Starši in mladostnikovi vrstniki	odnos mladostnik/starš
E40	tudi, če se trudim, da pa pridem domov ob točni uri je pač vse normalno in mi še vedno ne zaupa.	Neupoštevanje truda	zaupanje
E41	Ne, to imam bolj zase.	Zadrževanje občutkov	komunikacija
E42	Nekaj časa me pusti pri miru, potem pa začne drezati vame.	Starš kot pobudnik za pogovor	komunikacija
E43	To lahko brez problema.	Starš kot zaupnik	zaupanje
E44	Kolegom	Najboljši zaupnik	zaupanje
E45	na koncu šele mama, če je res hudo.	Starš kot zaupnik	zaupanje
E46	4.	Izražanje mnenj	struktura družine
E47	Včasih ja, včasih ne, odvisno kakšen dan ima mama.	Pripravljenost starša za pogovor	komunikacija
E48	Ker je kdaj tečna ali pa vidim, da je odsotna in vidim, da ji ni do tega, da bi se pogovarjala.	Zaviralci pogovora	komunikacija
E49	Jih sprejema bolj brez mene.	Sprejemanje odločitev	struktura družine
E50	Recimo za dopust poleti, splanira brez mene in mi potem zadnjo sekundo pove in me s tem kao preseneti.	Sprejemanje odločitev	struktura družine
E51	Veliko se pogovarjava.	Pogostost komunikacije	komunikacija
E52	Je odprta za pogovor.	Odprtost za pogovor	komunikacija
E53	Ko greva kdaj skupaj ven ali pa, če greva skupaj na kosilo, če dan preživiva skupaj.	Prostor komunikacije	komunikacija
E54	Spolnost	Neprijetne teme za pogovor	komunikacija
E55	Mama se izogiba temu pogovoru, meni je pa tudi bedno.	Izmikanje pogovoru	komunikacija
E56	Ker mi je nerodno, sram me je.	Vzrok za stisko pri komunikaciji	komunikacija
E57	Dobim kakšno kazen, ni tako hudo ampak so.	Kaznovanje	reševanje konfliktov

E58	ne smem ven hodit, če je res hudo, mi vzame telefon.	Kaznovanje	reševanje konfliktov
E59	Ko sem pobegnil ponoči ven, ker mi ni pustila, me je klicala in nisem dvignil in potem cel teden ni govorila z mano	Kaznovanje	reševanje konfliktov
E60	In karkoli sem ji rekel, ker sem se hotel pogovarjati, me je ignorirala.	kaznovanje	reševanje konfliktov
E61	Ja velikokrat.	Kaznovanje brez utemeljitve	reševanje konfliktov
E62	Mi je povedala, kaj naj bi bilo, ampak nisem razumel, kaj misli s tem.	Kaznovanje brez utemeljitve	reševanje konfliktov
E63	ker je mojega kolega očim vrgel ven iz stanovanja in ni imel kje spat in mi je zadnjo sekundo rekel, tako že zvečer, ob 11, če lahko danes pri meni spi in sem ga pripeljal domov in sem ji povedal, da je prišel in sva se skregala, ker ji to ni bilo ok.	Zadnji konflikt	konflikt
E64	sem ji razložil situacijo in je bilo v redu in se je začela tudi z njim pogovarjati.	Pogovor kot strategija reševanja konflikta	reševanje konflikta
E65	Počutil sem se slabo.	Občutki ob konfliktu	konflikt
E66	Šola, prijatelji, ker so kao slaba družba ali pa zaradi brata včasih tudi.	Konfliktne teme	konflikt
E67	Zdaj so manj pogosti.	Zmanjševanje števila konfliktov	konflikt
E68	Ker se več pogovarjam z njimi, mi tudi več zaupa kot včasih, ampak še vedno ne veliko in ker sem več doma, ker je punca pri meni.	Razlogi za zmanjšanje števila konfliktov	konflikt
E69	Ko je jokala zaradi mene	Konflikt z največjo težo	konflikt
E70	ne spomnim se zakaj sva se skregala, vem samo, da je bila razočarana, ker sem videl.	Konflikt z največjo težo	konflikt
E71	Ker mi je bilo hudo, ko sem jo videl, kako joka.	Vzrok za težko konflikta	konflikt

ODPRTO KODIRANJE INTERVJU F

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
F1	je v redu, ni slabo.	Dober odnos	odnos mladostnik/starš
F2	Se zavedam, da bi lahko bil boljši	Zavedanje, da so izboljšave možne	*odnos mladostnik/starš
F3	glede na to, da je najstnik in misli, da se je cel svet proti njemu obrnil, mislim, da je najin odnos dober.	Dober odnos	odnos mladostnik/starš
F4	Mladostnik odrašča in drugače gleda na stvari in se zato najin odnos izboljšuje.	Mladostnikovo odraščanje pozitivno vpliva na odnos	* odnos mladostnik/starš
F5	Sem zadovoljna tako kot je.	Zadovoljstvo z odnosom	odnos mladostnik/starš

F6	Da bi postal mladostnik bolj odgovoren in bi potem bilo vse lažje, bolj bi mu zaupala, bila bolj mirna.	Želje po spremembah v odnosu	* odnos mladostnik/starš
F7	Ja. Kar je za pohvalit, vedno pohvalim.	Pohvale ob uspehu	odnos mladostnik/starš
F8	Če se mi pa zdi, da ni naredil tako zelo dobro, da vem, da lahko bolje, potem se ne pretvarjam ampak mu dam iskren komentar.	Upoštevanje sposobnosti mladostnika	odnos mladostnik/starš
F9	Nagrajevala pa ga nikoli nisem.	Brez nagrajevanja	struktura družine
F10	Jih kar upoštevam.	Upoštevanje želja	odnos mladostnik/starš
F11	Je odvisno kaj je. Na primer, ne bom mu finančno pomagala, da naredi izpit za motor, ker vem, da ni toliko odgovoren, da si bo dal čelado na glavo ... ampak je vseeno njegova odločitev, ko bo dovolj star.	Upoštevanje želja in potreb	odnos mladostnik/starš
F12	Ni zahteven	Skromnost	odnos mladostnik/starš
F13	ni razvajen	Ne-razvajenost	odnos mladostnik/starš
F14	nimamo težav, da bi preveč hotel.	Skromnost	odnos mladostnik/starš
F15	Kar je potrebno pa mu omogočimo.	Upoštevanje želja in potreb	odnos mladostnik/starš
F16	Ne.	Brez objemov, poljubov	odnos mladostnik/starš
F17	Že, ko je bil mlajši je hodil dva metra pred mano, da ga slučajno ne bom objela, ko sva se poslovila.	Brez objemov že v preteklosti	odnos mladostnik/starš
F18	Nerodno mu je in zato tega niti ne počnem.	Neprijetni občutki ob objemu	odnos mladostnik/starš
F19	Za njegov rojstni dan, lani.	Zadnji objem	odnos mladostnik/starš
F20	Nerodno in neprijetno mu je.	Neprijetni občutki ob objemu	odnos mladostnik/starš
F21	Se zanimam kje je, s kom je	Izkazovanje zaupanja z zanimanjem	zaupanje
F22	ga ne nadziram glede šole, ker vem, da sam ve, kaj mora.	Zaupanje glede šole	zaupanje
F23	Veliko mi pove, o vsem možnem se pogovarjava in vem, da ne skriva stvari pred man ampak mi jih pove.	Izkazovanje zaupanja z odkritimi pogovori	zaupanje
F24	O vseh.	Pogovor o čustvih	komunikacija
F25	O zaljubljenosti, ljubezni	Pogovori o čustvih	komunikacija
F26	tudi, ko je žalosten, ko vidim, da ga kaj muči, se o tem pogovorimo.	Pogovori o čustvih	komunikacija
F27	Se pogovarja z mano	Pogosta komunikacija	komunikacija
F28	je navajen, da se vedno pogovorimo, pričakuje pogovor.	Pogovor o čustvih	komunikacija
F29	Ja.	Starš kot zaupnik	zaupanje
F30	Se je pa že tudi zgodilo, da je bilo videti, da ga nekaj muči in se ni sam obrnil name ampak sem bila jaz tista prva, ki sem šla do njega in se pogovorila in mu potem svetovala	Starš kot oseba, ki je ponudila pomoč	zaupanje
F31	Odvisno od situacije.	Prvi zaupnik	zaupanje
F32	mislim, da se name obrne večkrat kot na moža.	Starš kot zaupnik	zaupanje

F33	Če so to odločitve, ki vključujejo njega, lahko vedno pove svoje mnenje in bo upoštevano.	(Samo)odločanje	odnos mladostnik/starš
F34	Če so to odločitve, ki jih sprejemava midva z možem, lahko tudi pove svoje mnenje ampak bo upoštevan v manjši meri.	(Samo)odločanje	odnos mladostnik/starš
F35	Izbira šole, družbe, kako si razporeja obveznosti, hobiji.	(Samo)odločanje	odnos mladostnik/starš
F36	Vedno se veliko pogovarjava	Pogosta komunikacija	komunikacija
F37	se zaradi mojega delovnika kakšen teden tudi zelo malo vidiva.	Služba omejuje skupni čas z mladostnikom	odnos mladostnik/starš
F38	Kuhinja in dnevna soba, ko sva oba tam.	Prostor komunikacije	komunikacija
F39	Kadar je vedel, da je nekaj naredil narobe.	Občutki krivde omejujejo pogovor	komunikacija
F40	mislim, da se mu ni bilo težko o čemerkoli pogovarjati.	Odkrita komunikacija	komunikacija
F41	Razen o spolnosti, se niti nikoli nisva kaj veliko, ampak je bilo obema nerodno.	Težke teme za pogovor	komunikacija
F42	Imel je občutek krivde in ga je žrlo, ko je videl, kako se jaz ob tem počutim.	Vzrok za stisko pri komunikaciji	komunikacija
F43	Glede spolnosti pa, ker se mu je nerodno o tem pogovarjati z mamo.	Vzrok za stisko pri komunikaciji	komunikacija
F44	Ni tako, da imamo kazni.	Brez kaznovanja	reševanje konfliktov
F45	Se pogovorimo.	Pogovor o težavah	komunikacija
F46	Sem mu že vzela telefon ampak to je bilo kot, da bi mu vzela srce.	Slaba izkušnja kaznovanja	reševanje konfliktov
F47	Nimamo nekega sistema, sproti rešujemo.	Sprotno reševanje konfliktov	reševanje konfliktov
F48	To je bilo ta teden, ko sem imela prost dan. In sem zjutraj opazila, da še ni šel v šolo. In sem ga šla buditi in ni vstal in sem šla še enkrat in je rekel, da bo manj škode, če danes ne gre, ker je lahko vprašan in sem mu rekla, da se takih stvari ne pove zjutraj ampak, da se pogovorimo prej in je bila ihta. In sem vzela psa in sva šla na sprehod in sem upala, da se sam prav odloči.	Zadnji konflikt	konflikt
F49	Živčna sem bila.	Občutki ob konfliktu.	Konflikt
F50	Zame so takšne situacije zelo, zelo stresne in moram ven.	Občutki ob konfliktu.	konflikt
F51	Ko sem se vračala, sem si res želela, da je šel in ko sem prišla domov sem videla, da so vrata od njegove sobe odprta in sem bila zelo vesela, da se je tako odločil.	Razrešitev konflikta	konflikt
F52	Saj on ve, da mu bom takšne odločitve prepuščala, ker mu glede šole zaupam.	Zaupanje glede šole	zaupanje
F53	se moramo pogovarjati o tem, mora mi povedati kako in zakaj.	Sprotno reševanje konfliktov	reševanje konfliktov
F54	Šola in izhodi.	Konfliktne teme	konflikt

F55	Zmanjšuje.	Zmanjševanje števila konfliktov	konflikt
F56	Odrašča in res vidi drugače, razmišlja drugače.	Razlogi za zmanjševanje števila konfliktov	konflikt
F57	Se že spomni za nazaj, zakaj pa nekaj ni bilo dobro in se zna bolje odločit.	Razlogi za zmanjševanje števila konfliktov	konflikt
F58	Mislím, da je bilo istočasno kot to, da je prišel domov ponoči in je potem na skrivaj spet odšel. Ampak potem je bilo še nekaj ali je nekaj odgovoril ali užalil, se ne spomnim in sem ga v grozni jezi in žalosti udarila.	Konflikt z največjo težo	konflikt
F59	Prvič se je to zgodilo in sem ga parkrat.	Udarec v prepiru	konflikt
F60	Ker sem bila res prizadeta in ko sem ga udarila ni reagiral in sem bila jezna, da se ne brani, niti drugič se ni branil ali se pokríl z roko, nič samo stal je in čakal in sem nehala in bila žalostna.	Vzrok za težo konflikta	konflikt

8.6. Osno kodiranje (starši)

OSNO KODIRANJE starši

STRUKTURA DRUŽINE

- Brez nagrajevanja (A14, A15, C18, F9)
- Utemeljitev materialnih daril (A17)
- Prepovedi in naloge (A55)
- Upoštevanje želja mladostnika po starševski presoji (C21)
- Sprejemanje odločitev (C43, C44)
- (Samo)odločanje mladostnika (C45, C46, C47, C48, C49, C92, F33, F34, F35)

ODNOS MLADOSTNIK/STARŠ

- Dober odnos (A1, C1, F1, F3)
- Mentorski in avtoritativni odnos (C2)
- Prijateljski odnos (C93)
- Zadovoljstvo z odnosom (A7, F5)
- Medsebojno razumevanje (A2)
- Medsebojna naklonjenost (C3)
- Enak smisel za humor (C6)
- Upoštevanje dogovorov (A49)
- Skupno preživljanje časa (A3)
- Zadovoljstvo v skupnem preživljanju časa (C5)
- Dogovor o skupnih dejavnostih (C53, C66)
- Malo skupnega prostega časa (C7)
- Individualist (C54)
- Služba omejuje skupni čas z mladostnikom (F37)
- Prisotnost v času in prostoru (C50)

- Odtujenost (C52)
 - Nespoštovanje skupnega časa (C67)
 - Različni interesi (C75, C76)
 - Spodbujanje mladostnika (A11, C4)
 - Skrb za mladostnika (C91)
 - Pohvale ob uspehu (A12, F7)
 - Upoštevanje sposobnosti mladostnika (F8)
 - Premalo vzpodbude in pohval (C16)
 - Neuspeh kljub trudu (C17)
 - Veselje ob uspehu (A13)
 - Upoštevanje želja in potreb (A16, A20, A21, C20, F11, F15)
 - Finančna pomoč staršev (C19)
 - Ne-razvajenost (A18, F13)
 - Skromnost (A19, F12, F14)
 - Finančna odvisnost mladostnika od staršev (C10)
 - Starševski odnos kot cilj (C37)
 - Nestrinjanje glede vere (C36)
 - Ne sprejemanje vrednot staršev v času zaljubljenosti (C38)
 - Nespoštljivost (C71, C72)
 - Drugačno videnje (C73)
- Spreminjanje odnosa med mladostnikom in staršem
- Zavedanje, da so izboljšave možne (F2)
 - Izboljšanje odnosa z leti (A5)
 - Mladostnikovo odraščanje pozitivno vpliva na odnos (F4)
 - Čedalje bolj odprt odnos (C12)
 - Razhajanja in zблиževanja med staršem in mladostnikom (C11)
 - Samostojnost po polnoletnosti (A38)
 - Mladostnikovo osamosvajanje (C88)
 - Želje po spremembah v odnosu (A8, A9, A10, C9, C14, C15, C74, F6)
 - Malo volje do sprememb (C35)
 - Zavedanje svojih pomanjkljivosti (C34)
 - Spremembe v dojetanju (A57)
- Fizični kontakt: objemi, poljubi
- Objem v veselju in žalosti (A22)
 - Veliko objemov (C22)
 - Brez objemov, poljubov (F16)
 - Brez objemov že v preteklosti (F17)
 - Manj poljubov (C23)
 - Doživljanje sreče ob objemu (A24)
 - Neprijetni občutki ob objemu (F18, F20)
 - Potreba po objemu (C25)
 - Zadnji objem (A23, C24, F19)

ZAUPANJE

- Ubesediti zaupanje (A25, A26)
- Izkazovanje zaupanja z zanimanjem (F21)
- Izkazovanje zaupanja z odkritimi pogovori (A27, F23)

- Odprt in zaupljiv starš (A30)
- Ohranjanje mirnosti (A31)
- Iskanje pomoči in nasveta pri staršu (A32, C39)
- Starš kot zaupnik (C40, F29, F32)
- Starš kot oseba, ki je ponudila pomoč (F30)
- Prvi zaupnik (A33, A34, C41, C42, F31)
- Klic v sili (A35)
- Iskanje drugega mnenja (A36, A39)
- Iskanje mnenja (C31)
- Pomoč pri odločitvah (A37)
- Zaupanje glede šole (C26, F22, F52)
- Mladostnik upravičuje zaupanje glede šole (C27)
- Zaupanje glede samostojnega bivanja doma (C28)
- Zaupanje glede skrbi za sestre, sestrične (C29)
- Zaupanje glede komunikacije z drugimi odraslimi (C30)

KOMUNIKACIJA

- Pogosta komunikacija (A4, A40, F27, F36)
- Odkrita komunikacija (C13, C61, F40)
- Dobra komunikacija (C82)
- Pogovor o resnih temah (A6)
- Pogovor o tekočih zadevah (A43)
- Pogovor o težavah (F45)
- Pogovor o čustvih (A28, A29, C32, C33, F24, F25, F26, F27)
- Prostor komunikacije (A42, F38)
- Čas pogovorov (A41, C51, C55, C56, C57)
- Težke teme za pogovor (C58, F41)
- Težave mladostnice (A44)
- Občutek manjvrednosti, nesprejetosti (A45)
- Želja po samostojnem reševanju težav (A47, A48)
- Občutki krivde omejujejo pogovor (F39)
- Vzrok za stisko pri komunikaciji (A46, C59, C60, F42, F43)

KONFLIKT

- Občasni konflikti zaradi različnih želj (C8)
- Nestrinjanje (C68)
- Različna mnenja (A52, C86)
- Konfliktne teme (C83, F54)
- Posledice konflikta (C70)
- Občutki ob konfliktu (C70, C77, F49, F50)
- Kričanje in nespoštljivost v prepiru (C80)
- Udarec v prepiru (F59)
- Zmanjševanje števila konfliktov (A53, C84, F55)
- Razlogi za zmanjševanje števila konfliktov (C87, F56, F57)
- Poglobljanje starih konfliktov (C85)
- Malo konfliktov v preteklosti (A54)
- Brez večjih konfliktov (A58)
- Zadnji konflikt (A51, C69, F48)
- Razrešitev konflikta (F51)

- Konflikt z največjo težo (C89, F58)
- Vzrok za težo konflikta (C90, F60)
- Ostre besede (C94)

REŠEVANJE KONFLIKTOV

- Reševanje težav brez prepira (A56)
- Sprotno reševanje konfliktov (C78, F47, F53)
- Pogovor kot strategija reševanja konfliktov (C79, C81)
- Posledice dejanj (C62, C63)
- Brez kaznovanja (A50, F44)
- Slaba izkušnja kaznovanja (F46)
- Prepoved (C64)
- Odgovorno ravnanje (C65)

8.7. Osno kodiranje (mladostniki)

OSNO KODIRANJE mladostniki

STRUKTURA DRUŽINE

- Brez nagrajevanja (B16, E22)
- Nagrajevanje večjih uspehov (D18)
- Jasno postavljene meje (B17)
- Občasno vključevanje v odločitve (D51)
- Sprejemanje odločitev (B44, B45, E49, E50)
- Izražanje mnenj (B39, B40, B41, D46, D52, E46)

ODNOS MLADOSTNIK/STARŠ

- Dober odnos (B1, B2, B8)
- Ljubeč odnos, ki nudi oporo (D3)
- Občutek utesnjenosti v odnosu (D5)
- Obvarovanje pred vsem slabim (D23)
- Boljši odnos z očetom v odsotnosti mame (E4)
- Zadovoljstvo z odnosom (B9, D8, E8)
- Brez večjih problemov v preteklosti (B7)
- Razvajenost v preteklosti (E28)
- Zavedanje, da mi je dobro (D9)
- Starši in mladostnikovi vrstniki (B10, B28, D25, E38, E39)
- Nestrinjanje zaostruje odnos (D2)
- Drugačni pogledi (E19)
- Različnost interesov (D24)
- Samostojnost (E27)
- Neenakovreden trud za odnos (E10)
- Spodbujanje (E12, E16)
- Podpora starša (B11, B12, D12, D14)
- Pomoč starša (B35, E13)
- Pohvale (B14, B15, D15, D16, D17, E20, E21)

- Upoštevanje sposobnosti mladostnika (D19)
 - Premalo zaupanje v sposobnosti mladostnika (E18)
 - Držanje dogovorov (B54)
 - Obveščanje staršev (B55)
 - Upoštevanje potreb (E14)
 - Upoštevanje določenih potreb (D6)
 - Upoštevanje nekaterih želja (D20, E25)
 - Pričakovanje podrejanja želja (D21)
- Spreminjanje odnosa med mladostnikom in staršem
- Spreminjanje odnosa glede na situacijo (D1)
 - Izboljšanje odnosa z leti (B5, E1, E5)
 - Spremembe (E2, E3, E7)
 - Težko vzdrževanje odnosa skozi čas (D4)
 - Različna mnenja (D7)
 - Želje po spremembah v odnosu (B25, B26, D11, D22, E6, E9, E17, E23)
 - Pričakovanje sprememb (E26)
 - Možnost izboljšav (D10)
- Fizični kontakt: objemi, poljubi
- Veliko objemov in poljubov (D26)
 - Dajanje pobude za objem (D27)
 - Izkazovanje čustev (B19, D29, D39)
 - Priložnost za objem (B20, B22, D28, D32, D40, E29)
 - Stalni objemi (B21)
 - Zadovoljstvo ob objemu (B23)
 - Velik pomen objemov (D30)
 - Objem brez večjega pomena (E30, E31)
 - Zadnji objem (B24, D31, E32)

ZAUPANJE

- Trdno zaupanje (B31)
- Brez strahu pred reakcijo staršev (B4)
- Zaupanje težav (D33)
- Težave z zaupanjem (E11, E34, E35, E36)
- Neupoštevanje truda (E40)
- Iskanje nasveta pri staršu (B34, D34)
- Nudenje nasveta (D41)
- Izboljšanje zaupanja po polnoletnosti (B6)
- Izboljšanje zaupanja (E37)
- Starš kot zaupnik (B38, D45, E43, E45)
- Najboljši zaupnik (D43, D44, E44)
- Izkazovanje zaupanja (D35, D36, D37, D38, E33)

KOMUNIKACIJA

- Odprtost za pogovor (B3, E52)
- Pripravljenost starša za pogovor (B13, B42, E15, E24)
- Vključevanje osebnega (B29)
- Odkritost (B27)

- Potrpežljivost v komunikaciji (D50)
- Brez zadržkov (B36)
- Potreba po času zase (B37)
- Odprtost (B30,B53)
- Zadrževanje občutkov (E41)
- Delno prikrivanje resničnosti (D42)
- Pogostost komunikacije (B46, D53, E51)
- Raznoliki pogovori (D13)
- Pogovor o vseh temah (B32, B47, B51, B52)
- Pogovor o vseh čustvih (B33)
- Neprijetne teme za pogovor (D55, E54)
- Izmikanje pogovoru (E55)
- Starš kot pobudnik za pogovor (E42)
- Prostor komunikacije (B43, B48, B49, D49, D54, E53)
- Čas pogovorov (B50, D47, D48)
- Zaviralci pogovora (E47, E48)
- Vzrok za stisko pri komunikaciji (D56, E56)

KONFLIKT

- Brez konfliktov (B18, B58, B59, B61, B65)
- Brez večjih konfliktov (B64)
- Konfliktne teme (D65, E66)
- Nestrinjanje (B60)
- Zmanjševanje števila konfliktov (B62, E67)
- Naraščanje števila konfliktov (D66)
- Razlogi za naraščanje števila konfliktov (D67)
- Razlogi za zmanjševanje števila konfliktov (B63, E68)
- Občutki ob konfliktu (D62, E65)
- Razrešitev konflikta (D63)
- Zadnji konflikt (D60, E63)
- Konflikt z največjo težo (D68, E69, E70)
- Vzrok za težo konflikta (E71)

REŠEVANJE KONFLITKOV

- Pogovor kot strategija reševanja konfliktov (B56, D61, D64, E64)
- Kaznovanje (B57, E57, E58, E59, E60)
- Posledice kršenja dogovora (D57, D58)
- Kaznovanje brez utemeljitve (D59, E61, E62)

POVZETEK

Vsak posameznik v življenju vstopa v različne odnose. Oblikuje jih s sodelavci, prijatelji, nekateri odnosi, kot je starševski, pa so posamezniku dani. V družini se posameznik najbolj izoblikuje in družinski člani so za večina posameznikov najpomembnejše osebe v življenju. Družina je skupina in potrebuje strukturo, da se spreminja in ohranja. Potrebuje meje, ki določajo participacijo vsakega od članov, potrebuje pravila, da si med drugim člani družine lahko razporedijo delo ter vloge, da je jasno razdelano, kaj se od posameznega člana v družini pričakuje. Starševski podsistem v družini je v veliki meri odvisen od partnerskega sistema. Povezanost partnerjev pripomore k ustvarjanju varnega okolja za otroke. Ena od spretnosti, ki se jo otroci v družini naučijo, je komunikacija. Od sposobnosti komuniciranja posameznika je v veliki meri odvisno, kakšne medosebne odnose bo vzpostavljajal z drugimi. V veliko družinah pride do raznih zamer, ker člani ne znajo uspešno komunicirati med seboj in se o problemih odkrito pogovoriti. Mladi potrebujejo aktivno komunikacijo z odraslimi, potrebujejo zanje pomembnega odraslega, ki jih bo poslušal, razumel in jim zaupal. Ker so družinski člani fizično in čustveno povezani in ker ima vsakdo različne interese, je ravno družina prostor, kjer do konfliktov najpogosteje prihaja. Konflikti so prisotni v vsakem odnosu in ne vplivajo na kakovost odnosov, temveč nanje vpliva zmožnost reševanja le-teh. Če zna družina v konfliktnih situacijah ravnati primerno, te okrepijo medosebne odnose družinskih članov, v nasprotnem primeru pa konflikti odnose razdirajo in prav v družini se posameznik nauči reševanja le-teh. Za različne konflikte vsaka oseba izbere različno strategijo, da bi ga rešila; nekateri se konfliktu umaknejo, drugi želijo nasprotnika prepričati v svojo rešitev, tretji želijo konflikt čim prej zgladiti, četrti poskušajo konflikt rešiti tako, da bodo imeli vsaj minimalno korist od tega, peti pa iščejo rešitev, ki bo idealna za obe strani v konfliktu.

Visoko število konfliktov ter pomembnost odnosa v mladostniškem obdobju sta me napeljala na temo raziskave. Izkazalo se je, da je tudi strategija reševanja konflikta posameznika v odnosu v določeni meri povezana s kvaliteto in zadovoljstvom z odnosom. Primer ene od ugotovitev, na primer, je: starš in mladostnik, ki sta odnos najboljše ocenila, prepire rešujeta tako, da iščeta rešitve, ki bodo ustrezne za oba ali pa želita prepričati čim prej rešiti.

Mladostništvo je obdobje, v katerem se mladostnik srečuje z veliko spremembami. Ob tem potrebuje oporo, sprejemanje in spoštovanje s strani staršev. Čeprav si želijo postati samostojni in avtonomni, v tem obdobju še vedno potrebujejo starše. Velikokrat je zavračanje starševske pomoči v resnici krik na pomoč in v veliko primerih je za starše to najtežje obdobje. Naloga staršev v tem obdobju njihovega otroka je trojna: postaviti morajo meje, pomagati mu morajo pri razumevanju posledic njegovih dejanj, ter mu omogočiti, da bo lahko prepoznal svoja čustva.

Po pomoč se k strokovnim delavcem velikokrat obrnejo prav starši zaradi burnosti obdobja v katerega so vstopili oni in njihov otrok. V socialnem delu delamo z družino na dveh ravneh – na prvi ravni poskusimo omogočiti vse, kar družina potrebuje, na drugi pa odkrivamo družinsko dinamiko. Velikokrat pa so mladi neprostopoljni uporabniki, ker so bili po pomoč zakonsko napoteni. Strokovni delavec uporabniku omogoči prostor, da pove, zakaj je prišel, in hkrati reflektira dogajanje. Ne glede na prostovoljnost uporabnika, pa mu je potrebno zagotoviti pošten proces sodelovanja in rešitve, ki bodo zanj dobre.